

MİLLİYETÇİLİĞİN DÖNÜşÜMÜ VE 'GENÇ' YÜZLERİ

VAKALAR, SÖYLEMLER, ANALİZLER

MİLLİYETÇİLİĞİN DÖNÜŞÜMÜ VE 'GENÇ' YÜZLERİ:

VAKALAR, SÖYLEMLER, ANALİZLER

İstanbul Gençlik Araştırmaları Merkezi
Nisan, 2025

İçindekiler

1. Giriş	4
2. Literatür Tartışması	6
2.a. Milliyetçiliğin Kavramsallaştırılması ve Farklı Milliyetçilik Türleri	7
2.b. Din ve Milliyetçilik	8
2.c. Gençlik ve Milliyetçilik	9
2.d. Yeni Milliyetçilikler, Alternatif Sağ ve Göç	10
3. Türkiye’de Gençler ve Milliyetçilik: Tarihsel Arka Plan	12
4. Metodoloji ve Araştırma Yöntemleri	16
4.a. Derinlemesine Görüşmeler ve Odak Grup Görüşmeleri	18
4.b. Sosyal Medya Taraması ve Analizi	20
5. Sosyal Medya Analizi	22
5.a. Sosyal Medya İçerik Analizi	23
5.a.1. X (Twitter)	26
5.a.2. Instagram	28
5.a.3. YouTube	29
5.a.4. Haber	30
5.a.5. Blog / Forum	33
5.b. Sosyal Medya Vaka Analizi	34
5.b.1. Kayseri Olayları	35
5.b.2. Futbol ve “Kurt” Selamı	39
5.b.3. İzmir Konseri ve Türk-Yunan Gerilimi	41
5.b.4. Haniye Suikasti ve Milli Yas İlanı	43
5.b.5. Eskişehir’de Neo-Nazi Saldırısı	44
5.b.6. Kılıçlı Yemin Töreni ve “Mustafa Kemal’in askerleriyiz”	46
5.b.7. TeknoFest’lerde Örülen “Yeni” Siyaset: Tekno-Milliyetçilik	47
5.c. Vakaların Söyle(yeme)diği: “Ne ümmeti, biz Türk milletiyiz...”	48
6. Derinlemesine Görüşmelerin Analizi	50
6.a. Yeni Milliyetçiliğin Farklı ‘Yüzleri’	51
6.b. Gençler Milliyetçi Olmayı Nasıl Tanımlıyorlar?	52
6.c. Yeni Nesil Milliyetçi Gençlerde ‘Devlet’ Algısı	54
6.d. Atatürk Kültü ve Atatürkçü Kimliği Sahiplenme	57
6.e. Laiklik/Sekülerlik Vurgusu	59
6.f. Sığınmacı karşıtlığı	61
6.g. Türklük Merkezli Ulusal Kimlik, Ortak Tarih ve Birarada Yaşam	67
6.h. Kürtler ve Kürt Meselesine Bakış	71
6.i. Otoriterleşme Eleştirisi ve Demokrasi Savunusu	74
6.j. Seküler Milliyetçilik Gençler Arasında Neden Yükseliyor?	78
7. Söz konusu Olan “Yeni Milliyetçilikler” mi?:	
Şehir-Taşra, Seküler-Muhafazakar Milliyetçilikler Nasıl Ayrışıyor ya da Kesişiyor	81
8. Sonuç	84

1

Giriş

.....

Türkiyede ve tüm dünyada –özel-likle Avrupa ülkeleri arasında– milliyetçiliğin gençler arasında popülerleşen bir akım olduğuna dair gözlem ve bulgular bir süredir akademik ve kamusal tartışmaların parçası hâline geldi. Bu yükselen milliyetçiliğin en önemli ve en çok tartışılan göstergelerinden biri, pek çok kamuoyu araştırmasının da ortaya koyduğu üzere, Türkiye'deki gençlerin çoğunun ülkedeki sığınmacılara dair olumsuz algı ve düşüncelere sahip olmaları. Gençler arasındaki mülteci/sığınmacı karşıtlığının sosyo-ekonomik statü ya da etnik kimlikten bağımsız bir ortak kimlik hâline geldiğini iddia etmek de mümkün. Etnik kimliğin/Türk kimliğinin üstünlüğünü vurgulayan bu yeni milliyetçiliğin bir diğer göstergesi ise gençlerin Kürt sorununda iktidarın milliyetçi hattaki söylem ve politikalarını büyük ölçüde normalleştirmiş olmaları. Savunma sanayi alanındaki atılımlara gençlerin gösterdiği yoğun ilgi de -kendini muhalif olarak tanımlayan gençler dahil- diğer bir çarpıcı gelişme olarak kaydedilebilir. Tüm bu örneklerle paralel olarak, 2023 seçimlerinde Zafer Partisi, Sinan Oğan ve yine milliyetçi/ulusalcı söylemleriyle öne çıkan Memleket Partisi'nin gençler arasında edindikleri popülerite de dikkatle izlenmesi gereken gelişmeler olarak öne çıkıyor.

Gençler arasında karşılık bulan milliyetçilik; otoriterleşen ve gittikçe kutuplaşan Türkiye'de demokrasinin ve toplumsal barışın yeniden inşasını daha da zorlaştırma potansiyeline sahip olabilir. Genç milliyetçiliğinin etkisi oy verme

davranışı ya da sosyal medya görünümünün ötesinde, kamusal alan ve demokrasinin geleceği bakımından tehlikeli gerilimler ve sonuçlar yaratabilir. Bu nedenle, gençlerin milliyetçi değer, pratik ve performanslarını anlamaya ve derinlemesine analiz etmeye, bu akımın kısa süreli, dönemsel mi yoksa daha uzun vadeli mi olduğuna dair projeksiyon yapmaya ihtiyacımız olduğunu düşünüyoruz.

Bu çerçevede, projenin amacı şu sorulara yanıt aramaktır:

» Gençler milliyetçiliği nasıl tanımlıyor?

» Milliyetçilik gençler arasında neden ilgi ve karşılık bulmakta?

» Gençler arasında yayılan milliyetçilik, resmî milliyetçilikten ve/veya son yıllarda iktidarın benimsediği tarz bir milliyetçilikten farklı mı, örtüşen tarafları var mı?

» Genç milliyetçiliğinin sekülerlikle kesişen noktaları var mı?

» Gençlerin milliyetçilik deneyim ve perspektifleri; cinsiyet, sınıf, ve biyografik katmanlar açısından nasıl farklılaşıyor?

» Milliyetçileşen gençler örgütleniyorlar mı? Nasıl örgütleniyorlar?

» İktidarın milliyetçi propagandası gençler üzerinde ne kadar ve hangi açılardan etkili?

» Gençler arasında yayılan milliyetçiliğin siyaset ve toplumsal ilişkilerdeki yansımaları neler olabilir?

» Bu milliyetçiliği dünyanın diğer bölgelerinde (hem otoriter rejimler hem de liberal ve illiberal demokrasilerde) yaşanan benzer yükselişlerle birlikte nasıl değerlendirebiliriz?

2

Literatür İncelemesi

2.a. Milliyetçiliğin Kavramsallaştırılması ve Farklı Milliyetçilik Türleri

Son yıllarda milliyetçiliğin yükselişte olduğuna dair iddialar, bu kavramın akademik çevrelerde yeniden yoğun bir şekilde tartışılmasını sağlamıştır. Hem klasik milliyetçilik teorisyenleri hem de çağdaş yaklaşımlar, farklı coğrafi, sosyo-ekonomik ve kültürel koşullara sahip bireylerin ulusal bir kimlik etrafında nasıl ve neden birleştiği sorusunu, farklı disiplinler aracılığıyla çeşitli bilimsel bağlamlarda incelemiştir. Benedict Anderson (1991), ulusların, üyelerinin birbirini birebir tanımadığı, ancak ortak bir aidiyet hissettiği, hayali topluluklar olarak inşa edildiğini savunur. Gaziantep'te çiftçilik yapan bir kişiyle İstanbul'da bir plazada çalışan bir beyaz yakalının, İstiklal Marşı çalındığında benzer duygular hissetmesi, bu kavramsallaştırmanın somut bir yansımasıdır. Bu bireyler birbirlerini tanımasalar da milli marş gibi, kolektif hafızayı besleyen semboller, mitler ve ortak geçmiş anlatıları aracılığıyla aynı ulusal kimliğe sahip olduklarına dair güçlü bir aidiyet hissi geliştirirler (Smith, 1986). Bu ortak duygusal bağın, farklı olana yönelik dışlama ve şiddet pratiklerine dönüşerek dışlayıcı bir milliyetçilik formuna evrilme potansiyeli, milliyetçilik tartışmalarının toplumsal kutuplaşma, şiddet ve siyasi mobilizasyon bağlamlarında derinlemesine

ele alınmasını gerekli kılmaktadır.

Florian Bieber'e (2018) göre milliyetçiliği, kapsayıcılık ve dışlayıcılık düzeyine, endemik veya virulent olup olmadığına göre sınıflandırmak, hem milliyetçiliğin kavramsal tanımını yapmada hem de şiddet potansiyelini belirlemede yardımcı olacaktır. Endemik milliyetçilik türü toplumda yaygın, sürekli ve dikkat çekmeden etkili olan bir milliyetçiliği tanımlarken, virulent ise dışlayıcı ve genellikle büyük çatışmalara veya şiddete yol açan bir milliyetçiliği tanımlar. Dışlayıcı milliyetçilik, özellikle kriz anlarında çeşitli faktörlerin birleşmesiyle ortaya çıkar ve sistemdeki büyük ideolojik, ekonomik, veya sosyal şoklara tepki olarak gelişir. Milliyetçiliğin şiddete dönüşümünde insanların sosyal dünyayı nasıl gördüğünü ve bu algının davranışlarını nasıl belirlediğini belirleyen bilişsel çerçeveler rol oynar. "Normal" çerçeve şiddeti engellerken "kriz" çerçevesi korku yaratarak şiddeti teşvik eder ve bu değişim genellikle elitler veya kitle hareketleri tarafından sağlanır.

Geleneksel milliyetçilik kuramlarına karşı yapılandırmacı bir yaklaşımı öneren Rogers Brubaker (2004), milliyetçiliği statik bir kavram olarak ele almaz; aksine ulusal kimliğin sürekli olarak yeniden çerçevelendiğini, ilişkisel olduğunu söyler ve ulusal kimliği toplumsal ve siyasi aktörler tarafından şekillendirilen çok katmanlı bir fenomen olarak görür. Bu bağlamda, kimlerin ulusal kimlik çerçevesine dahil edileceği ve kimlerin dışlanacağı, sosyal ve politik koşul-

lara, dinamik olaylara bağılı olarak değişir. Özellikle kriz anlarında, ulusal kimliğin tanımlanma süreci daha da önem kazanır ve belirli grupların ulusal kimliğin dışına itilmesi, toplumsal çatışmalara zemin hazırlar.

Michael Billig (1995) ise milliyetçiliği “banal milliyetçilik” kavramı ile açıklayarak sıradan, gündelik hayatta sürekli tekrarlanan ulusal sembollerin ve söylemlerin toplumda milliyetçiliği nasıl sürekli canlı tuttuğunu gösterir. Billig’e göre, milliyetçilik yalnızca kriz anlarında ya da savaş zamanlarında değil, gündelik hayatın rutinlerine gömülü olarak yeniden üretilir. Başka bir ifadeyle, milliyetçiliğin sadece büyük siyasi ya da toplumsal olaylarla değil, günlük hayatın içine işlenmiş küçük, sessiz ve çoğu zaman farkedilmez bir şekilde tekrarlanan pratikler aracılığıyla da sürekli olarak sürdürüldüğünü savunur. Benzer şekilde, Eric Hobsbawm (1991) milliyetçiliğin esasen yukarıdan inşa edildiğini savunmakla beraber, sıradan insanların varsayımlarını, umutlarını, ihtiyaçlarını, çıkarlarını ve özlemlerini göz önünde bulundurarak aşağıdan da analiz edilmesi gerektiğini belirtir. Bu bağlamda, spor, sinema ve müzik gibi popüler kültür alanları da, ulusal kimliğin günlük hayatın her yönüne nüfuz etmesinde etkili ve güçlü bir araç olarak öne çıkar (Edensor, 2002). Bir futbol maçı sırasında okunan milli marş, ulusal sembollerin kullanılması ve başarılar üzerinden yaşanan kolektif sevinç veya üzüntü, ulusal kimliğin performatif biçimde gündelik hayat içinde yeniden üretilmesine katkıda bulunur. Dolayısıyla gündelik hayat dinamiklerinin ve sıradan insanların söylemlerinin ulus inşasına katkısı onu sadece devlet ve kurumları tarafından inşa edilen soyut bir nesne olmaktan çıkarıp bu görüşü benimseyen, uygulayan ve sürdüren görme, konuşma ve olma biçimleriyle ulusun üreticileri kılmaktadır (Fox & Miller-Idriss, 2008).

2.b. Din ve Milliyetçilik

Milliyetçiliğin modernleşme süreciyle or-

taya çıktığı ve bu nedenle doğası gereği seküler olduğu yönündeki klasik teorilerin (Anderson 1991, Gellner 1983) aksine, son dönem çalışmalar, milliyetçilik ve din arasında geçişkenlikler olduğunu ortaya koymuştur. Etnisiteler ve aktörler arasındaki çok yönlü etkileşimler (Barth, 1969), özellikle de siyaset; din, mezhep ve millet gibi toplumsal ve siyasal grup kimliklerinin inşasında kritik bir rol oynamaktadır (Brubaker, 2002). Bu nedenle, milliyetçiliğin dini ikame eden bir olgu mu yoksa din ile karşılıklı olarak güçlenen bir ilişki mi oluşturduğu sorusu, ülkenin sosyo-politik bağlamına ve bu bağlamdaki aktörlerine göre farklılık gösterebilir. Bir ülkenin etnik ve dinî çeşitliliği, din, milliyetçilik ve siyasetin nasıl etkileşime girdiğini şekillendiren temel faktörler arasındadır. Bu bağlamda, Türk milliyetçiliğinin dinle ilişkisi ve bu ilişkinin toplumsal ve siyasi olarak farklılaşan biçimleri, tarihsel olarak diğer etnik, mezhepsel ve dinî kimlikler ile karşılıklı olarak inşa edilmiştir (Yeğen, 2014). Bu nedenle Türkiye’de İşlam’ın bir yaşam tarzı ve kimlik olarak tanınma sürecinde milliyetçilik en kolay eklenebilecek ideoloji olmuştur. Son dönemdeki AKP ve MHP koalisyonu ise bunun en son örneğidir. Fakat bu çalışma kapsamında, gençler arasında hızla artış eğiliminde olduğu görünen “yeni” milliyetçi söylemin en dikkat çekici özelliklerinden birinin, dine olan mesafeli duruş olduğu görülmektedir.

Kürt sorunu ve göç mevzusu bugün Türkiye’de milliyetçiliğin iki ana eksenini oluşturmakta ve Türk milliyetçiliğinin sınırlarını ve içeriğini yeniden belirlemede önemli bir rol oynamaktadır. Emel Uzun (2021), son yıllarda “seküler” nitelendirmesi ile öne çıkan Türk milliyetçiliğinin, sınırlarını muhafazakâr milliyetçilikten ayrıştırarak ve dinî birliktelik söylemini reddederek belirlediğini ifade eder. Bu akımı “yeni” kılan temel unsur ise mülteci karşılığını merkeze almasıdır. “Yeni” seküler Türk milliyetçilerinin Kürt meselesindeki pozisyonları ise süregelen milliyetçi düşünce geleneğini devam ettirerek (Altundağ, 2022) Kürtlerin siyasal varlığı-

na ve kolektif haklarına oldukça mesafeli bir yaklaşımı benimsemektedir.

Öte yandan, Türkiye’de milliyetçilik, seküler unsurlarla birlikte dinî unsurların da belirgin rol oynadığı çok katmanlı bir kimlik politikası biçiminde kendini göstermektedir. İslamın Türk milliyetçiliğinin en önemli tamamlayıcı unsuru olarak konumlanması, Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşuna kadar uzanmakta (Aktürk, 2018) ve laikliğin yetersiz kaldığı durumlarda ulus devlete meşruiyet sağlayarak ulusun egemenlik alanını genişletmektedir (Türkölmez, 2020). Türk milliyetçiliğinin etno-dinî yönünü vurgulayan milliyetçi-muhafazakâr hareketlerin, sosyo-politik alanda özellikle 1983 sonrasında yoğunluk kazandığını belirten Yavuz (2003), AKP iktidarının milliyetçilik, İslam ve Batıcılık gibi yeni melez fikirlerle siyasi merkezi yeniden şekillendirdiğini ifade eder. Nitekim, iktidarının ilk yarısındaki İslam kardeşliği çerçevesinde çatışma çözücü yaklaşımı, 2014 sonrasında daha milliyetçi, devletçi ve Türklüğü önceleyen bir yaklaşıma dönüşmüştür (Türkmen, 2021). Kimliklerin iktidar yapıları ve güç ilişkileri içinde nasıl dönüştürüldüğü ve yeniden üretildiği düşünüldüğünde, son on yılda İslamcılığın hükümet aracılığıyla millileşme sürecinin, Türkiye’de milliyetçiliğin yükselişine katkısını görmek ve muhafazakâr milliyetçiliğin sınırlarını ve etkisini anlamak açısından önemlidir.

2.c. Gençlik ve Milliyetçilik

Milliyetçilik, ulus devletlerin inşa süreçlerini göz önüne alırsak diğer siyasi ideolojilere nazaran çok daha açık bir şekilde yukarıdan inşa edilmiştir. Yine benzer bir şekilde devletin her bir yeniden çerçeveleme girişimi milliyetçiliğe farklı formlar kazandırmıştır. Erken Cumhuriyet’ten, Soğuk Savaşa veya 12 Eylül’e uzanarak her bir dönemin milliyetçiliğinin izlerini vatandaşlık politikalarında somut bir şekilde bulabiliriz.

Medyadan müziğe, spora değişik kanallar

yoluyla süreklilik arz edecek şekilde her yaş grubuna yönelik milliyetçilik öğretiminden bahsedilebilir. Nitekim en klasik tanımlarından biri ile söylersek “millet her gün tekrarlanan bir halk oylamasıdır” (Renan, [1882] 1997). Ancak gençler özel olarak vatandaşınşasının hedef grubudur, modern devletler için geleceği simgelerler. Devletler modernleşme süreçlerinin başından itibaren eğitim politikaları üzerinden kendi ‘makbul vatandaşlarını’ yaratmayı hedeflerler (Üstel, 2004). Türkiye Cumhuriyeti de bu doğrultuda hareket ederek kuruluşundan itibaren eğitilmiş gençler üzerinden bir ‘gençlik miti’ üretmiştir (Lüküslü, 2009). Yüklenen ulusal misyonları üstlenen gençlik, çoğunlukla devlet politikaları güdümünde hareket etmişse de kimi zaman gençliğin “devlete rağmen vatani savunduğu” örneklerden bahsedilebilir. Dolayısıyla tepkisel milliyetçiliklerin de üzerinde durmak gerekir.

Sol kemalizmden alternatif sağa siyasal spektrumun farklı noktalarında tepkisel milliyetçiliklerin varlığından bahsedilebilir. Hâliyle milliyetçilik resmî ideoloji olmanın ötesinde aynı zamanda her yere uyan amorf yapısıyla 20. yüzyılın en önemli toplumsal hareketlerinden biridir (Çetinkaya, 2008). Milliyetçilik ve gençlik ilişkisinden bahsederken tarihsel olarak devletin milliyetçiliğine dayanmakla beraber bazen onun farklı nüvelerine yaslanarak onu yeniden hizalandırmaya çalışan aşağıdan/alternatif milliyetçiliklerden bahsetmek gerekir. Gençliğin burada önemli bir işlevi vardır. Suavi Aydın (2015) bir sokak siyaseti olarak gençlerin milliyetçiliğinin “kavgada öne çıkma”, “dava için risk alma”, “gerekirse bedel ödeme” gibi heveslerle yoğrulduğunu söyler. Tanıl Bora ve Kemal Canın (1991) tespitleri de ülkücü hareketin tabanını delikanlılık vurgusu ve şiddet kültürü içinde gelişen bir kentli gençlik cemaatinde bulunduğu yönündedir. Milliyetçi hareketlerin gençlik üzerinden örgütlenmeye özel bir önem verdiği kolaylıkla görülebilir. Öyle ki Ülkü Ocakları sosyal medya paylaşımlarında kendisini “dünyanın en büyük gençlik hareketi” olarak tanımlamaktadır. Ancak bir gençlik hareketi olmaktan ziyade bir

siyasal hareketin gençlik kanadı olarak değerlendirilmeye daha açık bir örgütlenme oldukları söylenebilir. Tam aksine bir gençlik hareketi olarak doğan siyasal hareketler de vardır. Hatta milliyetçiliğin tarih sahnesine çıkışının kendisini ortak hayal kırıklıklarını deneyimleyen bir kuşak biriminin yazınsal faaliyetlerine bağlayan yaklaşımlardan da bahsedebiliriz. Elie Kedourie (1960) milliyetçiliğin kökenlerini Alman romantik düşüncesine dayandırır. Alman romantizmi halk sınıflarından gelen, okumuş, bu vesileyle ailelerinin geleneksel dünyalarına yabancılaşmış ancak devlet seçkini olmamış gençlerin felsefeye yönelmesi ile yükselmiştir. François Georgeon (2007) da Jön Türkler ve ardıllarının son derece benzer hayal kırıklıklarına işaret eder ve kuşak kavramını Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş sürecinin merkezine oturtur. Başlangıçta entelektüel öncüler olan seçkinler tarafından üretilen sembollerin ve bu doğrultuda anlamlandırılan mekânların zaman içinde toplumsallaşması ile tüm kesimlere uzanan bir "ulusal fantezi" dünyası ortaya çıkmıştır (Aydın, 2015). Yeni kuşaklar, kolektif duyguları ile milliyetçiliğe yeni çerçeveler yaratma girişimlerini devamlı besler. Dolayısıyla ulusal fantezi genişler, yeni imgeler kazanır.

Tüm bunlardan yola çıkarsak gençlik ve milliyetçilik arasında tek yönlü bir ilişkiden bahsetmenin yetersiz olacağı aşikâr. Bu noktada günümüz Türkiye'sinde gençlerin kendi ihtiyaçlarına, yatkınlıklarına, beğenilerine göre değişen biçimlerde yeniden ürettikleri banal milliyetçiliğe dair düşünmek ve dağınık bir ağ formunda bile olsa bir tür gençlik hareketi olarak milliyetçilikten bahsetmek için alternatif sağ kavramına bakmakta fayda var.

2.d. Yeni Milliyetçilikler, Alternatif Sağ ve Göç

Son yıllarda tüm dünyada milliyetçi siyasetlerin güç kazandığına tanık olduk. Bu milliyetçilik dalgasının hangi kavram ile tarif edileceği üzerine çokça tartışıldı. Kimileri

sağ popülizmden bahsederken kimileri neo-faşizmle karşı karşıya olduğumuzu söyledi. Ancak adını hangi kavramla çağırırsak çağıralım kalabalık gençlik kitlelerinin milliyetçi bir angajmanı paylaştığını görüyoruz. Dolayısıyla bir yüksek siyaset meselesi olarak milliyetçiliğin yeni stratejilerindense milliyetçiliğin yeni yüzlerinin kim olduğuna, ne istediklerine, nasıl bir toplum tasavvuruna sahip olduklarına bakmayı tercih ettik. Bu aşağıya odaklı bakışı anlatmaya en uygun ifadenin alternatif sağ kavramı olduğunu düşünüyoruz.

Milliyetçilik durağan ve sabit bir yapıdan ziyade akışkan ve ilişkisel bir olgudur. Her dönemin değişen aktörleri ve sosyo-politik koşullarıyla beraber yeniden üretilirken aynı zamanda her kimlikte olduğu gibi inşasında kurucu rol oynayan "öteki"ye sahiptir. Öyle ki milliyetçilik, diğer kimlik gruplarını, hatta en az kendisi kadar etkili olan dinî kimliği bile yeniden tanımlayabilecek bir güce sahiptir. Örneğin, 1960'lara kadar oldukça seküler olan Québec, Hristiyan olmayan göçmen nüfusun artmasına karşı büyük bir hızla Hristiyan değerlere ve sembolere yönelmiştir (Burchardt, 2016). Burada asıl vurgu, dinin kendisinden çok, "biz'i "onlar"dan ayıran farklılıkları öne çıkararak etnik kimliğin sınırlarını belirginleştirme arzusudur. Nitekim, Hristiyan milliyetçiliği, yabancı düşmanlığı, İslamofobi ve heteroseksüel olmayan bireylerin dışlanmasıyla birleşerek, Trump'ın 2020 seçimlerindeki başarısının temelini oluşturmuş; aynı zamanda "gerçek Amerikalı" kimliğini yeniden tanımlayan ve ırksal, ulusal dışlamayı merkeze alan kültürel bir çerçeve sunmuştur (Baker, Perry, and Whitehead 2020).

Dünya, bir yandan daha iyi iş fırsatları ve yaşam koşulları arayışıyla gönüllü olarak yer değiştirenlerin, diğer yandan savaşlar, siyasi, sosyal ve etnik baskılar nedeniyle zorunlu göçe maruz kalanların oluşturduğu büyük bir göç dalgası yaşamaktadır. Göç meselesi sadece Türkiye'de değil, global düzeyde milliyetçilik tartışmalarının yeni bir vechesini oluştururken milliyetçi siyasetlerin de temel

motivasyonu olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla küresel ölçekte olmasa bile bazı ülkelerde –özellikle Avrupa ülkelerinde– milliyetçi siyasetin yükselişte olduğunu söylemek mümkündür (Bieber, 2018; BBC News, 2019). Göç alan ülkelerde milliyetçiliğin biçimi, o ülkenin etnik ve dinî çeşitliliğine, hukuk sistemine, sosyo-ekonomik koşullarına ve göçmenlerle paylaşılan ortak kimliklere bağlı olarak farklılık gösterir. Avrupa’da aşırı sağ partilerin yükselişi, ABD’de Trump döneminde belirginleşen “Amerikan çıkarlarını önceleyen” popülist söylemler ve Asya’da, özellikle Çin ve Hindistan gibi ülkelerde, ulusal kimlik vurgusunda göçmen karşıtlığı farklı düzeylerde de olsa en önemli parametrelerden biridir.

Milliyetçi retorik, halkın yaşadığı yoksulluk, işsizlik ve güvensizlik gibi yapısal sorunların sorumluluğunu göçmenlere veya azınlık gruplarına yükleyerek, bu gruplara yönelik ayrımcılığı ve fiziksel şiddeti teşvik eder, dışlama pratiklerini derinleştirir. Düşük ücretli işlerde çalışan göçmenler yerel halkın işlerini elinden almakla, varlıklı mülteciler de ülkenin kaynaklarını ele geçirmekle suçlanıp kaçınılmaz bir öfkeye maruz kalmaktadır. Michael Kimmel (2013), “mağduriyet hakkı” [aggrieved entitlement] kavramıyla, beyaz Amerikalı erkeklerin yoksunluk, mağduriyet ve öfke duygularını tanımlar. Bu duygular, geçmişte sahip olduklarını ya da hak ettiklerini düşündükleri şeylerin, kadınlar ve azınlık gruplar tarafından ellerinden alındığı inancından beslenir. Mağdur ve dezavantajlı hissettikleri durumlarda milliyetçi retorik güçlenir. Fransa’da çoğunlukla düşük gelir gruplarının göçmen karşıtı politikalarıyla ünlenen FN’ye destek vermesi, iş gücü piyasasında göçmenlerle rekabet nedeniyle artan ekonomik güvensizlikten kaynaklanmaktadır (Givens, 2004; aktaran Stockemer, 2015). Ekonomik kriz zamanları bu duyguların ortaya çıkmasında kilit rol alsa da ekonomik eşitsizlik arttıkça milliyetçiliğin güçleneceği önermesi her zaman geçerli olmayabilir. Örneğin, Rou-Lan Chen (2019), ekonomik eşitsizliğin Çin milli-

yetçiliğinde oynadığı rolü inceleyen araştırmasında Çin’de milliyetçilik ile gelir eşitsizliği arasında negatif bir korelasyon olduğunu kanıtlamaktadır. Eğitimin gelir eşitsizliğini daha görünür kıldığını ve bunun ekonomik bağlamda en kırılgan grup olan gençlerin milliyetçilik duygusunu zayıflatıldığını öne sürmektedir.

Ekonomi, göçmen ve yabancı düşmanlığında kritik bir noktaya işaret etse de bu çerçevedeki tartışmaların merkezi bir ölçüde sınır güvenliği, terörizm, cinsel taciz ve kültür temalarına kaymaktadır (Vollmer ve Karakayalı, 2017). Adam Mrozowick ve Justyna Kajta’nın (2021) Polonya’da genç milliyetçiliği araştırması, hem düşük gelirli bireylerin hem de ekonomik olarak daha avantajlı olanların, göçmenleri ekonomik bir rekabet kaynağı olmaktan öte, ulusal değerler ve sosyal istikrar için bir tehdit olarak değerlendirdiklerini ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle Bonikowski (2017) seçmenlerin popülizm ve etno-milliyetçilik gibi radikal sağ ideolojilere yöneliminin altında, ekonomik koşullardan ziyade bu ideolojilere anlam kazandıran kültürel eğilimlere odaklanmayı önerir. Radikal sağ, göçmen karşıtlığına ek olarak, ulusal kimliğin görkemli bir geçmişle ilişkilendirildiği nostaljik bir hikâye üzerinden destek kazanmaktadır.

3

Türkiye’de Gençler ve Milliyetçilik: Tarihsel Arka Plan

.....

Türkiye’de gençlerin milliyetçilik serüveninin tarihsel kökenlerini anlayabilmek için şüphesiz Cumhuriyet’in ilk yıllarına gitmemiz gerekiyor. Ulus devlet inşası, yeni kurulan cumhuriyet rejiminin bekası ve tek parti yönetiminin de sürekliliği gibi zorlu süreçleri yönetmeye çalışan Cumhuriyet Halk Partisi hükümeti, böyle çetrefilli bir dönemde yeni Cumhuriyet’in genç kuşaklarının sunacağı somut ve sembolik tüm katkının ne derece önemli olacağını farkındaydı. Bu bağlamda, Osmanlı modernleşmesi sürecinde önemli roller üstlenen eğitimli gençlerin izinde, Cumhuriyet döneminde de gençlerin modernleştirici rolü devlet söyleminde yeniden üretilecekti (Neyzi, 2001). Bu nedenle, erken Cumhuriyet yıllarında Türkiye’de gençler, yeni cumhuriyetin yılmaz bekçileri ve modernleşmenin öncüleri gibi yükümlülüklerle donatıldılar. Atatürk’ün Gençliğe Hitabesi’nde bu yükümlülükler resmî olarak da vurgulanıyordu. Cumhuriyet gençlere emanetti, gençler yeni cumhuriyeti iç ve dış düşmanlara karşı canları pahasına koruyacaktı (Neyzi, 2001; Lüküslü, 2009). Böylece gençlik, sosyal bir kategori olmaktan çıkıp siyasi bir kategori olarak tanımlanır hâle gelmiş oldu (Lüküslü, 2009). Kemalist seçkinler tarafından gençler –özellikle eğitim imkânına kavuşmuş olanlar– modernleştirici, fedakâr ve milliyetçi özneler olarak inşa edilerek yeni Türk vatandaşlığının en öncü sembollerin-

den biri hâline gelmişlerdi (Neyzi, 2001).

Gençlerin milliyetçi özneler olarak inşası çok partili döneme geçişle birlikte güçlenerek devam etti. 1946 yılında kabul edilen ve sivil toplum örgütlenmesine yönelik kısıtlamaları bir miktar esneten Dernekler Kanunu ve mevcut üniversitelere özerklik getiren Üniversiteler Kanunu, eğitimli gençlerin de örgütlenmesinin yolunu açmıştı. Ancak bu dönemde kurulan iki önemli öğrenci birliği olan Türk Milli Talebe Federasyonu (TMTF) ve Milli Türk Talebe Birliği (MTTB) (MTTB 1936’da kapatılmasının ardından, 1946’da yeniden açılmıştı.) (Szyliowicz, 1972), ülke sorunlarına veya üniversite gençliğinin sorunlarına dair açık ve muhalif siyasi tavırlar göstermek yerine, Kıbrıs meselesinde Türkiye’nin konumunu savunmak, komünizmle mücadele etmek ve Mustafa Kemal’i anma mitingleri düzenlemek gibi ‘yerli ve milli’ davalara odaklandı (Türkiye Üniversiteler Postası Nisan 1953, s.17; aktaran Kabacalı, 2007, s.115). Ulus devletleşme sürecinde eğitim yoluyla gençlere milli değerleri aşılama gayretlerinin başarısını 1957-58 akademik yılında Robert Kolej ve Ankara Üniversitesi öğrencileri arasında yapılan bir akademik anket çalışmasında da gözlemlemek mümkün. Anket sonuçlarına göre, örneğin Ankara Üniversitesi öğrencilerinin %45’i ulusun refahı için fedakârlık yapmaya istekli olduğunu ifade ederken %46’sı ise “ulusun yüceltilmesi” için çalışmayı en çok gurur duyacakları başarı olarak gördüğünü

belirtmişler (Hyman vd., 1958, s. 283). Köy enstitüleri projesi dışında devletin radarına çok girememiş taşralı gençlerin bir kısmı ise taşrada ya da 1950'lerden itibaren göç ettikleri büyük şehirlerde daha radikal milliyetçi yönelimlere sahip olacaktı.

1960 Nisan'ında üniversite öğrencilerinin Demokrat Parti iktidarına karşı yaptıkları protestolar, üniversite gençliğinin etkin muhalif aktörler olarak ortaya çıkmasının miladı oldu. 1980 darbesine kadar uzanan bu gençlik aktivizmi döneminde de hem sol hem de sağ aktivizm içinde etkin olan gençler için milliyetçiliğin farklı versiyonları referans olmaya devam etti. Örneğin, 1961 ve 1965 yılları arasında, Kemalizme bağlılıklarını sürdüren TMTF ve MTTB, 1960 darbesini ulusal kalkınma adına ilerici bir adım olarak nitelendirmiş; darbeyi, Kemalist ilkeleri ve 1961 Anayasasını itibarsızlaştırmaya çalışan gruplara karşı aktif bir mücadele yürütmeye odaklanmışlardı. 1960 öğrenci protestolarının yıldönümü olan 29 Nisan 1962'de, TMTF, MTTB ve Ankara Üniversitesi Öğrenci Birliği, üniversite öğrencilerinin anti-Kemalist güçlere karşı kararlılığını yeniden teyit eden ortak bir bildiri yayımladı. Bildiride Türk gençliğinin Atatürk'e olan bağlılığı, özgürlüklerin tekrar tehdit edilmesi durumunda harekete geçmeye hazır oldukları ve vatanseverlerin endişe etmesine gerek olmadığı vurgulandı (Ulus, 29 Nisan 1962, aktaran Karadeniz 2015, s. 20-21).

1965'ten 1971 yılına kadar ise üniversiteli gençler CHP ve Kemalist ideolojiden uzaklaşarak dünyadaki sol rüzgarın da etkisiyle sosyalist aktivizme başlayacaklardı. Türkiye'nin 68'i pek çok akademik ve kamusal tartışmanın konusu oldu ve farklı açılardan analiz edildi. Bu noktada, Türkiye'nin 68'inin, Avrupa ve Amerika'daki 68 kuşağı hareketinden farklılaşarak daha yerel ve milli unsurlar taşıdığının ve anti-empyrialist bir söylemi daha ön planda tuttuğunun altını çizmek önemli. Örneğin, 68 kuşağının en önemli öğrenci liderlerinden Deniz Gezmiş, babasına yazdığı bir mektupta şöyle diyor: "Baba sana her zaman için müteşekkirim.

Çünkü Kemalist düşünceyle yetiştirdin beni. Küçüklüğümden beri evde devamlı Kurtuluş Savaşı anlarıyla büyüdüm. Ve o zamandan beri yabancılardan nefret ettim. Baba, biz Türkiye'nin İkinci Kurtuluş savaşçılarıyız." (Feyzioğlu 1998, s. 266, aktaran Neyzi 2001, s. 419).

1971 askeri müdahalesi gençlerin sosyalist örgütlenmesine ciddi şekilde sekteye uğratabacaktı. Yakın zamana kadar gençliği cumhuriyeti koruma ve demokrasiyi geliştirme konusunda ordunun ana mütteliklerden biri olarak yücelten ordu, artık gençliği "rejim için tehdit oluşturan" ve bastırılması gereken tehlikeli bir güç olarak nitelendirmeye başlamıştı. THKP-C (Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi) adlı bir gençlik gerilla örgütü, 7 Mayıs 1971'de İsrail Konsolosu Ephraim Elrom'u kaçırdığında, askerî yönetim ve sıkıyönetim komutanları solu, özellikle de devrimci gençliği hedef alan daha sert önlemler alma fırsatı buldu (Ahmad, 1993, s. 151). Çoğunluğu öğrenci ve genç akademisyenlerden oluşan yüzlerce kişi gözaltına alındı ve hapsedildi (a.g.e). Ancak ordunun baskıcı politikalarının gençlik aktivizmini bastırmada başarısız olduğu kısa sürede ortaya çıkacaktı. 1973 ile 1980 yılları arasındaki dönemde, sol ve ona karşı bir reaksiyon olarak ortaya çıkan milliyetçi gençlik örgütlenmesi daha da radikalleşti.

1970'ler boyunca milliyetçi gençler siyasette daha büyük bir etki alanı yarattı. 1968'deki kuruluşunun ardından 1971'de kapatılmasına kadar ülke genelinde yaygınlaşan Ülkü Ocakları (Sayarı, 2010, s. 203), 1974'te yeniden açıldı ve sağ görüşlü gençlik mobilizasyonunun merkezi hâline geldi (Kabacalı, 2007, s.230). Ülkü Ocakları, radikal bir Türk milliyetçiliğine meyleterek Turancı bir milliyetçi hattı benimsemişti. Solun yükselişini siyasi ve kültürel bir yozlaşma olarak tanımlayan Ülkücüler (kendilerini Bozkurtlar olarak adlandırıyorlardı), sert bir anti-komünist söyleme sahipti (Can, 2002, s. 664) ve temel görevlerini komünizmin yayılmasını engellemek olarak ilan etmişlerdi. Ülkü Ocakları, üyelerine silahlı eğitim verdiği de

iddia edilen (Özbudun, 1976, s. 57) ve devlete komünistlere karşı mücadelesinde destek olmayı amaçlayan bir örgüte dönüşmüştü. Üniversite öğrencileriyle sınırlı kalmayan Ülkücü örgütlenme, büyük şehirlerdeki liseler ve gecekondu bölgelerinin yanı sıra Anadolu kasaba ve şehirlerinde de gençler arasında popüler hâle geldi. 1968-1971 döneminde olduğu gibi, Ülkü Ocaklarının Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ile çok yakın bağları ve organik ilişkileri vardı (Sayarı, 2010, s. 203). MHP lideri Türkeş, Ülkü Ocaklarını sokaklar, mahalleler ve okullar üzerinde milliyetçi hakimiyeti sağlamak için önemli bir araç olarak görüyordu ve ocakların etki alanlarını parlamento siyasetinde bir baskı aracı olarak da kullanıyordu (Aydın ve Taşkın, 2015, s. 279). Adalet Partisi (AP) de Bozkurtlar'ı komünizmin yayılmasına karşı Milliyetçi Cephe hükümetlerinin fiili bir müttefiki olarak göstererek MHP'nin sağ görüşlü gençliği radikal milliyetçi bir ideoloji çerçevesinde mobilize etme girişimine destek veriyordu.

1980 darbesi ve sonrasındaki üç yıllık askeri yönetimin yasakçı ve kısıtlayıcı uygulamalarının ardından, özeleştir, toparlanma ve "bilgili, ilkeli ve 'reşit' dava adamları yetiştirme" hedeflerine yönelen Ülkü Ocakları (Bora ve Can, 2004, s. 256), 1990'larda yeni bir canlanma dönemine girecekti. Kürt meselesi etrafındaki çatışmaların zirve yaptığı 1990'lı yıllarda reaksiyoner bir Türk milliyetçi dalga yükselişe geçerken sosyal-sınıfsal farklılıkların da iyice derinleştiği bu dönemde ülkücülük, metropollerin alt sınıf gençleri için umutsuzluk ve öfke duygularını kanallı edebildikleri bir sığınak oluyordu (Bora ve Can, 2004). Tanıl Bora ve Kemal Can (2004), 90'lı yıllarda küreselleşmeciler değeri ve neoliberalizme eklemlenen bir yeni-milliyetçilik ya da pop-ülkücülük olarak tanımladıkları akımın şehirli, eğitilmiş orta-üst sınıflar arasında da yaygınlaştığının altını çiziyorlar. Bu araştırmaya konu olan yeni nesil, seküler milliyetçiliğin kökenlerini de 90'larda ortaya çıkan bu ideolojik zeminde aramak yanlış olmayacaktır.

4

Metodoloji ve Araştırma Yöntemleri

.....

Bu çalışma son dönemde gençler arasında belirgin bir biçimde artış gösteren ve görünürlük kazanan “yeni” milliyetçi söylem ve davranışlara odaklanmaktadır. Özellikle 2023 genel seçim ve sonrasında 2024 yılında gerçekleşen yerel seçim kampanyalarında keskin bir biçimde ifade edilen bu “yeni” milliyetçi söylem etnik ayrımcılık, göçmen karşıtlığı, yabancı düşmanlığı ve hudutların korunması gibi kavramlarda karşılık bulmaktadır. Birinci sırada toplum olarak yaşanan ekonomik krizlerin, yoksullaşmanın, siyasi belirsizliklerin, gittikçe kutuplaşan toplumsal yapının, gündelik yaşamın her alanında görülen umutsuzluk ve geleceksizlik duygularının müsebbibi olarak görülen göçmenler yer almaktadır. Özellikle gençlerin gelecek kaygılarının etrafında ülke kaynaklarının paylaşılacak zorunda kalındığı Suriye göçmen sorunu gelmektedir. Bu yaklaşım, “yeni” milliyetçi söylemin öncelikle ülke sınırlarını / hudutlarını korumaya yönelik bir tavrı belirginleştirir. Elbette bu söylemin güçlenip, gençler arasında karşılık bulmasının nedeni, mevcut iktidarın sürdürmekte olduğu göçmen politikalarına dair eleştirilere dayanır. Bu çalışma kapsamında bu eleştirilerin dayanakları ve gençlerin ait oldukları toplumsal konumları nasıl tanımladıkları ve oluşan tepkilerle şekillenen “yeni” milliyetçi söylem biçim ve içerikleri üzerine odaklanılmıştır.

Araştırmanın ana problematiği ve sorunsallarına dayanarak yapılan literatür taramasında

kavramsal ve teorik çalışmalara odaklanılarak benzer durumların nedenleri üzerinden bu sorular ekseninde öngörüler ortaya konulmuştur. Buna göre artan göç hareketliliği toplumsal alandaki farklılıkları (kimlik, yaşam tarzı, inanç biçimleri, vb.) artırmakta ve görünür kılmaktadır. Bu göç hareketliliğinin yoğun olarak yoksul ülkelerden olması, ülkedeki ekonomik sıkıntıların sebebi olarak görülmesine neden olabilmektedir. Ayrıca sağlık hizmetlerinde ve eğitimde niteliğin azalmasının ve erişimin zorlaşmasının sebebi de göçmen nüfusunun kontrolsüzce artışıyla ilişkilendirilebilmektedir. Bir hükümet ve devlet politikası olarak eleştirilen kontrolsüz göç hareketliliğinin nedeninin AKP iktidarı ve söylemleriyle ilişkilendirilmesi, iktidar eleştirilerini de beraberinde getirmiştir. İktidarın milliyetçilik, ulusculuk, devletçilik gibi söylemleri eleştirilmekte ve alternatif milliyetçilik söylemleri (göçmen karşıtlığı üzerinden) belirginleşmeye başlamaktadır. Bu söylemlerin oluşması ve gelişmesinde kanaat önderleri, parti liderleri (Zafer Partisi örneğinde olduğu gibi), siyasetçiler de etkili olmuştur.

Buradan hareketle literatür taraması, güncel çalışmalar ve tartışmalar çerçevesinde araştırma sorunsalına cevap oluşturulabilecek öngörüler ise kısaca şöyle sıralanabilir:

- Gençler arasında, ideolojik bir arayışla şekillenen bir milliyetçilik tasavvuru söz konusudur. Bu tasavvur uluslararası alanda da karşımıza çıkan benzer nedenlerle şekillenmekte ve güçlenmektedir. Bu etkileşimde iletişim teknolojilerinin,

internetin ve sosyal medyanın kullanımı son derece etkilidir.

► Ulusal anlamda siyasi politikalar ve uygulamalar, bunlara karşı gençler arasında ortaya çıkan eleştirel tavırlarla şekillenen bir milliyetçilik algısı söz konusudur.

► Özellikle düzensiz göç politikaları ve göçmenlere karşı oluşan tavır ve söylemler, bu yeni milliyetçi söylemin ana hattını oluşturmaktadır.

► Öncelikle ulusal ve etnik kimliği, ulusal sınırları önceleyen bir anlayış söz konusudur. Türk kimliğine, Atatürkçü söyleme ve Cumhuriyet'in ulusal sınırlarına referansla mevcut iktidara karşı bir söylem içermektedir.

► Gençler arasındaki "yeni" milliyetçi söylemin mevcut ülke politikalarına ve söylemlerine bir eleştiri niteliği taşıdığı söylenebilir.

► Ulusal ve milli sermaye, teknoloji hamleleri gençler arasında milliyetçi söylemin güçlü savunulan unsurlarıdır.

Etnografik ve fenomenolojik bir yaklaşımla sürdürülen bu çalışmada karma ve çoklu veri toplama teknikleri kullanılmıştır. Bu çerçevede görüşmecilerle kendi yaşam çevrelerinde görüşmelerin yapılması tercih edilmiş derinlemesine ve odak grup görüşmeleri yapılmıştır. Fakat görüşmecilere ulaşma, görüşmecilerin yüz yüze görüşme biçimlerine yönelik tedirgin tavırları gibi nedenlerle bazı görüşmeler çevrimiçi olarak tamamlanmıştır.

18-30 yaş aralığındaki gençlere odaklanan bu çalışmada etnografik yaklaşım, araştırmanın temel bilgi edinme yolu olarak tercih edilmiştir. Ayrıca kişisel deneyim ve gözlemlere odaklanma amacı ile fenomenolojik yaklaşım, araştırmanın ana kurgusunu şekillendiren bir yaklaşım olarak kullanılmıştır. Fenomenoloji, ortaya çıkan bir olayın neden ve sonuçlarını açıkça anlamaya ve kavramaya, yani özüne doğrudan ulaşmaya dayanır. Bu noktada Husserl fenomenolojik

yaklaşımın sunduğu çoklu bir bakışla hem yüzeysel olan hem de içsel olan özelliklere ulaşmanın mümkün olabileceğini açıklar (Husserl, 2010; Zahavi, 2020). Bu nedenle ancak ele alınan olgunun sahadaki görünümünü farklı açılardan görmeye çalışmak onun hem ontolojisine hem de epistemolojisine olabildiğince yaklaşmayı sağlayabilir. Fenomenolojik yaklaşım, olgunun sahadaki farklı görünümüne odaklanma ve bunlar arasındaki ilişkisel ağları da görme fırsatı sunabilir. Böylece deneyimlere ve deneyimlerin doğrudan nasıl kavranıp yorumlandığı, deneyimlerin neden ve hangi değişkenlere göre farklılaştığı ortaya konulabilir. Bu nedenle hem felsefi bir yaklaşım olarak fenomenoloji hem de antropolojik bir yaklaşım olarak etnografi bu araştırmanın sahasının ana çerçevesini oluşturur. Saha çalışmasında gençlerin yaşadıkları yerlerde (büyükşehir /metropol, şehir merkezi, ilçe, kasaba, köy) milliyetçiliğe ve toplumsal tezahürlerine dair görüşleri, düşünceleri, deneyimleri ve özellikle yaşadıkları yere/yasamlara ilişkin gözlemlerinin paylaşılması amacıyla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Araştırmanın birtakım sınırlılıkları (görüşmecinin yüz yüze görüşmek istememesi, ortak uygun bir zamanın belirlenememesi, mesafelerin uzak olması vs. gibi) nedeniyle bazı görüşmeler ise çevrimiçi yapılmıştır. Katılımcıların onayı ile görüşmeler kayıt altına alınmış ve transkripsiyonları yapılmıştır.

4.a. Derinlemesine Görüşmeler ve Odak Grup Görüşmeleri

Araştırma evreni çerçevesinde görüşmecilerin yapılacağı örneklemin seçilmesi, 14 Mayıs 2023 (1. Tur) ve 28 Mayıs 2023 (2. Tur) genel seçimleri ve 31 Mart 2024 yerel seçim sonuçlarına göre milliyetçi oyların dağılımı göz önünde bulundurularak yapılmıştır. Buna ek olarak yakın dönem milliyetçilik literatüründe yer alan milliyetçilik tanımlarından ve sınıflandırmalarından hareket ederek dindar milliyetçilik, seküler milliyetçilik ve

Atatürkçü milliyetçilik kategorileri de örneklemin belirlenmesinde önemli ölçütlerden olmuştur. Ayrıca bu kategoriler “yeni” milliyetçilik tanımını yaparken kontrol grubu niteliği olarak işlev görmüş; milliyetçi söylemin değişim noktalarının ve eksenlerinin belirginleşmesini kolaylaştırmış, böylece geniş bir spektrumdan bakma fırsatı sunmuştur. Buna göre İstanbul örneklemine ek olarak Trabzon, Van, Kayseri, Gaziantep, Uşak illerinde derinlemesine ve odak grup görüşmeleri yapılmıştır. İlk olarak bu örneklemeler milliyetçilik söyleminde metropol ve Anadolu şehirleri ayrımını ortaya koyma

çabasına dayanır.

Bu çerçevede toplam 49 gençle derinlemesine görüşmeler yapılmış ve görüşme metinleri NVivo araştırma programına aktararak analize tabi tutulmuştur. Ortalama 100 saatlik derinlemesine görüşmeler ve 500 sayfalık bir görüşme metinleri analiz edilmiştir. 6 şehirde yapılan görüşmelerde farklı eğitim seviyelerine (lise öğrencisi-mezunu, üniversite öğrencisi-mezunu, çalışan) sahip olan 18-30 yaş aralığındaki katılımcıların yaş ve cinsiyet özellikleri aşağıdaki tabloda (tablo 1) gösterilmiştir.

Şehir	Görüşmeci Sayısı	Yaş Aralığı	Erkek	Kadın
Gaziantep	10	18-27	8	2
Uşak	5	19-30	3	2
İstanbul	15	19-28	12	3
Kayseri	3	19-29	1	2
Trabzon	5	20-28	3	2
Van	11	18-26	7	4
Toplam	49	18-30	34	15

Tablo 1: Yapılan görüşmelerin sayısal dağılımı.

Tematik Analiz ve Kodlama: Tematik analiz nitel araştırmalarda toplanan verilerin içerik ve söylem olarak analiz edilmesinde en sık kullanılan tekniklerdendir. Tematik analiz tekniği, kodlama güvenilirliği, kod kitabı/listesi ve yansıtıcı olarak üç şekilde gerçekleşir. Araştırmanın içeriğini ifade eden ve temsil etkisi olan kavramlar belirlenerek farklı tekniklerle elde edilen veriler bu kavramlarla işaretlenir. Böylece ilgili kodların tekrar etme sıklığı, içerdiği / kapsadığı diğer kavramlar ve ifadeler kolayca alıntılanır. Sonrasında bu kodlar arasındaki ilişkiler (dolayısıyla ifade edilen içerikler) saptanıp yorumlanabilir.

Yapılan görüşmelere ait metinler Nvivo

kalitatif/niteliksel araştırma programına yüklenerek analiz edilmiştir. Bu analizle öncelikle tüm araştırma çerçevesince hazırlanmış olan kod listeleri oluşturulmuş; görüşme metinleri ve sosyal medya içerikleri tematik olarak kodlanmış, sonrasında da ilişkisel ağ analizi ile yorumlanmıştır. Bu kavramlar ve taranan metne dair alıntılar arasında ilişkiler kurularak aralarındaki korelasyonel bağlar açıklanmış, yorumlanmıştır. Nvivo programının kullanımı bu süreçte yapılan dikkatli bir tarama ile olası veri kaybı risklerini ortadan kaldırmış/en aza indirmiş, böylece elde edilen verilerin nitelikli ve doğru bir biçimde analizini mümkün kılmıştır.

Derinlemesine görüşmeler öncesinde

alanı tanımak ve söylemin içeriğini, değişkenlerini anlamak amacıyla öncelikle nicel ve nitel tekniklerin kullanıldığı bir sosyal medya taraması yapılmıştır.

4.b. Sosyal Medya Taraması ve Analizi

2024 TÜİK verilerine göre internet kullanım oranı, 16-74 yaş grubundaki bireylerde 2023 yılında %87,1 iken 2024 yılında %88,8 oldu. Bu oran 16-24 yaş grubunda %95,7; 25-34 yaş grubunda ise %95,8'dir. Erkeklerde bu oran %98 iken kadınlarda %94'tür (TÜİK, 2024). 2024 Global Digital verilerine göre Türkiye'de sosyal medyanın aktif kullanım oranı ise %77,3'tür. Sosyal medyanın kullanım amaçları arasında chat ve mesajlaşma %94,7; sosyal ağlarda zaman geçirme ise %94,3 oranındadır (Global Digital, 2024). Bireylerin en fazla kullandıkları sosyal medya ve mesajlaşma uygulamaları %86,2 ile WhatsApp, %71,3 ile YouTube ve %65,4 ile Instagram olmuştur. En fazla kullanılan sosyal medya ve mesajlaşma uygulamaları cinsiyete göre incelendiğinde; erkeklerin en fazla %89,5 ile WhatsApp, %74,7 ile YouTube ve %67,0 ile Instagram uygulamalarını; kadınların %82,9 ile WhatsApp, %68,0 ile YouTube ve %63,9 ile Instagram uygulamalarını kullandığı gözlenmiştir (TÜİK, 2024). Benzer bir biçimde Nisan 2024 verilerine göre Türkiye'de internet kullanıcı sayısı 74,41 milyon (nüfusun %87,16'sı) iken sosyal medya kullanıcı sayısı 57 milyonu aşmış durumdadır. Bu kullanıcıların 57,50 milyonu YouTube; 57,10 milyonu Instagram; 34,35 milyonu Facebook; 37,73 milyonu TikTok; 20,67 milyonu X kullanıcısıdır (ShiftDelete, 2024).

Bu veriler, internet teknolojilerin artması ile doğru orantılı olarak internet mecralarının kullanım biçim ve sıklıklarının da arttığını gösterir. Buna göre gelişen teknolojiye en hızlı bir biçimde gençlerin uyum sağladığı ve kullanım yoğunluğunun da 16-34 yaş grubu olduğu görülür. Bu

durum ise iletişim biçimleri ve toplumsallıklara dair önemli bir değişimin göstergesi olarak okunabilir. Buradan hareketle, gençler arasında sosyalleşmenin önemli bir aracı olarak belirginleşen sosyal medya mecralarının analizi araştırmanın sorunlarına dair önemli bir saha olarak belirlenmiştir. Temel olarak bu kullanım ve- rilerinden hareketle, gençlerin kendilerini rahat hissettikleri, duygu ve düşüncelerini ifade ettikleri, tavırlarını sergileyebildikleri mecraların internet ve sosyal medya mecraları olduğu iddiası güçlüdür. Buna göre gündelik yaşamlarında ifade edemedikleri bir çok şeyi açıkça bu mecralarda ifade edebilmekte ve diğer paylaşımlardan da kolayca etkilenebilmektedirler. Özellikle göçmen ve yabancı algısına ilişkin düşüncelerinin bu mecralarda belirginleştiği, güçlendiği ve yaygınlaştığı söylenebilir. Bu nedenle araştırmanın önemli bir sahası olarak sosyal medya mecralarının taranması; buralardaki yorum ve paylaşımların analizi dikkat çekici olmuştur.

Araştırma kapsamında sosyal medya taraması iki farklı aşamada, iki farklı teknikle yapılmıştır. İlk olarak belirli aralıklarla gençlerin yoğun olarak yer aldığı dijital mecralar taranmış ve nicel olarak analiz edilmiştir. Buna göre Instagram, X (Twitter), YouTube, blog ve forumlar, gazeteler (dijital versiyonları) bir, üç ve altı aylık aralıklarla aralıklarla taranmıştır. Bu mecralarda "millet, milliyetçilik, Türklük, vatan" kodlarıyla taramalar yapılmış ve gençlerin beğendiği paylaşımlar, haberler ve yorumlar sayısal olarak betimlenmiştir. İkinci aşamada ise sayısal taramalar esnasında ön plana çıkan, en çok tartışılan vakalar tespit edilerek derinlemesine bir vaka analizi yapılmıştır. Bunlar sosyal medya ve haber mecralarında gerçekleştiği sırada ülke gündeminde "milliyetçilik" çerçevesinde en çok tartışılan vakalar olmuştur. 2024 yılı içinde sosyal medya mecralarında tartışılan ve bu çalışma kapsamında derinlemesine incelenmiş olan örnek vakalar şöyle sıralanabilir;

- Kayseri Olayları
- Futbol, Melih Demiralp ve Kurt Selami
- İzmir Konseri, Türk-Yunan Gerilimi
- Haniye Suikasti ve Milli Yas İlanı
- Eskişehir'deki "Neo-Nazi" Saldırısı
- Kılıçlı Yemin Töreni ve "Mustafa Kemal'in askerleriyiz"
- TeknoFest'lerde Örülen "Yeni" Siyaset: Tekno-Milliyetçilik

Hem derinlemesine görüşme analizleri hem de sosyal medya analizleri araştırma sonuçlarının tutarlılığı, geçerliliği ve güvenilirliğinin sağlanması açısından ortak kodlarla yapılmıştır. Buna göre "millet, ulus, din, islam, türk, türklük, kimlik, devlet, vatandaşlık/yurttaşlık, aidiyet, topluluk, ülke, sınır/hudut, bayrak, milli, yerli" kavramları öne çıkan kodlar olmuştur.

5

Sosyal Medya Analizi

.....

Günümüzde internet ve sosyal medya mecralarının, toplumsal olanın önemli bir temsil alanı olduğu ve toplumsal gerçekliklerin aracısız olarak görünür olduğu iddiasından hareketle, sahayı anlamak ve genel bir panoramasını çizmek amacıyla ilk olarak bu mecralar derinlemesine incelenmiştir. Buna göre internet ve sosyal medya mecraları her türlü bilginin hızla yayıldığı, dönüştüğü bir alan olarak “yeni” milliyetçi söylemin de görünürlüğünde, yayılmasında ve güçlenmesinde önemli alan olmuştur.

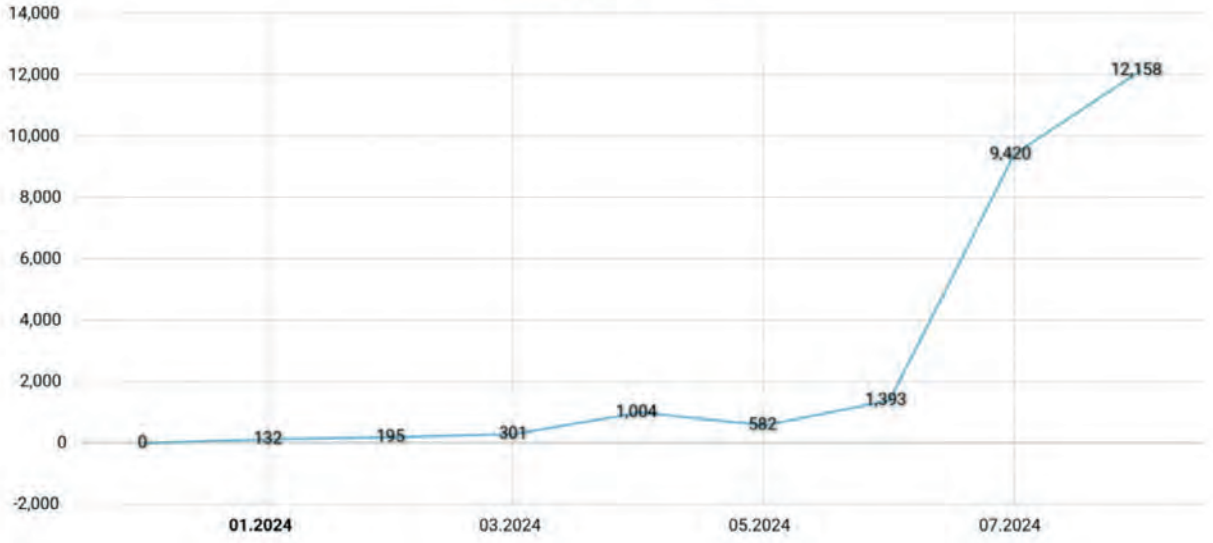
5a. Sosyal Medya İçerik Analizi

Araştırmanın önemli veri kaynaklarından olan sosyal medya analizinin ilk aşamasında betimleme amacıyla niceliksel olarak veriler toplanmıştır. Bu veriler içerik analizi çerçevesinde ele alınarak yorumlanmıştır. Bu betimleme çabası sosyal medya analizinin ikinci aşaması olan derinlemesine/niteliksel sosyal medya analizi için kullanılacak olan vakaların da belirlenmesini sağlamıştır. Buna göre milliyetçilik ve gençlik odağında yer alan ve en çok tartışılan güncel vakalar tespit edilmiş ve araştırmanın sosyal medya vaka analizi yapılmıştır. Böylece ilk aşamada genel algı, tavır ve bakış açıları tespit edilirken ikinci aşamada bunun nedenleri ve

gereklere üzerine yoğunlaşarak açıklama ve yorumlama imkânı sağlanmıştır.

2024 yılını kapsayan internet ve sosyal medya taramasının ilk aşaması Teleskop medya taraması uygulaması kullanılarak son altı, üç ve bir aylık kesitlerle yapılmıştır. Her kesit öncelikle kendi içinde değerlendirilmiş sonrasında ise boylamsal tekniklerle karşılıklı analiz edilmiştir. Tüm internet mecralarından elde edilen veri yoğunluğu çok fazla olduğu için bu zaman aralıklarında kesitler kullanılmıştır. Araştırma kapsamında X (Twitter), Instagram, YouTube, blog/forum ve haber sitelerinde yer alan yazılı ve görsel tüm materyaller taranmıştır. Bu taramada doğrudan bilgi ve haber paylaşımları olduğu gibi bunlara yapılan yorumların da taraması yapılmıştır. Buna göre en yoğun bilgi, haber ve yorum kaynağının X (Twitter) olduğu görülmüştür.

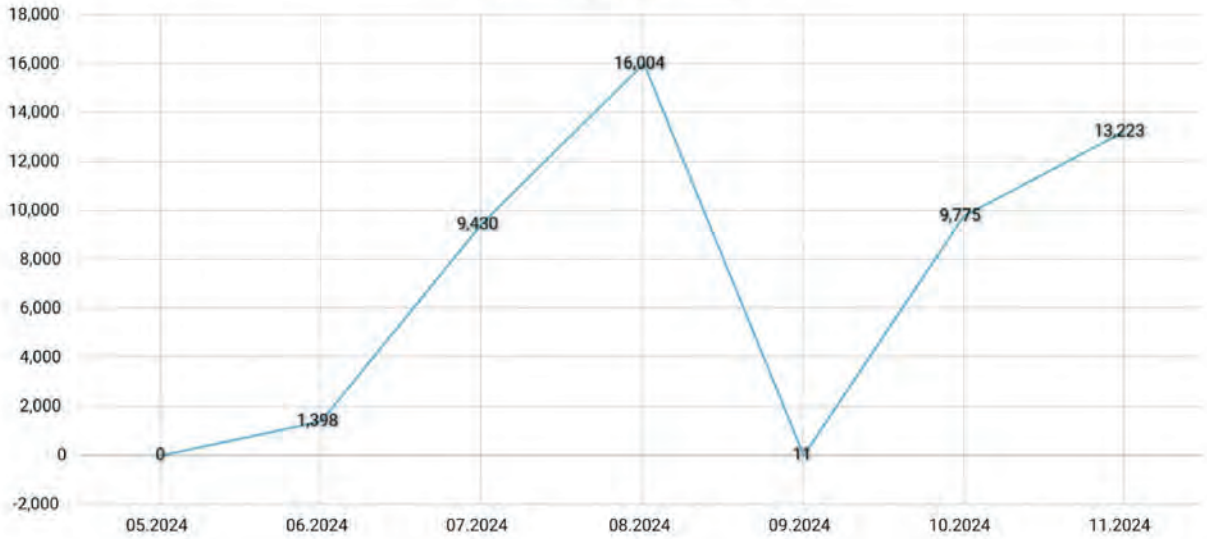
Toplam İçerik Analizi

TEST- MILLİYETÇİLİK adlı akışınızda 01.01.2024 - 20.08.2024 aralığındaki içeriklerin dağılımı yukarıdaki tabloda sunulmuştur. Bu tarih aralığında toplam 25.185 adet içerik oluşmuştur. En fazla içerik 12.158 adet içerik ile 1-8-2024 tarihinde oluşmuştur.

Grafik 1: İnternet mecraları milliyetçilik taraması I (2024 - ilk dönem)

Toplam İçerik Analizi

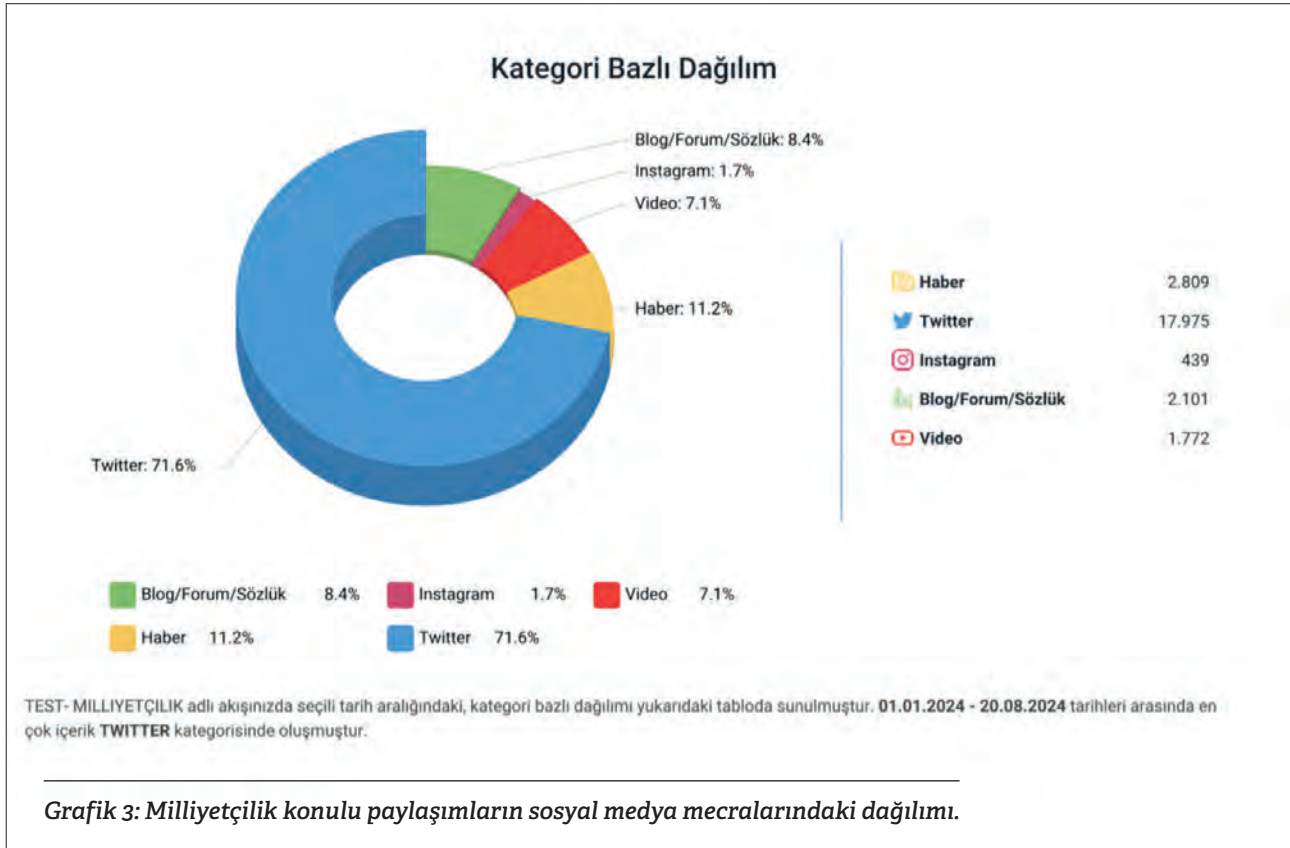
GENÇLİK VE MILLİYETÇİLİK adlı akışınızda 01.06.2024 - 17.11.2024 aralığındaki içeriklerin dağılımı yukarıdaki tabloda sunulmuştur. Bu tarih aralığında toplam 49.841 adet içerik oluşmuştur. En fazla içerik 16.004 adet içerik ile 1-8-2024 tarihinde oluşmuştur.

Grafik 2: İnternet mecraları milliyetçilik taraması I (2024 - ikinci dönem)

Buna göre son altı aylık sosyal medya taramasında, araştırma kapsamına uygun olarak belirlenen kodların doğrudan yer aldığı 25.185 içeriğe ulaşılmıştır. Bu sayının ilgili tarihlerde ülke gündeminde yer alan konularla ilişkili olarak artış gösterdiği görülür. Örneğin yukarıdaki genel içerik taramasının görüldüğü grafikte Haziran ayında hızlı içerik artışının olduğu görülmektedir. Bunun nedenlerinden biri olarak Kayseri’de yaşanan Suriyeli ve çocuk istismarı vakası görülebilir.¹ Ayrıca 31 Mart 2023 yılında yapılan yerel seçimlerin öncesinde ve sonrasında konuyla ilgili yoğun bilgi akışları da dikkat çekicidir. Bu süreçte milliyetçi söylemin çeşitlenerek bir parti söylemine ve siyasi kazanç aracına dönüşmesi sonucu sosyal medya ve internet platformlarında yoğunlaştığı görülebilir. Bunlar arasında yoğun paylaşım ve bilgi akışının X olduğu görülmektedir. Bu noktada gençlerin sosyal med-

ya kullanım alışkanlıkları ve yoğunlukları düşünüldüğünde, milliyetçi söylem ve tavırların X mecrasında yoğunlaşıyor olması şaşırtıcı değildir. Sosyal medya mecralarında etkin olan kişilerin yaş bilgilerine net olarak ulaşamadığı ve beyan edilen bilgilerin doğruluğu ile ilgili belirsizlikler söz konusudur. Bu nedenle kullanıcıların yaş bilgisi net olarak tespit edilememiştir. Bu nedenle çalışmada istatistiksel araştırma verilerine de dayanarak “bu mecraların yoğunlukla gençler tarafından aktif olarak kullanıldığı” ön kabulü ile hareket edilmiştir. Araştırma konusu çerçevesinde belirlenen kodlamalar çerçevesinde taranan bilgilerin X mecrasında yoğunlaştığı görülmektedir. İlk dönem taramasında (Ocak-Temmuz 2024) erişilen 25.185 verinin 17.975’i X mecrasında tespit edilmiştir. Bu nedenle paylaşım, yorum ve bilgi akışlarının X mecrası üzerinden yayılıyor olması dikkat çekicidir.

1 Ali Yerlikaya “30 Haziran 2024 akşamı Kayseri’de meydana gelen olaylar sonrası sosyal medya platformu X üzerinden yaklaşık 79 bin hesaptan, 343 bin paylaşım yapıldı”. <https://x.com/AliYerlikaya/status/1807834349712093635?lang=en> (son erişim tarihi: 17.11.2024)

5.a.1. Twitter:

Gündeme dair siyasal söylem ve tavırların doğrudan ifade edildiği, tartışıldığı sosyal mecraların başında X (Twitter) gelmektedir. Alternatif bir medya mecrası olarak işlev gören X'in, ifade edilmeyen, görünmeyen bir çok şeyin tartışıldığı bir işleve sahip olduğu söylenebilir. Bu nedenle ana akım medya platformlarında yer bulmayan, eleştirilip tartışılmayan bir çok meselenin doğrudan

yer aldığı görülür. Tüm dünyada internet mecralarının radikal/aşırılıkçı söylemi nasıl güçlendirdiğine dair önemli tartışmalar söz konusudur. Miller-Idriss'e göre "online ortamlar, aşırı sağcı hareketin ortaya çıkması ve güçlenmesinde kurucu bir niteliğe sahiptir ve gelişim gösterebilmek için dijital iletişim ve online teknolojiye muhtaçtır" (Idriss, 2023, s. 221).

Takipçi Sayısına Göre Popüler Gönderiler

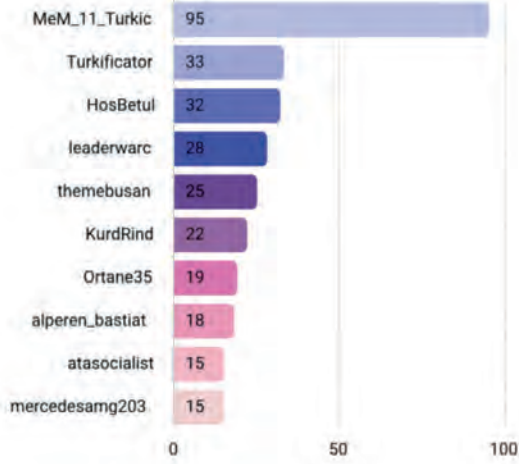
 Uğur Dündar@ugurdundarsozcu "Mısır'da on bir yıl kaldım. Fakat on bir saat daha kalsaydım artık çıldırırdım. Sana halisane bir fikrimi söyleyeyim mi; insanlık da Türkiye'de, milliyetçilik de, Müslümanlık da Türkiye'de... Allah..." 5.190.205 Takipçi Sayısı 12.08.2024	 İbrahim Melih Gökçek@06melihgokcek GÖKTÜRK TUNÇTÜRK'DEN ÇARPICI BİR YAZI... İYİ Parti Milletvekili Ayyüce Türkeş, ağabeyi AK Parti Milletvekili Tuğrul Türkeş'in Osman Kavala'yı cezaevinde ziyaret etme açıklamasına, Başbuğ Alparslan..." 4.468.820 Takipçi Sayısı 21.07.2024	 Eren Erdem@erendermenet Bugün gördüğüm her birimiz ülkemize 5'li çetelerden fazla vergi ödüyoruz. Lafa gelince "milliyetçilik" oynarlar, vergiye gelince MATRAHSIZLAR! 5'li çeteler hem soyuyor, hem kuruş vergi ödemeye..." 1.797.602 Takipçi Sayısı 27.07.2024
 Enver Aysever@enveraysevera @denizcosgunpho1 Bölünme olmaz birleşme olur, sizin yaptığınız ucuz milliyetçilik. Fenerbahçe yatırım yapıyor ve bu çok önemli! 1.763.756 Takipçi Sayısı 04.08.2024	 Tele1 TV@tele1comtr Bahçeli'nin Milliyetçilik Yalanı... 18 DAKİKA (23 Temmuz 2024) @emrkongar @merdanyanarda g İZLEMEK İÇİN < a href="https://t.co/rWqI2kTgb8" data-bbox="408 478 420 490">https://t.co/rWqI2kTgb8 http s://t.co/Oumf2wuvLL 1.761.519 Takipçi Sayısı 23.07.2024	 Sedef Kabas@SedefKabas Duble "milliyetçilik"! 1.476.943 Takipçi Sayısı 22.07.2024
 Solcu Gazete@solcugazete Ekrem İmamoğlu: "Boş milliyetçilik narası atma sınırlar. Milliyetçilik nedir biliyor musun? Milliyetçilik; bu toprağı, doğayı, havayı, suyunu, denizini, insanını, senin elindeki bereketi, bolluğu..." 1.471.236 Takipçi Sayısı 14.08.2024	 Vedat Milor@vedatmilor Mutfakta milliyetçilik olmaz. Video'nun tamamını Youtube kanalında izleyebilirsiniz. < a href="https://t.co/hlk0OyRjUj" data-bbox="408 578 420 590">https://t.co/hlk0OyRjUj 1.428.415 Takipçi Sayısı 14.08.2024	 Can Ataklı@can_atakli AKP'nin İsrail'e yönelik çıkışları ve milliyetçi söylemleri artık tutmuyor. Halk gerçek sorunları görüyor ve bu tür çabaları samimiysiz buluyor. #samimiysizlik #milliyetçilik #türkiyesiyaseti... 1.418.234 Takipçi Sayısı 07.08.2024

Grafik 4: X'te takipçi sayısına göre popüler paylaşımlar (Ocak-Temmuz 2024)

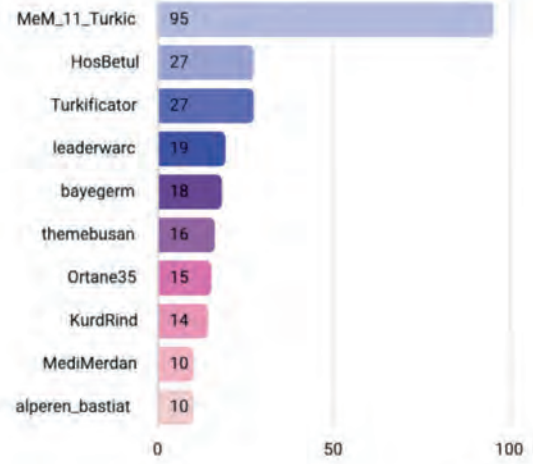
Grafik 4'te X'teki takipçi sayısına göre en popüler paylaşımlar görülüyor. Kısaca alın-tılanan paylaşımlara bakıldığında milliyetçi söylemin kendi içinde de çeşitlendiği, farklı

laştığı görülmektedir. Ayrıca milliyetçiliğin siyasal olarak üretilen içeriklere göre yeniden konumlandığı, anlamlar yüklendiği, tanımlandığı söylenebilir.

En Fazla Tweet Atan Popüler Kullanıcılar

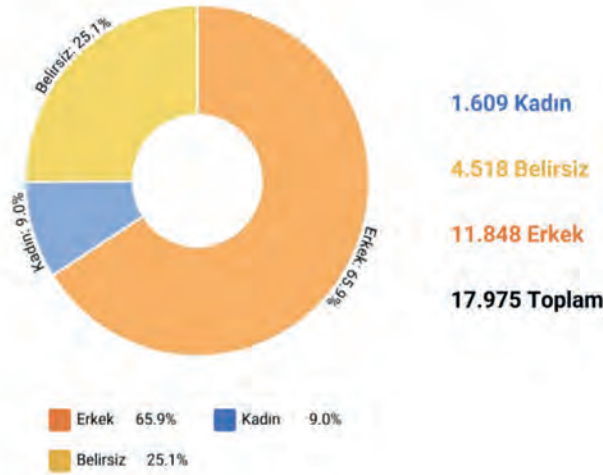

En Fazla Tweet Atan Kullanıcılar

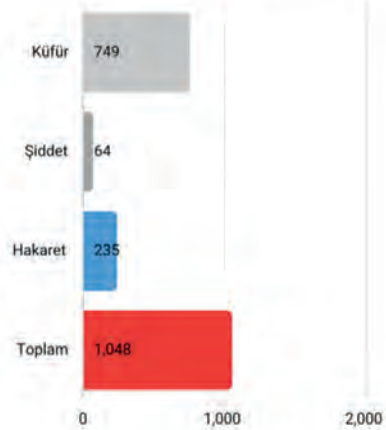

Grafik 5: X'te en popüler kullanıcılar ve en fazla tweet atan kullanıcılar.

Cinsiyete Göre Dağılım

İçerik Türüne Göre Dağılım

TEST- MİLLİYETÇİLİK adlı akışınızda 01.01.2024 - 20.08.2024 tarihleri arasındaki Tweetlerin cinsiyete göre dağılımı yukarıdaki tabloda sunulmuştur. Bu aralıkta toplam 17.975 adet Tweet oluşmuş, bu Tweetlerin 1.609 adedini Kadın kullanıcılar ve 11.848 adedini Erkek kullanıcılar paylaşmıştır.

Grafik 6: X'te paylaşılan 'tweet'lerin cinsiyete ve içerik türüne göre dağılımı.

Grafik 6'da görüldüğü gibi X'te erkeklerin kadınlara göre daha aktif olduğu görülmektedir. Araştırma konusu çerçevesinde bilgi, haber ve yorum paylaşımlarında erkekler %65,9 iken kadınların oranı ise %9 oranının

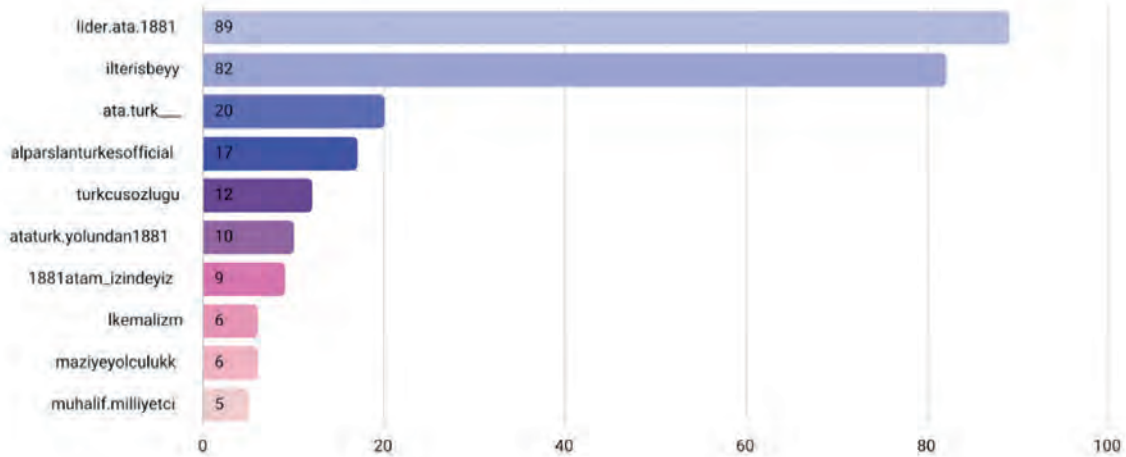
dadır. Yine yukarıdaki grafiğe göre toplam 1.048 paylaşımın 749'u küfür, 235'i hakaret ve 64'ünün de şiddet içeren içerikler olduğu görülmektedir.

Takipçi Sayısına Göre Popüler Gönderiler

@cCc@ecrinns4 #1#ksyftz_ #öypinky_ #1mimamedyâ70@ #470Ankâ #2#efftyz_ Yorumlarınız için teşekkür ederim! Begem kaydet destek ol! Kaydetmeyi unutmayın! Da ha... 172.548 Takipçi Sayısı 18.02.2024	Antik Kuntik@antikuntikmuzayede *** 1961 ve 62 seneleri Alparslan TÜRKİŞ ORIJ İNAL İSLAK İMZALI MEKTUPLAR sadece ikisin de İmza var diğerleri imzasız bu koleksiyonluk n adirattan mektuplar sizlerle * Açılış fiyatı 1000 TL *... 116.253 Takipçi Sayısı 16.05.2024	Özgür Bolu Gazetesi@ozgurbolugazete Bolu Belediye Başkanı ve CHP'nin adayı Tanju Özcan katıldığı programda, "Bugün PKK Türkiye 'ye silah bıraksa MHP ve DEM kalmaz." dedi. Tanju Özcan'dan "Bu şahsiyet" diyerek bahseden MHP İl Başkanı... 55.094 Takipçi Sayısı 29.02.2024
Ülkücü Bakış@ulkucu_bakis "Bir yaralı KURT misali; Her yarımız it tuzağı!! ... #ülküöcakları #ülkücü #ülküçüler #ülküçüçençlik #ülküçüsözler #ülküçühareket #milliyetçi #milliyetçihareketpartisi... 49.718 Takipçi Sayısı 26.04.2024	Ali Songül@uzmanalisongul Gerçekleşmeyen Umutlarının Yaşayamadığım Güzelliklerin Yaşayıyoruz Sürünüyoruz Diyen Garibanın Çekilen Acılarının, Akıtılan Gözyaşlarının Hesabını Kim Soracak Diyorsan BİR ŞEKİLDE SORA CAĞIM KUŞKUN... 48.242 Takipçi Sayısı 09.02.2024	Zeynep Akın@zeynepakinofficial Kentin En Çok Dinlenen Radyosu #RadyoTürk 94.4 'te Yarın saat 10.00 ila 11.00 arasında; "Zeynep Akın ile Güne Merhaba" programının canlı yayın konluğu "Milliyetçi Hareket Partisi" Osman gazi İlçe... 47.372 Takipçi Sayısı 05.03.2024
Sade Cümle@sade.cumle Çanakkale'yi geçilmez kılan Ulu Önderimiz Mustafa Kemal Atatürk ve tüm şehitlerimizi her geçen gün artan sevgi, saygı, minnet ve rahmet duyularımızla anıyoruz... ♥ BİR YOLCUYA Dur yolcul... 45.936 Takipçi Sayısı 17.03.2024	@maziye yolculuk Türklüğün, biricik bağımsız devleti ve Türklük ülkesünün dayanağı olan Türkiye Cumhuriyetini her çeşit zarardan korumak, Türk milliyetçiliğini temel ilkesidir. Ancak istila ve işgal altındaki... 42.492 Takipçi Sayısı 12.06.2024	8. Gün Haber@8gunhaber Belen'de Devlet Bahçeli Çeşmesi Gün Sayıyor Belen Belediye Başkanı İbrahim Güfün talimatları yla MHP'nin bilgi lideri Dr. Devlet Bahçeli'nin adını taşıyacak olan çeşmenin inşaa çalışmaları... 34.077 Takipçi Sayısı 06.05.2024

Grafik 8: Instagram'da takipçi sayılarına göre milliyetçilik konusunda popüler gönderiler

En Fazla Gönderi Paylaşan Popüler Kullanıcılar

Grafik 9: Instagram'da milliyetçilik konusunda en fazla gönderi paylaşan popüler kullanıcılar

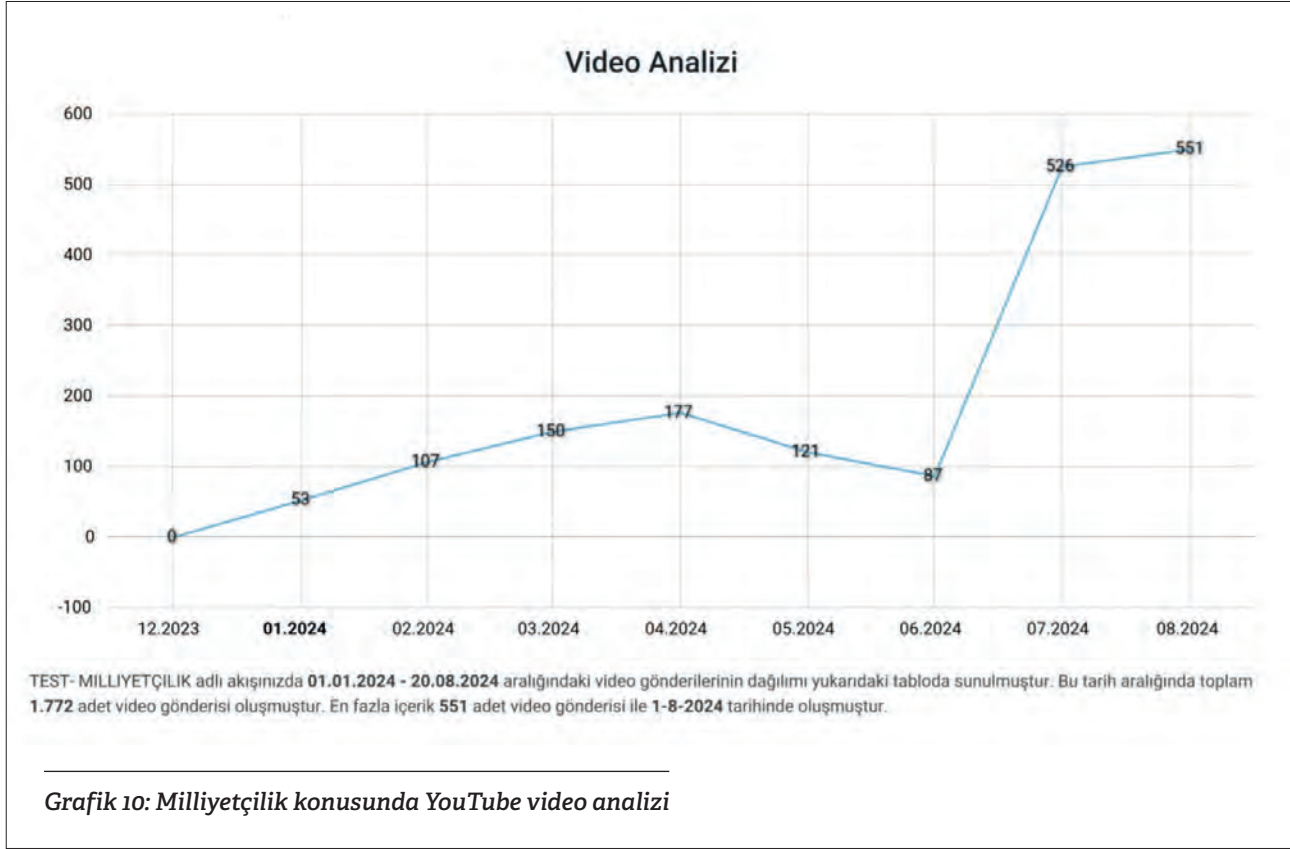
5.a.3. YouTube:

Türkiye'de en fazla kullanıcı sayısı olan platform 57 milyon 500 bin kullanıcı ile YouTube'dur. Araştırma kodları çerçevesinde

video içerikleri tarandığında üçüncü sırada yer almaktadır. YouTube'un diğer mecralardan farkı her videoya yapılan açık yorumlardaki yoğunluktur. Veri sayısı diğer mecra-

lara göre daha az görünse de tartışmaların, eleştiri ve yorumların yoğun olması dikkat çekicidir. Özellikle gündemdeki olaylarla ilgili olan haber videolarına yapılan yorumlar

içerik olarak milliyetçi algı, yorum ve tepkileri belirgin bir biçimde ortaya koymaktadır. Bu içeriklere, vaka analizlerinin yapıldığı bölümde ayrıntılı olarak yer verilecektir.

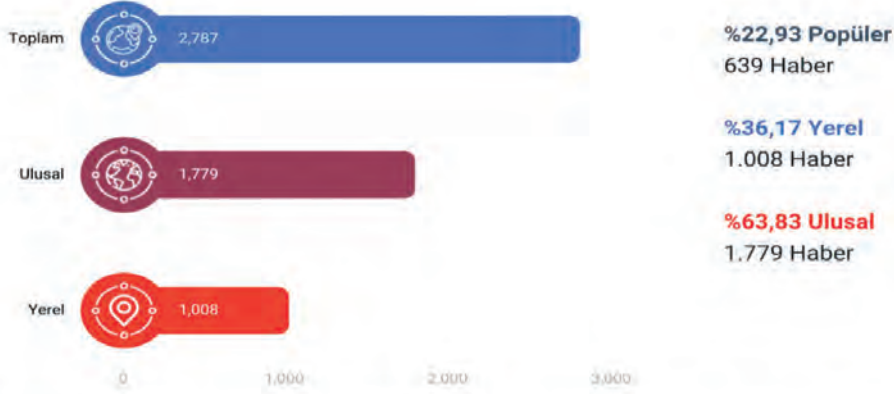

5.a.4. Haber:

Teleskop uygulaması aracılığıyla gerçekleştirilen sosyal medya analiz taramasında haber kaynaklarında (gazete haberleri, köşe yazıları, televizyon internet sayfaları, vs.) milliyetçiliğe dair daha uzun anlatılar, tarihsel açıklamalar ve tartışmalar yer bulmaktadır. Haberlerin takibi ve yapılan yorumlar, eleştiriler diğer sosyal medya mecralarına

göre daha azdır. Bu noktada haberlerin, köşe yazılarının uzun olmasının, araştırmanın örneklem grubu olan gençlerin pek ilgisini çekmemesine neden olduğu söylenebilir. Araştırma verilerinin toplandığı ilk dönemde (Ocak – Temmuz 2024) konuyla ilgili doğrudan 2.787 habere ulaşılmıştır. Bu haberlerin dağılımı ise grafik 10'da görülebilir.

Haber Dağılımı

TEST- MİLLİYETÇİLİK adlı akışınızda 01.01.2024 - 19.08.2024 aralığındaki haberlerin dağılımı yukarıdaki tabloda sunulmuştur. Bu tarih aralığında toplam 2.787 adet haber oluşmuştur. Bu haberlerin 1.779 adedi ulusal basında, 1.008 adedi yerel basında ve 639 adedi popüler haber kaynaklarında yayınlanmıştır.

Grafik 11: Haberlerin dağılımı (Ocak-Temmuz 2024)

Milliyetçilik konusunda popüler olan haberlerin ise seçim sonrası dönemde epey arttığı görülür. Buna göre en fazla içerik oluşan haber başlıkları ise grafik 11'de detaylı olarak

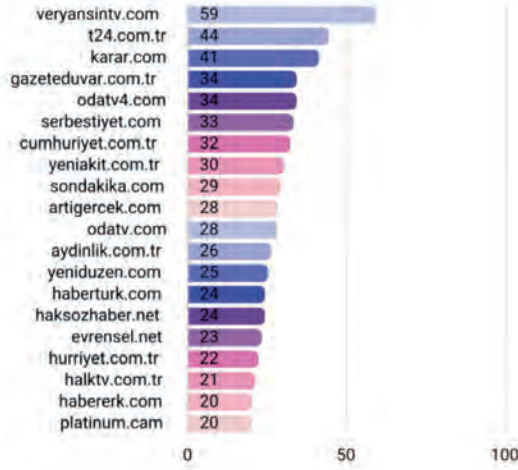
görülebilir. Ayrıca milliyetçilik konusunda en fazla haber ve yorumların yer aldığı kaynaklar ile en popüler haber kaynakları ise grafik 12'de verilmiştir.

En Fazla İçerik Oluşan Başlıklar

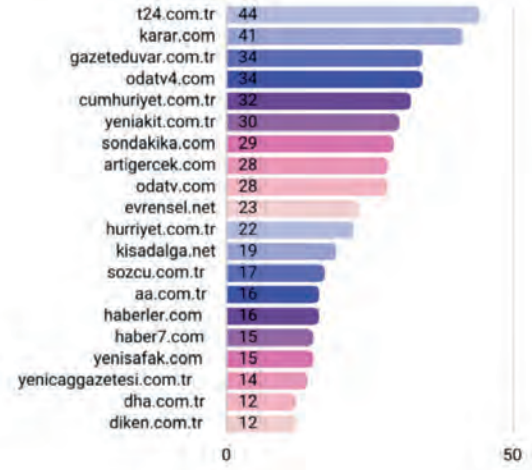
S CHP Genel Başkanı Özgür Özel Belediye Başkanlarının Memleketlerini... CHP Genel Başkanı Özgür Özel Harmancık ilçesine ziyarette bulunarak Belediye Başkanı Haşim Ali Ankarı'ı ziyaret etti. Özel burada yaptığı konuşmada CHP'nin dürüst ve çalışkan insanlarını siyaset... 36 Benzer Haber 27.07.2024	H CHP'den 'altı ok' açıklaması CHP, partinin bayrağı ve logosunun değişeceği ne yönelik iddialar hakkında açıklama yaptı. Açıklamada herhangi bir değişikliğin söz konusu olmadığı belirtildi. CHP Genel Başkan Yardımcısı ve Parti... 31 Benzer Haber 05.08.2024	S Çatalca'da Hasat Bayramı Nda Konuşan İmamoglu Yalan Dolan Talan Bize Ne... İstanbul Büyükşehir Belediye İBB Başkanı Ekrem İmamoğlu Çatalca'da düzenlenen Hasat Bayramı'nda konuştu. 2020 yılında başlattıkları İstanbullu üreticilere ücretsiz fide desteğinin artarak devam... 30 Benzer Haber 13.08.2024
TGRT HABER 'CHP'nin logosu değişiyor' iddialarına Parti Sözcüsü Deniz Yücel'den cevap geldi CHP Genel Başkanı Özgür Özel'in kadın kolları seçiminde, "Devletçilik okunun yansıması yeşile yansıması mora boyayacağız." sözleri sonrası 'CHP'nin logosu mu değişiyor' iddialarına parti içinden... 25 Benzer Haber 05.08.2024	YURTA Özgür Özel: Onlar istiyor diye kavga etmeyiz CHP lideri Özgür Özel, Bursa ziyareti kapsamında Harmancık'a vusvos ile geldi. Özel, burada yaptığı konuşmada, "Birileri istiyor ki kavga olsun. Biz elbette kavga ederiz. Ama Tayyip Bey'le..." 18 Benzer Haber 27.07.2024	H MHP li Büyükataman dan Tuğrul Türkeş'e Tepki Milliyetçi duruşun ne... Cumhurbaşkanı Erdoğan'dan sanatçı Kenan İşi için taziyeye mesajı MHP Genel Sekreteri İsmet Büyükataman Tuğrul Türkeş'e sosyal medya üzerinden tepki gösterdi. MHP li Büyükataman'ın açıklamaları... 17 Benzer Haber 29.07.2024
H Kürt siyasetçi Tarık Ziya Ekinci 99 yaşında yaşamını yitirdi Ekinci yaşamının son anlarına kadar insan hakları ve Kürt sorunu konusunda çalışmalar yapmaya devam etmişti Tarık Ziya Ekinci'nin ölüm haberi İstanbul Tabip Odası tarafından duyuruldu. Açıklamada... 13 Benzer Haber 15.08.2024	CHP Özgür Özel'in sözleri ortalığı karıştırdı! CHP'den altı ok açıklaması CHP Genel Başkanı Özgür Özel'in parti logosuyla ilgili sözleri sosyal medyada gündem oldu. Parti Sözcüsü Deniz Yücel, büyük tepki çeken parti simgesinde yer alan altı okla ilgili iddialara açıklık... 11 Benzer Haber 06.08.2024	H Prof. Dr. Şener Aktürk: Batı Avrupa'da Katolik olmayan tüm azınlıklar... Prof. Dr. Şener Aktürk, "Ortaçağ'da gerek İslam coğrafyasında ve Ortodoks Hristiyan coğrafyasında, Katolik Batı Avrupa'da gözlemlediğimiz etnik temizlik ve soykırım mekanizmasına rastlamıyoruz..." 11 Benzer Haber 24.07.2024

Grafik 12: En fazla içeriğe sahip olan haber başlıkları.

En Fazla Haber Çıkan Kaynaklar

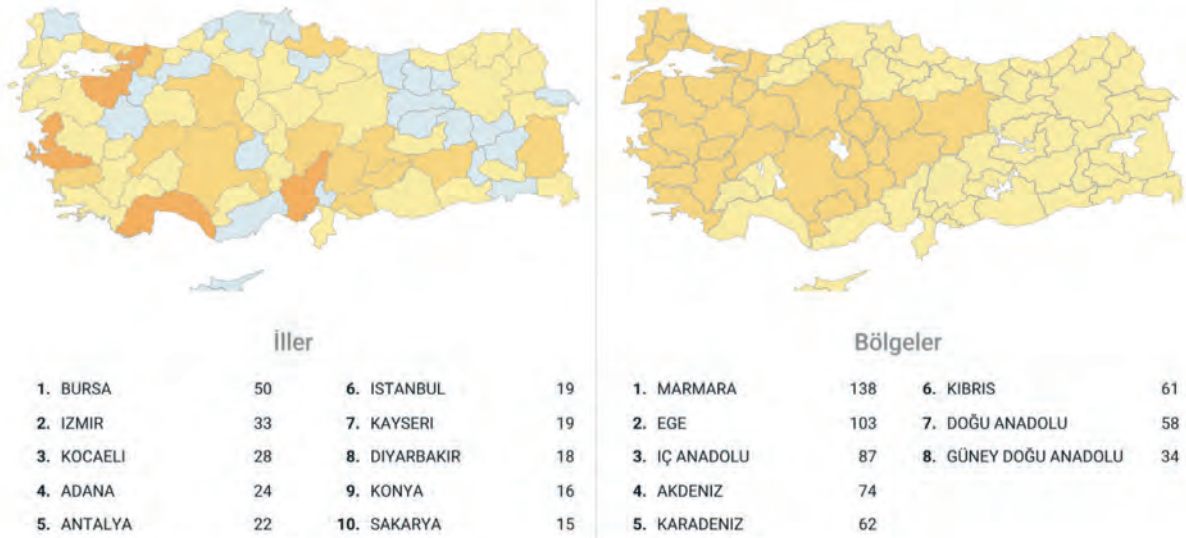

En Fazla Haber Çıkan Popüler Kaynaklar

Grafik 13: Milliyetçilik konusunda en haber içeriğine sahip ve en popüler kaynaklar.

Haberin Lokasyona Göre Dağılımı

Grafik 14: Haber kaynaklarının bölgesel olarak dağılımı

Milliyetçilik konulu haberlerin dağılımının görüldüğü 13. grafiğe bakıldığında ilgili haberlerin özellikle batı bölgelerinde yoğunlaşması son derece dikkat çekicidir. İl bazında ise Bursa, İzmir, Kocaeli ve Adana üst sıralarda yer alır. Haber detaylarına ba-

kıldığında bu haberlerin göçmen, Suriyeli, yabancı karşıtlığı ile ilişkili olduğu görülebilir. Bu içeriklere dair ayrıntılar ve tartışmalar örnek vakaların derinlemesine incelendiği bölümde paylaşılacaktır.

Haber içeriklerindeki milliyetçi söyleme bakıldığında “Büyük Türkiye” söylemi ile güçlü bir bağa sahip olduğu söylenebilir. Diğer mecralarda (YouTube, Instagram, X) hakim söyleme ve iktidara yönelik eleştirel bir söylem hakimken, haber kaynaklarında (basın, televizyon gibi) hakim söyleme / iktidara yakın olan ve daha yumuşak bir eleştirel bir yaklaşımın olduğu söylenebilir.

Araştırma çerçevesinde önemli bir veri kaynağı olarak bloglar ve sohbet forumları da dikkat çekicidir. Özellikle sözlük formun-

En Fazla İçerik Oluşan Başlıklar

B <u>vasıfsız birinin milliyetçilik kasması</u> #3123482 lütfen susar mısın türk düşmanı, hain, pkklı, kürdo, fetöcü, arapçık, sosyalist köpke? ay nerde bu sözlük yönetimi. darbe var. * 5 Benzer İçerik 15.08.2024	B <u>türkiye'de milliyetçiliğin yükselmesi</u> cok hayırlı bir gelişmedir tanrı sayımızı arttırsın. yoksa başka arkadaşlarında değindiği gibi ya ki n bir gelecekte asimile olan biz olacağız, milliyetçilik bir zorunluluk gibi bir şey bu çağda.... 4 Benzer İçerik 09.08.2024	B <u>rusya ukrayna savaşı</u> kırım tatarları da zamanında önce almanların s onra amerikalıların dolmuşuna binip milliyetçilik yapacağız ,kırım tatar devleti kuracağız bağımsızlık cart curt dediler ,üç beş kendinden menkul.. 3 Benzer İçerik 08.08.2024
B <u>akp'ye oy verip milliyetçiyim demek</u> akp, kendini milliyetçiliği ayaklar altına almakta. ve ümmetçi olmakla tanınıyor. nitekim öyle de . mhp de sözde akp'ye oy vermiyor. ama akp ne yapsa ne istese parmak kaldırıp onaylıyor. bu durumda... 2 Benzer İçerik 16.08.2024	B <u>sözlüğün en milliyetçi yazarıyla yunanistan'a tatile gitmek</u> başlık yanlış. milliyetçi geçinen (milliyetçi olduğu unu iddia eden) demeniz gerekir. ben kemalistim. buradaki tipler kendilerine hem kemalist diyor hem atsız baba filan diyorlar. bir insan... 2 Benzer İçerik 27.07.2024	B <u>Elif Gökçe Aras yazdı Rövanş içinde rövanş içinde rövanş Medyascope</u> Elif Gökçe Aras Geçen hafta İslamcı politikacıların rövanş korkuları sebebiyle Erdoğan'ın arkasında hizalanmalarını eleştirmiş genel olarak İslam konusunda da kadın ve erkeklerin sahip çıkmadıkları ve... 1 Benzer İçerik 09.08.2024
B <u>milliyetçilik</u> hobsbawm'ın dediği gibi <tarihi yanlış bilmek, hatta tarihi unutmak ulus olma hikayesinin bir parçasıdır. bu nedenle milliyetçilik, tarihin ilerleyişiyle bağdaşmaz> 1 Benzer İçerik 08.08.2024	B <u>pizza</u> lahmacun mu yoksa pizza mı deseler, hiç milliyetçilik yapmadan pizza derdim ama artık pizza da demiyorum. yok, soğudum ben bundan. 1 Benzer İçerik 19.08.2024	B <u>Tarik Çelenk yazdı Mahallenin krizinden memleketin krizine Medyascope</u> Tarik Çelenk Olimpiyatlar yeni bitti. Ülke olarak Orta Asya ve Afrika ülkelerinin de altında madalya sıralamasında 64. olduk. TÜİK verilerine göre yıllık yüzde 71.6 oran enflasyon ile dünyada... 1 Benzer İçerik 16.08.2024

Grafik 16: Ekşisözlük'te milliyetçilik konulu içerikler.

Bu içeriklere göre “yeni” milliyetçilik olgusunun, “ümmetçi AKP eleştirisi”, “tarihi bilmek”, “Kemalizm”, “Atsız”, “Olimpiyatlarda madalya al(ama)mak”, “asimile olmak” gibi olaylar üzerinden hem ulusal değerle, hem de uluslararası alandaki görünümlemler üzerinden tartışıldığı görülüyor.

5.b. Sosyal Medya Vaka Analizi

Araştırmanın bu kısmında Ocak 2024 yılının ilk altı ayında yapılan sosyal medya taraması ve gündemdeki tartışmalardan hareketle milliyetçilikle ilişkili olarak en çok tartışılan vakalar saptanmıştır. Sonrasında bu vakalar kendi içinde derinlemesine ve niteliksel bir analize tabi tutulmuştur. Öncelikle bu vakalar şöyle (tarih sırasıyla) sıralanmıştır;

► **Kayseri Olayları:** Kayseri’de 30 Haziran 2024 tarihinde Suriye uyruklu olduğu açıklanan bir kişi, küçük yaştaki

bir kız çocuğunu taciz ettiği iddiasıyla tutuklandı. İddia sonrasında Pazar gecesi Kayseri’de başlayan şiddet olayları farklı kentlere sıçradı. İçişleri Bakanı Ali Yerlikaya, Türkiye genelinde gözaltına alınan toplam 1.065 kişiden 28’inin tutuklandığını ve 187’si hakkında adli kontrol kararı verildiğini açıkladı.

► **Futbol, Melih Demiralp ve Kurt Selamı:** Milli futbolcu Melih Demiralp UEFA Türkiye-Avusturya maçında attığı ikinci golden sonra “bozkurt” işareti yaptı. (2 Temmuz 2024)

► **Despina İzmir Konseri -Türk-Yunan Gerilimi:** Yunan şarkıcı Despina Vandi, İzmir’in Çeşme ilçesinde vereceği konserde iddiaya göre sahnedeki Türk bayrağı ve Atatürk posterinin indirilmesini talep etti. Vandi, bekleyişe rağmen sahneye çıkmadı. (17 Temmuz 2024)

► **Haniye Suikasti ve Milli Yas İlanı:** Hamas lideri İsmail Haniye’nin 31 Tem-

muz 2024 tarihinde İran'in başkenti Tahran'da öldürülmesi sonucu Türkiye'de bayraklar yarıya indirilerek milli yas ilan edildi.

► **Eskişehir'de "Neo-Nazi" Saldırısı:** 12 Ağustos 2024'te 18 yaşındaki bir gencin Nazi miğferi, hücum yeleği ve balta ile Tepebaşı Camii bahçesinde oturan beş kişiyi bıçakladı.

► **Kılıçlı Yemin Töreni ve "Mustafa Kemal'in askerleriyiz":** 30 Ağustos Zafer Bayramı'nda yapılan Kara Harp Okulu mezuniyet töreninde bir grup teğmen kılıçlarını havaya kaldırarak "Mustafa Kemal'in askerleriyiz" sloganı attı.

► **TeknoFest'lerde Örülen "Yeni" Siyaset: Tekno-Milliyetçilik** (2-6 Ekim 2024, Adana)

Analiz: Bu vakalar, araştırmanın nicel taramalarının yapıldığı internet mecralarında sırasıyla taranmış ve öne çıkan bilgi, paylaşım ve haberler üzerinden derinlemesine bir analize tabi tutulmuştur. İnternet mecralarında yoğun bir bilgi paylaşımı söz konusu olması ve araştırmanın zamansal sınırlılıkları nedeniyle her mecradan öne çıkan ilk üç bilgi, haber ve paylaşımlar seçilmiştir. Sonrasında bu paylaşımlara yapılan yorumlar söylem analizi tekniği kullanılarak yorumlanmış ve açıklanmaya çalışılmıştır. Bu vakaların tamamı gündemle ilişkili olarak ön plana çıkmış vakalardır. Sonrasında bu vakalara dair yorum ve eleştiriler, yoğun bir biçimde internet mecraları ve sosyal medya platformlarına taşınmıştır.

Sosyal medya taraması sonrası elde edilen veriler çerçevesinde dikkat çeken, diğerlerine göre daha çok ön plana çıkan vakalar tespit edilmiş, sonrasında ise bazı ölçekler göz önünde bulundurularak vakalar üzerinde derinlemesine (niteliksel) bir tarama yapılmıştır. Ayrıca bu vakalar saha görüşmeleri sırasında katılımcılarla da ara ara görüşme içeriğine dahil olmuşlardır. Buna göre öncelikle takipçi sayıları (en az 10 bin takipçiye sahip olan) ve paylaşım frekansları (*görülme, paylaşılma,*

yorumlama sayıları) göz önünde bulundurularak, bu vakaların nasıl tartışıldığı analiz edilmiştir. Buna göre sosyal medya taraması sonrası belirlenen bu vakaların yoğun olarak tartışıldığı mecralar haber içerikleri ve X platformu olmuştur. Haber içerikleri bilgi paylaşımı, resmi açıklamaların aktarımı ve benzer vakalarla ilişkileri üzerine olmuştur. Fakat okuyucu yorumlarını ve tepkilerini bulmak mümkün olmamıştır. Çok azında haber metinlerinin alt kısmında kısa yorumlara rastlanmıştır. Buna karşın X platformunda paylaşılan haber ve yorumların sürekli paylaşılması (retweet) ve yorumlanması güçlü ve hızlı bir paylaşım ağını yaratmıştır. Böylece anlık olarak yapılan yorumlar üzerinden ilgili konulara ilişkin bakış açılarını, düşünce ve tavırlarını anlamak daha mümkün olmuştur.

5.b.1. Kayseri Olayları:

Vaka: Kayseri'de 30 Haziran 2024 tarihinde Suriye uyruklu olduğu açıklanan bir kişi, küçük yaşta bir kız çocuğunu taciz ettiği iddiasıyla tutuklandı. İddia sonrasında pazar gecesi Kayseri'de başlayan şiddet olayları farklı kentlere sıçradı. İçişleri Bakanı Ali Yerlikaya, Türkiye genelinde gözüaltına alınan toplam 1.065 kişiden 28'inin tutuklandığını ve 187'si hakkında adli kontrol kararı verildiğini açıkladı.

Bu vaka ülke gündeminde çokça yer almış ve hükümetin göç politikalarından demografik yapıya kadar birçok çerçevede tartışılmıştır. Tartışmaların çerçevesini ise etnik kimlikler, Türklük, milliyetçilik başlıkları oluşturmuştur. Bu noktada gündemin ve tartışmaların en iyi takip edildiği mecranın X (Twitter) olduğu görülmüştür. Böylece Kayseri olayları üzerine etki kapasitesi yüksek olduğu düşünülen en çok haber, bilgi paylaşımı, yorum olan içerikler tespit edilmiş ve içerik olarak yorumlanmıştır. Buna göre en az on bin takipçisi olan kullanıcıların Kayseri'de yaşanan bu olayla ilgili yapmış oldukları bilgi, yorum ve haber paylaşımları ve bunlara dair yorumların yapıldığı paylaşımlar arasında dikkat çekici olan ve diğer paylaşımları da kapsayan (yapılan taramalar sonucunda geneli temsil ettiği varsayılan) içeriklerden

bazıları şöyle sıralanabilir²;

Paylaşım 1: Kayseri olayları ; Avrupalı milletlerin huzurunu Türk Milletinin huzuruna tercih eden bir düşkün siyasal islamcı iktidarın tercihlerinin sonucudur. Türkiye AKP'den kurtulmadan sığınmacı ve kaçak göçmenlerden kurtulamaz. (İyi Parti ve Zafer Partisi'nden eleştirel yorumlar.)

Paylaşım2: Bölücü terör örgütü PKK'nın TBMM'deki siyasi uzantısı DEM'den Kayseri olayları ile ilgili açıklaması: "Göçmenlere karşı yükseltilen ırkçılığın sonuçlarından biri de dün akşam Kayseri'de yaşanan vahşettir. Göçmenlerin yanındayız!"

Yorumlar:

- Suri, afgan, paki vb. istemiyoruz evet ırkçıyız!
- En büyük akepeliler DEM partidi. Şaşırdık mı şaşıрмаıdık
- Ne bekleniordu ki bu herifler sadece türk düşmanı!
- Türk Milletinin ve Türkiye Cumhuriyetinin zararına olacak her eylem ve düşüncenin yanında olmayı kendilerine görev edinmiş soy özürülülerin böyle bildiri yayınlaması gayet doğal.

Paylaşım 3: Rasim Ozan Kütahyalı (Kayseri Olayları): Göçmenlerin içinden biri bir suç işlemiş. Devlet bunun cezasını keser biz kesemeyiz. Ayrıca Kayseri Organize Sanayi'de göçmenler çalışıyor. Göçmenler olmazsa üretim durur diyen de Kayserililer.

Yorumlar:

- Dursun üretim, sigortasız, daha aza işçi çalıştıracaklar diye ülkenin tüm düzenini bozdunuz.Hatta suriyeli,paki,afgan vb işçi çalıştıran ne kadar fabrika varsa gün yüzü göremesinler, batsınlar. Boş yapma.
- Kayseri'de, Organize Sanayi Bölgesi, ilki 1957 yılında kurulmuştur. Ve o tarihten bu yana üretim durmamış. Bugün mü duracak. Bu arada bu Rasim denen

şahıs, fetö terör örgütü kapsamında yargılanmadan ölmesin.

- O kadar güzel keseriz ki cezalarını
- Demografik işgal! "Kayseri olayları, "Stratejik derinlik" dediginiz sığılın, "Şamda cuma namazı" uçukluğunuzun şimdilik son örneği. Hala, "değerlerimizi paylaşmayan 13 Milyon yabancıyı ülkeye doldurduk. Halkımızdan özür dilemez" diyemeyip suçu halka ve muhalefete atıyorsunuz!"
- Bu anlayış olumsuzlukları paylaşmıyo Yapmadıklarını yapmış gibi gösterip,halkın olumlu diye anlayacağı yapmadıkları şeyler de yapmış gibi gösteriyorlar. Ne yazık ki yalanlarına inananlar hala bir hayli var.Din istismarı geçerli...

Paylaşım 4: Türkiye'li değil Türküm diye bir söylem vardı iki haftadır boşuna değilmiş. #Kayseri olaylarının altyapı çalışmasıymış...

Paylaşım 5: İçlerinde ki Türkiye nefretini görüyorsunuz kimse bana çıkıp dünkü kayseri olayları yüzünden bunlar oldu demesin o kadar uyardık araptan dost olmaz diye...

Paylaşım 6: Mesele, Kayseri olaylarına Suriyelilerin tepki göstermesi değil. Görülüyor ki bazı grup ve aşiretler, Türkiye'nin Esed ile yapacağı görüşmeye karşılık organize saldırılar düzenliyor. Üniformalı ve silahlı grupların Türk bayrağını indirmesi bunun ufak bir delili. Bu grup ve aşiretlere öyle bir bedel ödetmeliyiz ki, diğerlerine ibret olmalı. @HakanFidan

Paylaşım 7: 27 Haziran Esad ın açıklaması, 28 Haziran Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın açıklaması Üzerine... 30 Haziran Kayseri olayları 1 Temmuz El Bab olayları. Bu coğrafyada emperyalistlerin ve onların maşaları günümüz Lawrance lerin oyunları hala devam ediyor. Uyanık ol Türk !

Paylaşım 8: TUZAK KORKUNÇ, PROVO-KASYON BÜYÜK! Suriyeden gelen görüntüler vahim... Türkiye plakalı araçlara saldırılar... Bayrağımızı yakmalar... Emniyet ve askeri

2 Sosyal medya vaka analizlerindeki tüm alıntılar, ifadelerdeki vurguları korumak adına olduğu gibi alınmıştır. Bu nedenle var olan yazım, ifade hataları alıntılara aittir.

birimlerimizin olduğu mahallelere yönelik mütecaviz saldırılar... Görünen gerekçe: Kayseri olayları. Ama asıl gerçek farklı. İçimizdeki Suriyeli düşmanlığının ırkçılıktan öte bir vandalizme dönüşmesini sağlayanlar Suriye'de de karşıt bir tepkiyi iyi örgütlemişler besbelli... Kitleleri sokağa dökmek konusunda pek bir mahir olanların değirmenine su taşıyanların vebali ağırdır. Rusya-Türkiye yeni bir denklem kuruyor. Bu çerçevede Esed-Erdoğan görüşmesi gündeme geliyor. Sorunu kalıcı temelde çözme arayışı hız kazanmaya başlayınca ABD-İsrail bloğu rahatsız oluyor. Sorun çözülsün Suriyeliler geri dönecek büyük ölçüde. Suriye'de yeni bir dönem başlayacak. PKK tehdidi savuşturulacak. ABD'nin kurduğu statüko bozulacak. İçimizde Suriyeliler üzerinden ırkçı faşist bir siyasetten nemalananlar siyaseten varlık nedenlerini yitirecekler. Perde gerisindeki asıl sebep bu. ABD-İsrail cephesi düğmeye bastı. İstihbarat örgütleri hem Türkiye'de hem Suriye'de devrede. PKK ABD'nin silahlı aparatı olarak devrede. Esed-Erdoğan görüşmesinden doğacak yeni statüko bölgede ABD-İsrail cephesinin oyun planını bozacak. Rusya-Türkiye yakınlaşması ABD'yi ziyadesiyle rahatsız ediyor. Türkiye elini çabuk tutmalı. İçeride bu provokatörler için gereğini hızlıca ve sert bir biçimde yapmalı. Suriye'nin kontrolü altındaki bölgede de aynı oyunun figüranlarını derdest edip oranın hâkim gücü olduğunu göstermeli. Tuzak korkunç provokasyon büyük... Aksi takdirde içeride Batı'da kine benzer ırkçı ve yabancı düşmanlığı eksenine oturtulan yeni dalga tahripkâr olur. Suriye'de de yıllar yıldır hamilik yaptıklarımız bize düşman olabilir. Bu oyun iyi anlatılmalı ve kontrol acilen sağlanmalı. [200 bin takipçisi olan, 24.Dönem Adıyaman, 25 ve 26. Dönem İstanbul AK Parti Milletvekili/Yeni Şafak Köşe Yazarı/Demokrasi ve Birlik Derneği/Vakfı Genel Başkanı Mehmet Metiner paylaşımı. Paylaşım 12 bin kişi tarafından görülmüş ve 97 kişi tarafından da retweet edilmiş].

Paylaşım 9: Suriye'de şanlı bayrağımıza uzanan eller mutlaka kırılacak Türk'ün girdiği yerlerde kendi isteği dışında hiç bir güç çıkaramaz. Türkiye'de Ümit Özdağ'ı sebep olduğu

Kayseri olaylarına karışanlar ile Suriye de pyd'nın başlatıldığı olaylar aynı amaca hizmet etmektedir DEVLET BAŞTADIR.

Paylaşım 10: Kayseri olaylarını, provokatörlerin harladığı birikmiş öfkenin tezahürü olarak görüyorum. Suriye'deki Türk bayrağı ve araçlarını yakma eylemlerinin ise Türkiye ile Suriye rejimi arasında yürütölen bürokratik/istihbari temaslara tepki olarak geliştiği kanaatindeyim. Daha önce Sakarya, Gaziantep, Ankara'da benzer olaylar yaşandığında Suriye'de bu tarz tepkiler olmamıştı. Bir buçuk yıl önce yine Türkiye ve Suriye rejimi arasında sıcak temas başladığında kimi Suriyeli muhalifler ortalığı karıştırmıştı. Ama hiçbir gerekçe, Türk bayrağının yakılmasını haklı göstermez, mutlaka bedeli misliyle ödetilmelidir. Diğer taraftan, sığınmacı meselesi çözülmedikçe, Suriye topraklarındaki terör devleti planı bertaraf edilmedikçe, provokatörler için uygun iklim her daim olacaktır. Elbette uyandırıcı olmalıyız, provakasyona gelmemeliyiz ama kötülerin beslendiği bataklıklar da kurutulmalıdır. (2 milyon takipçisi olan bir X kişi hesabı)

Paylaşım 11: Kayseri olayları bir alarmdır. Türkiye'de doğurganlık hızı 1.51'e düştü ama Suriyeli göçmenlerde bu oran 5.3'tür! İktidarın 'açık kapı' siyaseti hiç yoktan böyle bir sorun yarattı. Şimdiden insani tedbiri alınmazsa gelecekte sorun çok büyür... (Taha Akyol, Karar Gazetesi).

Paylaşım 12: Türk halkına vandallığı yaptıran AKP'dir. Sanki halk demokratik haklarını kullanabildi de buna rağmen Kayseri olayları çıktı öyle mi? Ne zaman bir hak arama veya protesto yürüyüşü olsa polis halkı copluyor, gaz sıkıyor. AKP halka demokratik haklarını versin, sonra konuşsun.

Yorum:

► Ezilen, fakirleşen, şımartılan Arablardan bıkan halk, Erdoğan istifa diye bağırıyor. Hükümet başının en korktuğu şeyde Halk ayaklanırdı Saraya defol derse eyvah!! Gezi olayı korkusu hep içinde..

Paylaşım 13: Ümit Özdağ (Kayseri Olayları): "Ordumuz Suriye'nin kuzeyinde bir provokas-

yonla karşı karşıyayken Türkiye’de sokaklarda Suriyeli sığınmacı sorununu öfke ve kinle sözde çözmeye çalışmak ülkemize yapılan büyük bir kötülük olacaktır. Gençlere sesleniyorum. Sizden çok daha bilgili ve deneyimliyim. Öfkeniz sizi yönlendirmemeli. Sığınmacı ve kaçak meselesini çok akıllı ve ülkemize zarar gelmeden çözmek zorundayız. Özellikle şimdi ‘vuralım, yakalım’ diyenlere şüpheyle bakın. Ya ajandır ya salak. İkisine de itibar etmeyin.”

Yorumlar:

- Ümit hoca hiç yanlıs konuşmadı, şimdi de doğru konuşuyor.
- Allah Allah sen böyle konuşur muydun!?. Vur emri vermen lazım dı normalde!
- Hala hala bunu sen gaza getirdin her gün kim bahsediyor Suriyeli Afganı Pakistanlısı
- Yakalım yıkalım demiyoruz ama Ge’liğini yapalım

Paylaşım 14: Kayseri olayları ile ilgili; 750 kişinin tutuklandığını ve tutuklamaların devam ettiğini, Başıbozuk çapulcu sürüsünün itiraflarına ilişkin yeni detayların ortaya çıktığını.. Kayseri’de taciz bahanesiyle Suriyelilere ait dükkan ve araçları yakan kişilerin göçmen kaçakçılığı, taciz, hırsızlık ve istismar suçlarından sabıkalarının olduğunu.. Olay yerine çapulcu taşıyan kamyon şoförü Z.Y’nin ifadesinde sabotajcıları olay yerine götüren ekipte, birçoğunun aynı cezaevinde yattığını.. Polisin, Kayseri’de Suriye’ye ait mallara zarar verme suçundan tutuklanan önemli kişilerden silah, bıçak, çekiç, tornavida, balta, şavurma bıçağı, cop, sopa, muşta ve maske ele geçirdiğini.. Güvenlik kaynaklarının, suç aletleriyle yakalanan tutuklulardan bazılarının sorgu sırasında organize olmadıklarını ve sadece bölgeden geçtiklerini iddia ettiğini, bazılarının ise Suriyelilere yardım etmek ve yangınları söndürmek için geldiklerini (!) iddia ettiğini.. Gözaltına alınanlardan bazılarının arkadaşlarının kendilerini bu eylemleri gerçekleştirmeye Suriyelilere karşı kışkırtmalardan olumsuz etkilendiklerini belirttiğini.. Sabotajcıları kaza

mahalline taşıyan kamyon şoförünün Kamyonla getirdiği kişilerin bir kısmının ‘eski hücre arkadaşları’ olduğunu, diğerlerinin ise “mahalle tanıdıkları” olduğunu... Soruşturmalarda sabotajcıların her biri 500 kişiden oluşan dört WhatsApp grubu aracılığıyla iletişim kurduğunu ve Suriyelilerin evlerine, mağazalarına ve araçlarına saldırı planladıklarını.. Bu grupların, Suriyelilerin plaka numaralarını ve: -“Çok kalabalık olmadan hızlı hareket etmelisiniz, yoksa müdahale ederler”, -“Kameralara dikkat edin” gibi uyarıları paylaştıklarını... Ayrıca bu gruplarda büyük grupların kendilerine yönlendirilmesi amacıyla Suriyelilerin ev adreslerinin paylaşıldığının da tespit edildiğini biliyor muydunuz?... [Anadolu 2071 Sosyal Medya Derneği Başkanı 184 bin takipçisi olan Bekir Tiryaki paylaşımı. İlgili paylaşım 133 bin kişi tarafından görülmüş, 3 bin kişi tarafından beğenilmiş ve bin 200 kişi tarafından da retweet edilmiş]

Yorumlar:

- Hala halkın sözlerine kulak tıkamıyor duymak anlamak istenmiyor ve bunu fırsat bilip halkı çok kolay kışkırtılıyor. Biraz olayları okumak lazım bizim halkımız çapulcu değil Sabri da kalmadı öfkesi bar ve bu öfke böyle yönlendiriliyor sadece küçük bir kıvılcım...
- Siz sorunu halı altına süpürün, bunun hesabını bu millet size sorar. 25 yıllık işletme sahibiyim göçmenlerin yoğun olduğu yerde hemde. Halkın yüzde 90 nefret ediyor. Yaşı 50 üstü olanlar da oran daha yüksek. Ama bu yazdığınızı silmeyin, unutmayın.
- Bunları bir yere toplayıp yakacaksın. “Kisasa kisasa” Kisasa hayat var. Bunları kışkırtan mosat ajanı zafer partisi genel başkanı ümit özdağ ve şurekasi. Diğer azmettirren siyasiler dahil hepsine kisasa uygulayacaksın. Başka çeşit bu olaylar durmaz.
- Bir Kayserili olarak şunu söylüyüm... Kayserililer devletini seven emniyetine askerine olağanüstü saygılı insanlardır... bunları yapanlar parayla tutulmuş satı-

lık çapulcu takımıdır ve arkası aydınlatılmalıdır....

► “Polisin, Kayseri’de Suriye’ye ait mallara zarar ...” kayseride suriye’nin bir çakıl taşı bile olmaz, olamaz!! Ne ağzınızdan, ne kaleminizden çıkanlardan haberiniz var. Yada bilinçli yazdınız bu cümleyi.

► Bütün bunlara zemin hazırlayan akp hükümetidir 13 milyon Siginmacıyı doldurması ve işçiye ücretliye emekliye vermesi gerekirken,milyar dolarları onlara harcaması Ülkemizin çıkarının düşünülmemesi, gasp tecavüz cinayet vs suçlularına ceza verilmemesi Sorumsuz saygısız arszliklar...

Paylaşım 15: Batı Türkleri; Müslüman oldukları için sevmez. Batı Müslüman Kürtleri, Boşnakları, Arapları, Arnavutları da sevmez. Kayseri olayları, Milli maç, bozkurt işareti, UEFA’nın cezası, tetiklenen toplumsal kabuller. Dikkatli olmak lazım. Irkçılığın zirve yaptırıldığı günlerde yaşıyoruz. (40 bin takipçi sivil activist).

Paylaşım 16: Ne ümmeti, biz Türk milleti-yiz....

Paylaşım 17: İlerleyen günlerde mülteci meselesinde çok fazla provakasyon olacaktır. Şimdiden uyarıyorum Arapça telegram ve whatsapp topluluklarını dikkatle takip edin.

Paylaşım 18: “Ümit [Özdağ] hocam hayırlı akşamlar, Antalya Kaş’tan yazıyorum. Kaş’ta son haftalarda kaçak göçmenler ciddi derecede çirit atmaya başladı. Kayseri olaylarında topluluk olarak şehir merkezinde ve kent meydanlarındaydık. Sizin yapmış olduğunuz sağ duyu çağrısı sonrası hiçbir provakatif eylemde yer almadık.Kolluk kuvvetlerimizin yanında olduk. Bu size attığım görüntü bugün Çavdır mahallesinde çekildi. Bölgedeki haber ajanslarında paylaşılması sonrası admin arkadaşlarımız karakola ifadeye çağırıldı,Baskılar sonucunda videolar yerel haber sitelerinden kaldırıldı. Kaçaklar akın akın gelmeye devam ediyor.Bu görüntü bugün öğlen sonu saat 17:00 civarı Kaş ilçesini Muğla’ya bağlayan karayolunda çekildi. Ormanlık Alana 1 Tır Dolusu Kaçak Arap Mülteci Bırakıldı.Duyarlı bir

vatandaşımızın çektiği videoyu haber ajanslarımızda paylaştık.Ama kolluk kuvvetleri baskıları sonrası video haber sitelerimizden kaldırıldı. Görüntüleri çeken vatandaşımız ifadeye çağırıldığı için şuan karakola gidiyor. Telefondan görüntüleri silmiş. Ben diğer görgü tanığı vatandaşlarımızdan resimleri istedim size ulaştıracağım.” Bu notu bana bir gazeteci yolladı. Sizlerle paylaşıyorum. Sorum şu, görüntüleri silince, haber yapmayınca kaçaklar ülkemize gelmemiş mi oluyor?

Yorumlar:

► Gerçekleri haykıran.. #ÜmitÖzdağ-YalnızDeğildir (uluyan kurt görseli ile paylaşılmış bir yorum)

[Göçmen yanlısı yapılan yorumlara da “sen Arap mısın? PKK’lı mısın?” gibi cevap-yorumlar yapılıyor.] Bu ifadeler etnik olarak dışlayıcı bir yaklaşımın hakim olduğunun önemli göstergesidir.

Analiz: Yaşanan bu vakada tüm eleştirilerin ‘göçmen karşıtlığı’ üzerinden şekillenmesi hem bir nefret söylemi/pratiği yaratırken hem de milliyetçi söylemin değer, ırk, millet, sınır gibi kavramlarını daha da görünür kılmaktadır. Ayrıca bu “yeni” söylemin etnik kimlikle vurgulanması, AKP eleştirisini de içinde barındırmakta ve İslami vurguyu söylemin dışına taşımaktadır. Dolayısıyla “yeni” milliyetçi söylemde etnik kimlik, ırk, ülke sınırları birincil öncelik olup göçmen ve yabancı karşıtlığı üzerinden din/İslam kardeşliği söylemi karşılık bulmamaktadır.

5.b.2. Futbol, Melih Demiralp ve “Kurt”

Selamı

Vaka: Milli futbolcu Melih Demiralp UEFA Türkiye-Avusturya maçında attığı ikinci golden sonra “bozkurt” işareti yaptı., 2 Temmuz 2024.

Almanya’nın ev sahipliği yaptığı Euro 2024 maçında Melih Demiralp’in attığı iki golün ardından saha ortasında “bozkurt” işareti yapması hem Avrupa hem de ülke gündeminde önemli bir tartışma olarak yer aldı. Aşırı sağ ve milliyetçilik söylemlerinin hızlı bir yükselişte olduğu dönemde, bu vaka ırkçı, ayrımcı, milliyetçi, vatansever gibi bir dizi konu başlığında

tartışıldı ve özellikle milliyetçi gençler arasında da savunulan, sahiplenilen bir vaka olarak gündemde yer aldı. Türkiye siyasi yaşamında "bozkurt" işareti ülkücü ve milliyetçi ideolojiyi temsil eden, Türklük ve tarihe referans veren önemli bir semboldür. Nicel olarak yapılan sosyal medya taraması sonrasında öne çıkan bu vakanın gündeme nasıl taşındığı, tartışıldığı ve yorumlandığı niteliksel olarak anlaşılma-ya çalışılmıştır. Bu doğrultuda yüksek takipçi sayılarına sahip olan paylaşımlar taranmış ve farklı değişkenler çerçevesinde incelenmiştir. Sosyal medya mecraları ve haber kanalları arasında en çok paylaşım ve yorumun yapıldığı mecra X (Twitter) olmuştur. Buna göre öne çıkan ve dikkat çekici olan bilgi, paylaşım ve yorumlar şöyle sıralanabilir;

Paylaşım 1: İYİ Partili Mehmet Aslan: "İYİ Parti Genel Başkanı başdanışmanı sıfatıyla söylüyorum. Ülkü Ocakları'nı terörist ilan edecek bir cenah anasının karnından doğmadı."

Paylaşım 2: Gürcistan maçı öncesi milli marş ısıklandı. Çekya maçı sonrası futbolcu Samet Akaydın sosyal medya hesabında ülkücü ırkçı şiir paylaştı. Avusturya maçı sonrası ırkçı kurt selamı vakası patlak verdi. Bu olaylar arasındaki sistematığı görmemek imkansız. (110 bin takipçisi olan X kullanıcısı)

Paylaşım 3: Türk kuruluş mitolojilerinde, örneğin Ergenekon mitinde, kurtlara çeşitli göndermeler vardır. - Kurt selamı "Boz Kurt"-tan türemiştir. - Bu selamı kullanan herkesin aşırı sağcı bir Türk olması gerekmiyor. Bozkurt, Türk mitolojisinde yol gösteren, kurtarıcı bir figürdür. Armstrong, Halaskâr (Kurtarıcı) namını alan Atatürk hakkında yazdığı kitaba buradan atıfla Bozkurt adını verdi. Bozkurt figürü bayraklardan paralara kadar yer aldı. Siyasi değil tarihi/mitolojik bir simgedir. (1 milyon 100 bin takipçisi olan X kullanıcısı)

Yorumlar:

- Bozkurt Türk milletinin sembolüdür
- Aynen öyle.Bozkurt kimsenin tekelinde değil.Adamiyi yaptı bütün dünya gördü.Birilerinin bu döngüyü kırması lazım.Yıllardır milliyetçiliği kötü gösterdiler ve ıpartinin tekeline verdiler. 40

yıldır evlatlarını bölücü teröre kurban veren 1 ülkede milliyetçilik nasıl yükselmedi ?

► Avusturyalı taraftarlar kısa süre önce Almanya'da büyük gündem olan ırkçı şarkıyı stadyumda söyledi. Bu konu hiç gündeme getirilmiyor. Bize ırkçı diyorlar ama asıl ırkçılık stadyumda Türklere karşı yapıldı. Karşı soruşturma açılması lazım.

Paylaşım 4: Benzer bilgi paylaşımlarına kullanıcılar "bozkurt" işareti yapan fotoğraflarını da eklemişler. Ayrıca ırkçılık, faşizm eksninde sürdürülen tartışmalar da kürt kimliği örnekleri sık sık dile getirilmektedir.

Paylaşım 5: Türk üstünlükçü resmî tarih tezi ve ona dayalı okul müfredatları, onun üzerine kurulu Türk ulus kimliği, ona bina olmuş ideoloji ve endoktrinasyon, kurt selamı ve ülkücülük patolojisinin temellerini oluşturuyorken, bakıyorum herkes yüzeysel analizlerle yetiniyor (110 bin takipçisi olan X kullanıcısı).

Vaka ile ilgili ekşisözlük'te açılan bir başlık (entry) altına yapılan şu yorumlarda dikkat çekicidir;

a- yapılabilecek 2 şey var;

1- hollanda maçına hiç çıkmamak.

2- holanda maçında galip gelip erdoğan ve özel'in locada, taraftarların statta, futbolcuların da sahada hep birlikte kurt işareti yapması ve türk tarihine atıfta bulunan bu işaretin oğlancısı siyasi konsomatrislerden arındırılması. annesinin eteğini giyenlerin de hangi devlette yaşadıklarını hatırlaması.

b- bütün takım maça kurt selamı yaparak girelim.

Paylaşım 6: Bozkurt Türklerin mitolojik bir simgesidir, yeni değildir. Bir çok millet aslan,ayıkartal vs.gibi simgelerle kendilerini ifade ederler. Bundan itrail,almanya vb.leri rahatsız oldu. Olsunda zaten! Atatürk yaşasaydı aşğıdaki 2 amblem için onada cak cık edecek miydik? (Paylaşılan yoruma Petrol Ofisi ve üzerinde kurt sembolü olan Cumhuriyet'in ilk

basılan parasının fotoğrafı eklenmiştir.)

Analiz: Bu vaka çerçevesinde “yeni” milliyetçi söylemde hem mitolojik hem de yakın tarih referanslarının ortak bir değerler alanı ve bütünleştirici etkisi vurgulanır. Bu söylem mitolojik tarihe yapılan referansla MHP’ye yaklaşırken; Cumhuriyet tarihi ve Atatürk vurgusu ile AKP-MHP koalisyonun karşısında bir söyleme bürünür. Yerel değerlerin savunulması ve bunların birleştirici ve bütünleştirici vurgusunun önemi dikkat çeker.

5.b.3. Despina İzmir Konseri ve Türk-Yunan Gerilimi:

Vaka: Yunan şarkıcı Despina Vandi, İzmir’in Çeşme ilçesinde vereceği konserde iddiaya göre sahnedeki Türk bayrağı ve Atatürk posterinin indirilmesini talep etti. Vandi, bekleyişe rağmen sahneye çıkmadı (17 Temmuz 2024).

Paylaşım 1: Çeşme’de Türk Eğitim Vakfı’na destek amacıyla düzenlenen Despina Vandi konserinde Atatürk posterleri ve Yunan Bayrağı krizi yaşandı. Konser iptal oldu. Konuk sanatçı, bu yıl Yunanistan’da 20 konser vereceğini belirten, sahnede dengeleyici olması açısından bir Yunan bayrağı talep etti. Ancak hem o ölçülerde bir bayrak bulunamadığından hem de organizasyon komitesinin de bunu reddetmesi ile kriz çıktı. Sanatçı, Atatürk ve Türk düşmanı olmadığını ancak kariyerini de düşünmek zorunda olduğunu belirtince konser iptal oldu. Çeşme Belediye Başkanı Lal Denizli sahneye çıkıp kendisinin Çeşme’den derhal ayrılmasını istedi. Konser iptal olunca, Despina Vandi için toplanan kitle defalarca 10. Yıl marşı ve Parla şarkısını söyleyerek tepki gösterdi. (İz Gazete X hesabı)

Yorumlar:

- Sorun, Yunan eğitiminde sanırım. Sloukas da Fenerbahçe basketbol takımının Atatürk pankartını tutmamıştı. Ülkemde beni yerin dibine sokarlar demişti. Sanırım Yunanistan da Atatürk masallardaki cadı gibi anlatılmış Yunan çocuklarına.
- Mevzu kan dökülerek elde edilmiş to-

paraklarsa ; niçin ülkesinin yüzyıllardır boyundurluğu altında yaşadığı işgalci milletin topraklarına gelsin. Siz belediye başkanı olarak ,misafirimizi yuhalatmışsınız. Kin ve düşmanlık bu...

► Türk eğitim vakfına destek konserinde neden yunan bayrağı açılsın? İki ulusu ilgilendiren birşey varsa ok açılsın yoksa şov yapmaya gerek yok. Yunanistan’da Türk bayrağı açmaya çalışılsın eminim daha sert tepki alınır.

► Sözde Modern demokrat, İçerik buram buram faşizm.

► Madem Türk Eğitim Vakfı gecesini Türk bayraklarıyla donatıp marşlarla kutlanacak bir geceye çevireceksin Yunan bir sanatçı çağırılmazsın Türk bir sanatçıya ödeme yaparsın. Eğer dostluksa amacın iki bayrağa da yer verir Yunan sanatçıyı kendi ülkesinde zor duruma düşürmezsin.

► Peki başında “TÜRK” olan bir eğitim vakfı neden Türk olmayan bir sanatçıyı çağırır? Türkiye’de sanatçı kıtlığı mı var acaba? Nedir bu yabancı sanatçı popülizmi? Bu arada hanımefendinin bayrak talebide bana anormal gelmedi. Gayet normal bir talep.

► Bu gardrop Atatürkçülerini (Eski AP-DYP) aldınız içinize biraz eğitin yahu @herkesicinCHP @eczozgurozel

► M.Kemal’in basamaklara ayaklarına serilen Yunan bayrağını eğilip almasında mı bir şey öğrenemediniz. Konuşunuz yabancıysa elbette onun bayrağını da asacaksınız görgüsüzler...

► Şimdi bu tiviti okuyunca; kadının böyle bir talebinin olması normal değil mi? Biz de Yunanistan’a gitsek bizim bayrağımızın da olmasını istemez miyiz sahnede? Şahsen ben isterim.Nitekim araplarla bu yüzden takışmadık mı?Elmayla armutu karıştırmakta üstümüze yok. Saçma sapan işler

► Vah vah Türk Egitim vakfı gecesi

Yunan şarkıcıyı üzmemek için ülkenin kurucu lideri Türk'ün babası Atatürk'ü kaldırsaydınız bari gönlünü alırdınız. Despina Vandi Çeşmeye ilk defa gelmiyor. Nerede neyin asılacağını sizden iyi bilir. Amacı neydi bu Show'un iyi başkan mı oldu şimdi.

► Denize dökülmeyi hazmedemediysen konser teklifini kabul etmeyeceksin sana para verelim konser ver bizim ülkemizde şartlar koş hemde Atatürk'ün posterini isteme olacak işmi sözleşmeye zamanında yazdırsaydın ona göre anlarsaydın Türkiye de neyin dengesi Yunan bayrağı.

Paylaşım 3: Yunan şarkıcı Despina Vandi sahnede Atatürk resmi var diye TEV Bağış Gecesi'nde sahneye çıkmadı. İnsanlar sahneye çıkıp İzmir marşını söylemeye başladı. (THS Haber, X'de 100 bin takipçisi var).

Yorumlar:

► Hem böbürlene böbürlene denize döktük diyorlar, hem para verip davet ediyorlar. Nereden bakarsan bak, iki yüzlülük, tutarsızlık, eziklik.

► Suudi'lerin bizim takımlara yaptığını anlamış olduk o zaman.

► Atatürk resmine ve Türk bayrağına tahammülü olmayan bir Yunan şarkıcı tev'e iyi bir ders verdi mi acaba? ZOR, munferir bir olay der geçerler...

► "Yunan halkı dostumuz tek problem siyasi" diyenlere izletin bu videoyu, tatilde Yunana para kazandıranlara izletin.

► Çatal, bıçak da fırlattılar mı? *[İlgili vaka ile ilgili bir çok yorumda Ahmet Kaya'ya yapılan tavıra da gönderme yapılmış].*

► Sen Türk olduğunu unutsan da düşman unutmuyor. Kardeşlik dostluk şarkıları söyleyenlerinde en kısa zamanda uyanması hakedene hakketiği gibi davranması dileğiyle.

► Bizim yapamadığımız milliyetçiliği yapıyor.

► Türk mü kalmadı da Yunan şarkıcı getirdiniz.

► İyi olmuş! Yunan dostumuz diyenler iyice görmüşler dostlarının ne olduğunu.

► Bir Yunan'ın Atatürk resmi önünde şarkı söylememeyi tercih etmesinin sebepleri alaşılır ama Türk Eğitim Vakfı gecesine Yunan şarkıcı çıkarıp sonra olanlar olunca bayrak ve Atatürk hamaseti ile protesto etmek sakilliktir..

Paylaşım 4: Ne BAYRAĞIMIZI, ne de ATA-TÜRK'ümüzün bayrağını indirmeye hiç kimse cesaret edemez! Herkes haddini bilecek! (Lal Denizli, Çeşme Belediye Başkanı, X'de 30 bin takipçisi var.)

Yorumlar:

► Yunanlının yaptığı gayet normal, sizin yaptığınız anormal. Neden Türkiye ve Atatürk düşmanı bir sanatçıyı davet edersiniz ki, başka sanatçı kalmadı mı dünyada???

► Domuzdan post, Yunan dan dost olmaz. Sizler tarih bilincinizi yitirdiniz galiba, Morada Türk katliamı yapan, Kıbrıs'ta Enosis bağlamında Rumlarla Türkleri katleden, ülkesinde yaşayan Türklerin haklarını vermeyen, Egede maksimalist tezlerle 12 mili dayatan Yunan'a aşkınız facia.

► Dalga mı geçiyorsunuz siz? Kim İzmirde, Çeşme de bizim bayrağımızı indirmeyi düşünebilir. Yunan sanatçının talebi ne? Kendi bayrağında asılmasını istemiş... Siz olayı krize çevirmişsiniz. Bir Serdar Ortaç eksik orda... Şimdi mevzuyu Atatürke bağlayıp çıkmak mı amacınız?

► Madem biz bize yeteriz Yunan sanatçının o konserde işi ne? Bizim sanatçılarımızın suyu mu çıktı? Kamuda tasarruf yapılma şartı varken bu paraları çar çur etmek israf değil mi? İzmirli'nin parası niye Yunanistan'ı beslesin?

Analiz: Bu örnek vakada, ulusal sınırlar ve

Cumhuriyet ideolojisi söylemine sahip olan bir milliyetçilik tipinden bahsetmek mümkündür. Özellikle *Kurtuluş Savaşı*, *kurucu Cumhuriyet ideolojisi*, *bayrak* ve *Atatürk* bu söylemin önemli taşıyıcıları ve göstergeleridir.

5.b.4. Haniye Suikasti ve Milli Yas İlanı:

Vaka: Hamas lideri İsmail Haniye'nin 31 Temmuz 2024 tarihinde İran'ın başkenti Tahran'da öldürülmesi sonucu Türkiye'de bayraklar yarıya indirilerek milli yas ilan edildi.

Vakayla ilgili olarak kamuoyunda son derece eleştirel bir tavır hakimdi. Tartışmalar özellikle milli yas, bayrak, şehit ve millilik söylemleri üzerinde yoğunlaşıyordu. Gerçekleştiği dönemde sıkça tartışılan, birçok açıdan yorumlanan ve eleştirilen vaka ile ilgili Kasım (2024) ayında yapılan sosyal medya taramasında sınırlı sayıda bilgiye ulaşıldı. Sadece resmî kurumlar ve ana akım medya/haber kanallarının konuyla ilgili paylaşımlara ve bunlara yapılan yorumlara ulaşılabilirdi. Vakanın gerçekleştiği dönemde haber ve bilgi kısıtlaması yapıldığı, özellikle Instagram'ın bu konuda resmî açıklama yaptığı biliniyor. Buna göre bilgisine ulaşılan ve yorumlanan içeriklerinden bazıları şöyle sıralanabilir:

Paylaşım 1: Filistin Davasına olan desteğimizi ve Filistinli kardeşlerimizle dayanışmamızı göstermek amacıyla, Hamas Siyasi Büro Başkanı İsmail Haniye'nin şehadeti sebebiyle, yarın (2 Ağustos Cuma) 1 günlük millî yas ilan edilmiştir. İsmail Haniye ve tüm Filistinli şehitleri rahmetle yâd ediyor, şahsım ve Milletim adına Filistin halkına başsağlığı diliyorum. [Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin de paylaşıldığı paylaşım] (Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan resmi X hesabı; Yaklaşık 30 milyon takipçisi var.)

Yorumlar:

- Filistin halkına destek vermek için Kürecik ve İncirlik üssünü kapatabilirsiniz. Ya da İsrail'e Türkiye üzerinden giden Azeri petrolünün vanalarını kapatabilirsiniz. Depremde onbinlerce canımız gitti yas ilan etmediniz. Biz bu ülkenin evladı değil miyiz?

- Filistin davasına zarar vermek için kurulmuş Hamas örgütü için ülkemizde yas ilan edilmesini asla kabul etmiyorum.

- Çanakkale'de vatan toprakları için şehit olan Gazzeli kardeşlerimizin torunlarına selam olsun.

- Allah, şehidimize rahmetiyle muamele etsin. Bu değerli duruş için Allah sizden de razı olsun.

- #ErdoğanınYanındayız Kürt, Türk, Arap,... bütün Müslümanlar olarak ümmetin lideri, Dünya Lideri Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın yanındayız. Bütün İSLAM alemi, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın yanındadır. Erdoğan Türkiye'nin Atatürk'üdür. Bizde Kürt, Türk, Arap,... bütün Müslümanlar Ulu Önder Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın izindeyiz. Yaşasın Recep Tayyip ATATÜRK (100 bin takipçisi olan kendisini "stratejist" olarak tanıtan X kullanıcısı)

Paylaşım 2: "Filistin davasına destek, İsmail Haniye'nin katledilmesi üzerine bir gün yaş tutmakla değil, bilakis Onun ve tüm kardeşlerimizin intikamını almak için : -Öncelikle Azerbaycan petrolünü israile taşımaktan vazgeçebilirsiniz. -İsraili devlet olarak tanımaktan geri adım atabilirsiniz. -Hava sahamızı israil jetlerine/uçaklarına kapatabilirsiniz. -İsrail silah ve bomba gönderen Amerika'yı İncirlikten çıkartabilirsiniz. -İsrail istihbarat desteği sunan Kürecik Üssü'nü kapatabilirsiniz. -israile halen daha Ali-Cengiz oyunları ile ticaret yapan siyonist şirketlerin ruhsatlarını iptal edebilirsiniz. -israil ürünlerinin ülkeye girmesini yasaklayabilirsiniz. Ve ordularınızı harekete geçirebilirsiniz. Tüm bunları yapmayıp , sadece bir gün yas ilan etmek, "dostlar alışverişte görsün" tabirinin siyasi versiyonudur ." (15 bin takipçisi olan X kullanıcısı. Yukarıdaki paylaşım 54 bin kişi tarafından görülmüş).

Paylaşım 3: Türkiye genelinde, Hamas Lideri İsmail Haniye'nin suikast sonucu şehit edilmesinin ardından bir günlük milli yas ilan edildi. Ankara'da gece yarısından itibaren Türk

bayrakları yarıya indirildi. (A Haber X hesabı; yaklaşık 3 milyon takipçisi var).

Yorumlar:

- Milli değil #şahsiyas bizim yasımız değil! Ateş'i bol olsun densizin
- 33 asker şehit oldu bu ülkede. Milli yas ilan edildi mi ? Yasta masta değilim kardeşim.
- Milli diyorsunuz bize ne o zaman
- Bugüne kadar kaç şehidimiz için milli yas ilan edilmiş 36 şehit birden verdik bir saat yas ilan edilmişmi. Bu milli yas falan değil olsa olsa akgezenler kendi aradında yas tutuyor derim.

Paylaşım 4: Hamas lideri Haniye alçak suikastla şehit edildi. Abdüsselam Haniye: Babam milli davası boyunca 4 suikast girişimine maruz kaldı ama atlattı. Allah onu bugün her zaman dilediği şehadete ulaştırdı. (TRT Haber, X'de 5 milyon takipçisi var).

Yorumlar:

- Vakit geldi, BÜYÜK ORDU Kurmanın
- Bundan sonra hedef Erdoğan ve Türkiye dir bunu göremeyenler salaktır Tedbir tedbir tedbir üstelik ben vatan-sever gerçək CHP liyim
- Filistinliler aklıktan ölürken bu adam Lüks villalar da yaşayıp lüks arabalara biniyordu.

Paylaşım 5: İsmail Haniye Türkiye'de gömülmelidir. Şehidimiz, Çanakkale Şehitliğinde gömülmelidir. Çanakkale'de şehit olan #Gazze'li atalarının yanında toprağa verilmelidir. (100 bin takipli X kullanıcısı).

Yorumlar:

- Doğu Türkistanda zulüm gören Türkler hakkında da neden bir duruş, kınama göstermiyorsunuz peki? Çin ile ticari ilişkiler zarar görür tehditi mi var yoksa? Duygusal sebepler mi söz konusu?
- Türkiye deme AKP Hükümeti de Biz Haniye ve filistini çöl bedevilerinin yanında değiliz % 28 oyunuz ile Tüm Türkiye'yi çölün bataklığına sürüklemeniz

bunu da dini inanç birliği adına yapmanızı desteklemiyoruz.

- Bir günde 36 Şehit verdik. Milli Yas ilan etmeyenler İsmail Haniye için "Milli" yas ilan ediyor. Bunu da Unutmayacağız.

Analiz: Bu vaka, özellikle etnik kimlik olarak Türklüğün savunucusu olan milliyetçi tip ile dinî/muhafazakâr milliyetçi tip arasındaki önemli ayrım noktasını görünür kılmaktadır. Filistin meselesi din üzerinden tanımlanıp AKP hükümetinin olaya müdahil olması eleştirilirken dünyanın diğer yerlerinde zulüm gören Türk etnik kökenli topluluklarının durumu da sorgulanmaktadır. Derinlemesine görüşmelerde de belirgin bir biçimde karşımıza çıkan bu farklı söylem, "yeni" milliyetçi söylem ve tavrın önemli bir ayrım noktası olarak görülmektedir.

5.b.5. Eskişehir'de Neo-Nazi Saldırısı

Vaka: 12 Ağustos 2024'te 18 yaşındaki bir genç, Nazi miğferi, hücum yeleği ve balta ile Tepebaşı Camii bahçesinde oturan beş kişiyi bıçakladı.

İlgili vakada gencin beş kişiyi bıçaklamasının nedeni olarak özellikle oynadığı bilgisayar oyunlarından etkilendiği iddia edilmiş olsa da sosyal medyada yapılan tartışmalar, konunun etnik kimlikçi tarafını vurgulamakta ve neo-nazi ve faşist izlerine dikkat çekmektedir.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanı Mahinur Özdemir Göktaş'ın yaklaşık 200 bin takipçisinin olduğu X hesabında yaptığı açıklama (2 milyon kişi tarafından görüntülenmiş olan) şöyledir:

Paylaşım 1: "Eskişehir'de maskeli bir saldırının, oynadığı oyunun etkisiyle gerçekleştirdiği saldırı sonrası Psikososyal Destek Ekipleriyle hem yaralı vatandaşlarımıza hem de ailelerine yönelik psikososyal destek sürecine devam ediyoruz. Dijital oyunların çocuklarımızın, gençlerimizin sağlığına olumsuz etkisini net bir şekilde gözler önüne seren bu menfur olayda yaralanan vatandaşlarımıza acil şifalar diliyorum. Geçtiğimiz Mayıs ayında kamuoyuyla paylaştığımız Aile Eylem

Planımızda da önemli yer verdiğimiz dijital bağımlılıkla mücadele etmeye kararlıyız.”

Yorumlar:

► Bakanım ırkçıların tesirini görmezden gelmeyelim lütfen. Irkçı partiler kapatılsın, yöneticileri 6-7 ekim hadiselerine yol açanlar gibi, ırkçı paylaşım yapanlarla birlikte ağır cezalara çarptırılsın

► İslam'danyaşlılardan,göçmenlerden,- kendisi hariç herkesten nefret eden ve yaşamaya layık bulmayan biri.Bu olayın münferit olduğunu düşünenler de yanılıyor,biraz sosyal medyada gezen yüzlercesini bulabilir.Oyun bağımlısı asosyal genç diye hafifletilecek bir konu değil.+

► Esas sizin oynadığınız oyun, hanımefendi. O çocuk bütün o nefret objelerini oyundan öğrenmedi. Toplumsal ortamımızdan, siyasetçilerden, şimdi adlarını ansak başka mesele çıkacak kimse-lerden öğrendi. En iyisi siz karışmayın hadiseye.

► Oynadığı oyunun etkisiyle değil, Nazi propagandası ile. Bunu görmezsiniz çok sayıda Eskişehir yaşanır. Yüzlerce çocuk mankurtlaştırıldı. Gerçek budur. Görüp görmemek size kalmış.

► Digitalden önce Ümit Özdağ ve ırkçı partisini kapatın. Irk avı başlamış ülkede ırkçılığın legal olduğu yerde, bir tık ötesi psikoljisi bozuklara psikopatlarla meydan açılması. Irkçı birinden her tür kötülük beklenir. Yalan dolandırıcılık,toplu taşımada şiddet. Digital oyun bahane.

► Sayın Bakan, saldırgan oynadığı oyunun etkisiyle mi saldırıyı gerçekleştirdi? Değer vermediğim birisi olsanız bu açıklamana gerçekten çok öfke dolu şeyler yazardım. Saldırgan doğrudan Ümit Özdağ'ın zehirli ırkçı fikirlerinden etkilenmiş. Mülteci düşmanlığı bütün paylaşımlarına sirayet etmiş. Mültecilere yönelik akla hayale gelmeyecek

işkenceler planlamış. Siz hangi oyunda mülteci katledildiğini gördünüz? Bakan seviyesinde bir kişi bile meseleyi böyle yüzeysel seviyede ele alıyorsa vay ülkemizin haline. Gerçekten hayal kırıklığına uğradım.

Paylaşım 2: Eskişehir'de cami bahçesinde oturan 7 kişiyi bıçaklayan 18 yaşındaki saldırganın paylaşımları: Belki arkamdan editler bile yapılır. Trafikte mendil satmaya çalışan Suriyeli çocuklara zehirlenmiş su ve sahte para ver. Eski planımda TKP binasına saldırmayı amaçlıyordum. Göçmen kayıt merkezine EYP yerleştir ve havaya uçur. Göçmen evlerini hedef al ve hepsini ortadan kaldır İdeolojik düşmanlarını temizle, komünistleri, marksistleri ve antifaşistleri. (50 bin takipçisi olan X kullanıcısının paylaşımı).

Yorumlar:

► Camide değil barlar sokağındaki 7 kişiyi bıçakladı.

► Türkiye ya hani burası, Türkçülük savunulmayacaksa ne savunulsun mesele? Türklerle, Türklükle, Türkiye ile bir sorununuz var onu biliyoruz gerçi. Türkiye de hiçbir zaman ırkçılık yapılmaz. Kim ki ülkeyi bölmek ister o zaman tepki görür.

Paylaşım 3: Bir telegram grubunda, Eskişehir'de cami avlusundaki vatandaşları bıçaklayan saldırgana destek konuşmaları yapıldı: Doktrin olarak Türk ırkçısıyız, solo militanlarız. (Saldırıya uğrayanlar için) AKP'ye oy veriyorlar, 80 yaşında, çok bile yaşamış Müslümanlar 0-1 Arda, çocuk 1-0 önde. (Furkan Bölükbaşı X hesabı).

Paylaşım 4: Kemalizme bağlaması gereken bilgisayar oyununa bağlamak nasıl bir aklın ürünüdür? Ülkedeki ırkçılığın sebebi, ülkenin kuruluş ideolojisi olan Kemalizm'dir. Bu ideoloji Türk ırkçılığı üzerine kurulmuştur. Ne mutlu Türküm diyene gibi ayrıştırıcı sözler ve andımız adı verilen Türklüğü zorla dayatma metinleri gibi şeyler bunun kanıtıdır. Selam ve dua ile... (10 bin takipçisi olan X kullanıcısı; ilgili tweet 20 bin kişi tarafından görülmüş)

Analiz: Bu vaka, milliyetçi söylemin nasıl yok edici bir nefret unsuruna dönüşebileceğinin önemli bir göstergesidir. Etnik kimlik olarak Türklüğün savunulması ve farklı olanı dışlamanın ötesinde, özellikle tarihsel referansın söyleme dahil edilmesiyle yok edici bir tavrın ortaya çıktığı görülür. Asıl dikkat çekici olan ise bu vakadaki kabul edilemeyecek ifadelerin yanı sıra böylesine bir eylemin haklılaştırılarak savunulmuş olmasıdır. Vaka ile ilgili sosyal medya tartışmalarında *Türklük, AKP karşıtlığı, Arap ve mülteci karşıtlığı, askerin savunması, bayrak, Kemalizm karşıtlığı, komünizm karşıtlığı, Nazi propagandası* gibi ifadeler dikkat çekicidir.

5.b.6. Kılıçlı Yemin Töreni ve “Mustafa Kemal’in askerleriyiz”

Vaka: 30 Ağustos Zafer Bayramı’nda yapılan Kara Harp Okulu mezuniyet töreninde bir grup teğmen kılıçlarını havaya kaldırarak “Mustafa Kemal’in askerleriyiz” sloganı attı. Birçok sosyal medya hesabından ve haber kanallarından paylaşılan habere ilişkin olarak X (Twitter) paylaşımları ve paylaşıma gelen yorumlar şöyle sıralanabilir:

Paylaşım 1: Cumhurbaşkanı Erdoğan, Kara Harp Okulu mezuniyet töreninde teğmenlerin kılıçlı yemin etmesine dair açıklama yaptı, ilgili kişilerin “süratle temizleneceğini” söyledi (BBC News Türkçe, 5 milyon takipçisi olan X hesabı; tweet 34 bin kişi tarafından görülmüş).

Yorumlar:

- Bence de temizlenmesi lazım bir an önce
- Batı’nın kendi çıkarları doğrultusunda ülkemizde kullandığı insan kaynaklarının MİT tarafından tespit edildiğini düşünüyorum. Hepsi olmasa bile birçoğu kayıtlandırılıp geri izlemeye alınmıştır bile. Batı, gözümüzün içine baka baka bu maskeli baloyu ne kadar sürdürecektir?

Paylaşım 2: Cumhurbaşkanı Erdoğan, Kara Harp Okulu mezuniyet töreninde yaşananlarla ilgili konuştu: “Kılıçları kime çekiyorsunuz? Bunların ordumuzun içinde bulunması mümkün değil.”

Yorumlar: (aynı haberin farklı hesaplarından paylaşımı üzerine farklı yorumlar)

- özeti: ordumuz içinde sadece islamcı cihatçılar bulunabilir. Cumhuriyeti ve demokrasiyi savunan asker islamcılar için tehlikedir! diyanet başkanından başka kimse kılıç çekemez.
- Sakin gençlerimize, çocuklarımıza dokunmaya kalkmayın tayyip bey. Orada abartılacak birsey yok. mustafa kemalin askeri olmak mesele ise hepimizde vatandaşlıktan çıkarın o zaman.turkiyenin daha önemli ve büyük sorunları var lütfen onlara enerjinizi harcayın.
- Kılıçları kime çekecekler, tabii ki Türkiye Cumhuriyeti düşmanlarına çektiler. Onlar kendilerini bilir.
- Şanlı Mehmetçik hiçbir şahsın (ölü ya da diri) askeri değildir.
- Hepsi kılıçlarını çektiler, demekki size göre hepsi istismarcı, bize görede hepsi MUSTAFA KEMALİN ASKERLERİ
- Bu darbe bozuntusu teğmen kılıklı askerlikten atın, chpye geçip siyaset yapsınlar
- Atatürk bahane edilerek meydan okuma görmezden gelinemez. Bunlar fetö ‘cü diyemeyiz. Fakat her Mustafa Kemal’in askerleriyiz diyen vatanperver değildir. Fetöcüler de yurttan sulh konseyi kurmuş, yargılanırken biz Atatürk-cuyuz demişlerdi
- YETMEZ, O TEĞMENLERİN TAMAMI GÖREVDEN ALINMALI VE ÖMÜR BOYU KAMUDA GÖREV VERİLMEMELİ.
- Tegmenlerin yaptığı kutuplaşmanın zirvesidir
- Atatürk’ün kurduğu layık Türkiye Cumhuriyeti’ni koruyup kollamak ordunun temel görevidir, ordudaki askerlerde Mustafa Kemal’in askerleridir cumhuriyet kuruldu kurulalı bu böyledir. Bunu kabul etmeyen siyasetçi varsa

seçimde milletin onayını alsın değiştirsin, hodri Meydan.

- Kökeni arapsa Türk askerinden rahatsız olması gayet normal
- Sokaklarda palayla gezen kaçanlara ses etmeyenler askere laf ediyor. Yazık, çok Yazık.
- Teğmenlere sahip çıkın... @eczozgurozel, @ekrem_imamoglu, @mansuryavas06
- Askeri öğrenciden neden rahatsız oluyorsunuz ki önce hutbeye kılıçla çıkana müdahale edin
- Bunlarda o çok severek topraklarımızı soktuğunuz mülteci bozmaları. Üniversitelerde okuttunuz kılıçla poz vermelerine müsaade ettiniz. Mustafa Kemal'in askerlerine kin güdüyorsunuz.
- Diyanet başkanı kılıcı kime çekiyor, onu da bir sorgulamak lazım, gencecik çocukların istikballerini siyaset uğruna mahvetmeyin desem de nafile olur maalesef, ne günlere kaldık.
- Vali, kaymakam, emniyet müdürü, genel müdür, polis, bekçi vs saymakla bitmez, devletin değil Ak Parti'nin adamı olabiliyor ama teğmenler devletimizin ve cumhuriyetimizin kurucu ve birleştirici lideri Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün askeri olamıyor.
- Ant içeriz ki laik, demokratik Türkiye Cumhuriyeti'nin bağımsızlığına, ülkenin bölünmez bütünlüğüne, yüce Türk ulusunun namus ve şerefine, aziz vatanın bir karış toprağına uzanacak eller karşısında bizi bulcak ve kılıçlarımız daıma keskin ve hazır olacaktır. Ne mutlu Türküm diyene.

Analiz: Bu vakanın odağında Cumhuriyet ideolojisi, Atatürk ve ordu söylemleri son derece güçlüdür. "Ordu, vatanı ve sınırlarını savunan önemli bir güçtür. Cumhuriyetin kuruluşu sürecinde de böyle olmuştur. Bu nedenle ordu ve asker gerektiğinde görevi ele almalı ve kurtuluşu yeniden başlatmalıdır." söylemi bu

vakada karşılık bulur. En önemli eleştirisi ise hükümetin politikalarıdır. Bu nedenle hakim ideolojiyi savunanlar tarafından eleştirilen (ve cezalandırılan) bir vakadır. Bunun karşılığı olan milliyetçilik tipi ise Atatürkçü milliyetçilik tipidir. Karşısında yer alan tip ise dindar/muhafazakâr tiptir.

5.b.7. TeknoFest'lerde Örülen "Yeni" Siyaset: Tekno-Milliyetçilik

Vaka: İlki 2018 yılında İstanbul'da gerçekleştirilen Teknoloji Festivali (TeknoFest), bu sene (2024) 2-6 Ekim tarihlerinde Adana'da gerçekleştirildi.

Tekno-milliyetçilik kavramı, ülkelerin yabancı ülkelere olan teknolojik bağımlılıklarını ortadan kaldırmak için kullandıkları politikaları ve yerli teknolojik girişimleri ifade etmek için kullanılır (Evans, 2020, s. 81). Dolayısıyla TeknoFest etkinlikleri teknolojik alandaki ülke politika ve girişimlerinin sergilendiğı alanlara dönüştüğü ve halkın buna dahil edildiğı (popülist politikalarında bir aracı olarak) bir etkinlik olarak görülebilir. Sadece teknolojik girişimlerin ve sonuçlarının paylaşıldığı bir etkinlik olmasının yanı sıra "bayrak, millet, vatan, ülke, kimlik" gibi unsurların teknolojik başarılarla ilişkilendirilerek güçlendirildiğı bir etkinlik olarak da tanımlanması da mümkündür. Etkinlikle ilgili sosyal medya platformlarından yapılan paylaşım ve yorumlar bunu doğrular niteliktedir.

Yapılan sosyal medya taramasında paylaşılan bilgi ve haberlerin genellikle haber/basın sitelerinde ve YouTube platformlarında etkinlik videoları olarak paylaşıldığı görülmektedir. En yoğun paylaşımlar etkinliğin resmî sosyal medya kanallarından yapılmakta ve bu paylaşımlara dair yorumlar ise olumlu ve övgü dolu olduğu görülmektedir. Buna karşın paylaşımların ve yorumların azlığı ise dikkat çekicidir. Bu yorumlarda "kimlik, bayrak, din, vatan" gibi ifadelerin sıklığı ve vurgulanması da (büyük harflerle yazılmış, tırnak içine alınmış, emoji-lerle desteklenmiş olması gibi) anlamı güçlendiren göstergelerdir.

5.c. Vakaların Söyle(yeme) diği: “Ne ümmeti, biz Türk milletiyiz....”

Son dönemde gençler arasında hızla görünülmeye başlayan, daha önceki milliyetçi söylemlerden beslenen ama önemli farklılıkları olan “yeni” milliyetçi söylem ve tavırları anlamının önemli bir aracının internet ve sosyal medya platformları olduğu söylenebilir. Bu nedenle yapılan sosyal medya analizleri, bu “yeni” milliyetçiliğin alanlarını ve sınırlarını belirlemede, söylemleri ve tavırları anlamada önemli veriler sunmaktadır. Seçilen vakalara dayanarak gençlerin özellikle kendi yaşam alanlarına ve gelecek tahayyüllerine ilişkin mevcut ülke politikalarına dair eleştirilerle şekillendiği görülür. Özellikle göç politikaları bu eleştirilerin başında yer alır. Ülke sınırları üzerinden yapılan tüm eleştiriler, kendini sınırların içine koyarak etnik kimlikle tanımlayan ve sınırın dışından olan her şeyi tehdit olarak gören bir tavırla şekillenir. Burada öncelikle bir “sınır/hudut milliyetçiliği” tanımlaması şekillenir. Atatürkçülük, Cumhuriyetçilik, Türklük, vatanseverlik, millet, bayrak gibi ideolojiler ve kavramlar, sınırın içinde kalan ve üstlenilen tanımlardır. Elbette bu sınırın içini tanımlayan, anlam ve gücünü temsil eden semboller de söz konusudur. Semboller temsil ettikleri anlam dünyasıyla önemli bir birleştirici güce sahiptir. Gençlere göre “bozkurt” bunlardan biridir. Hem tarihi köklere referans verir hem de bugün birleştirici bir etkisi vardır. Derinlemesine görüşmelerde de sık sık karşımıza çıkan tarihe ve tarihin mitolojik kahramanlarına atıfların sık sık yapılması, tarihsel köklerin birleştiriciliğinin vurgulanmak istenmesidir. Bu tarihsel kökler arasında mevcut ülke politikalarına bir eleştiri de barındırdığı için din, etnik, tarihi ve coğrafi kimlikten sonra gelen bir kimlik olarak tanımlanmaktadır. Filistin meselesi ve Haniye suikastine karşı devlet politikalarının eleştirilmesi bunun önemli bir göstergesi olduğu söylenebilir.

Her bir vaka, konuyla ilgili hakim algının

bir temsili olma niteliğine sahiptir. Haniye suikasti sonrası ilan edilen milli yas ve bayrakların yarıya indirilmesi vakasına dair tepkiler, “yeni” milliyetçi söylemin ülke sınırlarıyla, cumhuriyet tarihiyle ve etnik kimlikle olan bağlarının önemli bir göstergesi olarak okunabilir.

Sosyal medya analizlerine dayanarak gençler arasında bir söylem ve yaşam tarzı olarak ifade bulan “yeni” milliyetçilik tanımlamasının çerçevesini “sınır, bayrak, etnik köken olarak Türklük, Atatürk, Cumhuriyet, milli aktörler (kahraman, siyasetçi, tarihî karakterler, vs.), tarihî anlatılar, coğrafya, milli teknoloji” gibi unsurların belirlediği görülür. Dinin kısmen bu tanımlamanın dışında olması, ikincil bir unsur olması, mevcut devlet politikalarına dair eleştiri ile oluşan bir tavır olarak görülür. Örneğin en çok eleştirilen göçmen ve mülteci sorunu ile ilgili tartışmalarda Suriyeli olmayı tanımlayan Arap kimliğidir. Benzer bir biçimde Filistin meselesine bakış da etnik kimlik tartışmaları ile şekillenir. Buna göre “öncelikle savunulması gereken dinî kimlik değil etnik kimlik ve ulusal kimliktir”. Ayrıca tüm vakalar, yeni milliyetçi söylemin spordan sanata, sokaklardan siyasal alana eğitime kadar gündelik yaşamın tüm alanlarında yer bulan, savunulan ve bir yaşam tarzına dönüşen içselleşmiş bir söyleme sahip olduğunun da önemli göstergeleridir.

Sonuç olarak; tüm vakalarda ortak olarak ortaya çıkan en önemli vurgu *sınır* ve *etnik kimlik olarak Türklük* hâlinde belirginleşmektedir. Dindar ve muhafazakâr milliyetçi tip dışında diğer tipler seküler bir eğilime sahiptir. Ayrıca dindarlığın da git gide seküler bir eğilim içinde olduğunu hatırlamak gerekir. Ek olarak teknolojik gelişmenin ön plana çıktığı TeknoFest’ler ve teknolojik başarıların sağ ideoloji etrafında diğer söylemleri bir araya getiren bir etkiye sahip olduğu görülür. Elbette bu söylemde de coğrafya ve ülke sınırları esas alınmaktadır; bu sınırların savunulması ve güçlendirilmesi anlayışı öne çıkmaktadır. Bu nedenle teknolojik ilerleme ile milli olan “bilim ve teknolojinin” ön plana çıkarılması dikkat çekicidir.

Bu vakalar ekseninde belirginleşen ve birbirlerinden ayrılan milliyetçilik tipleri ise şöyle sıralanabilir;

Türk Milliyetçiliği: Türk etnik kimliği ve tarihine referansla belirginleşen bir söyleme sahiptir. Nihal Atsız, Ziya Gökalp gibi Cumhuriyet tarihinden referansları güçlüdür. Ayrıca tarihî mitolojik karakterlerin gençlerin siyasi anlatılarına dahil edilmesi, bugün devam eden söylemin önemli göstergeleri ve temsilleridir.

Atatürk/Cumhuriyet Milliyetçiliği: Kurucu Cumhuriyet ideolojisini ve Atatürk savunusunu ön plana çıkarırken Cumhuriyet'in sınırları üzerine bir söylem geliştirir ve savunur. Bayrak, Atatürk, İstiklal Marşı, ulusal sınırlar, ordu ve asker belirginleşen göstergelerdir. Bu nedenle göçmen, mülteci ve yabancı karşıtlığı söylemin önemli göstergeleridir.

Dindar/Muhafazakâr Milliyetçilik: Hakim olan iktidar blokunun politika ve söylemleri üzerinden şekillenen bu milliyetçilik, İslam dini ve yaşam tarzını önceleyen, etnik kimlik söylemini ikinci sıraya yerleştiren bir tavra sahiptir. Bu nedenle Filistin meselesi ve din kardeşliği söylemi esastır.

Sınır/Hudut Milliyetçiliği: Bu söylem, etnik kimlik ve kurucu Cumhuriyet söylemlerinin yoğun olarak savunulduğu bir içerikle hareket eder. Son yirmi yıldır Türkiye'ye yönelik göç hareketlerine karşı bir refleks olarak belirginleşen bu milliyetçilik tipi ideolojik, ekonomik sıkıntıların ve bir tehdit olarak algılanan kültürel ve demografik değişimlerin ancak Cumhuriyet sınırlarının korunması ile mümkün olacağını savunur.

Radikal Milliyetçilik: Bu milliyetçilik tipi, çok belirgin olmamakla birlikte, etnik Türk kimliği üzerinden hareket ederek güçlü bir göçmen ve yabancı

karşıtlığına dayanır. Bu kesimlere karşı güçlü bir linç söylemi ve davranışı eğilimi vardır.

Tekno-Milliyetçilik: Tekno milliyetçilik söylemi, ulusal ve yerlilik etrafında, değerlerin bilim ve teknoloji ile güçleneceği ve gelecekte ulusal olarak var olmanın ancak bilimsel ve teknolojik üstünlükle olabileceğini savunur. Bu nedenle savaş ve savunma teknolojileri, sağ ideolojiler çerçevesinde partiler üstü bir değere sahiptir. Diğer milliyetçilik tipleri arasında da savunulan ortak paydalardan biridir.

Gençlerin kendini tanımlama ve beklentilerini ortaya koyma biçimi olarak belirginleşen "yeni" milliyetçi söylemin önceki kuşakların milliyetçi söyleminden farklılaştığı en önemli unsur, gittikçe sekülerleşme eğiliminde olduklarıdır. Yukarıda bahsedilen tüm milliyetçilik tipolojilerinde (muhafazakâr/dindar tip de dahil) en belirgin eğilimin sekülerleşme ve seküler milliyetçilik olması son derece dikkat çekicidir. Tüm bu belirginleşen milliyetçilik tipleri arasında keskin sınırlar yoktur. Birçok ortak paydada birleşmelerine rağmen, herhangi bir vaka karşısındaki söylem ve tavırlarının yoğunluğu ve keskinliği güçlü bir ayırt edici unsur olabilmektedir. Bu durum ise milliyetçilik tiplerinin yakın gelecekte bu unsurlar etrafında belirgin bir biçimde karşı karşıya konum alabilecekleri öngörüsünü beraberinde getirmektedir.

6

Derinlemesine Birebir ve Odak Grup Görüşmelerinin Analizi

6.a. Yeni Milliyetçiliğin Farklı 'Yüzleri'

Milliyetçilik Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanmaya başladığı dönemlerden günümüze değin önemli bir ideolojik güç olarak Türkiye'de siyasal alanı, siyasi partilerin ideolojilerini, devlet-toplum ilişkilerini ve toplumsal dinamikleri şekillendirdi. Türk milliyetçiliği yüz yılı aşan bu tarihi boyunca farklı farklı yüzlerle ve aktörlerle karşımıza çıktı. Yusuf Akçura ve Ziya Gökalp'in temellendirdiği ve Nihal Atsız gibi figürlerin olgunlaştırdığı pan-Türkizm'den (Turancılık) erken Cumhuriyet dönemi boyunca laiklikle birlikte (ve kol kola) resmi ideolojinin en önemli bileşenlerinden biri olan Kemalist milliyetçiliğe, merkez sağ partilerin muhafazakâr milliyetçiliğinden, Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) geleneğinin zamanla Türk-İslamcı temele yerleşen ülkücülüğüne, 1990'lardan 2000'lerin ortalarına kadar Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), dönemin asker-sivil bürokrasisi ve medya elitleri birlikteliğinde şekillenen ve toplumsal taban bulan ulusalcılığa milliyetçilik Türkiye siyasetinde geniş bir yelpazede her daim etkili ve Tanıl Bora'nın tabiriyle adeta "kaçınılmaz" ideoloji olarak varlığını sürdürdü (Bora, 2017, s. 268).

Biz de bu çalışmamızda özellikle gençler arasında yaygınlaşan yeni milliyetçiliği anlama ve tanımlama amacındayız. Bu yeni milliyetçilik Türkiye'nin uzun ve derin

milliyetçilik mirasından beslenen, ancak bazı yeni yüzleriyle de dikkat çeken bir milliyetçilik. Zafer Partisi başta olmak üzere İYİ Parti ve Memleket Partisi gibi Atatürk milliyetçiliğini merkeze alma iddiasındaki siyasi partilerin söylemleriyle önemli paralellikler içerse de söz konusu olan milliyetçilik biçimi daha kendiliğinden ve sivil bir milliyetçilik. Emel Uzun'un (2021) ifadesiyle "kendini iktidara muhalif olarak kuran, siyasal İslam karşıtı ve temel varoluşunu mülteci karşıtlığı üzerine inşa eden yeni bir milliyetçilik" ile karşı karşıyayız. Örneğin Mehmet Yaşar Altundağ (2022) da *yeni seküler Türk milliyetçiliği* olarak tanımladığı, gençler arasında yükselen bu milliyetçiliğin "kolektivist, muhafazakâr ve baskıcı" değerlerle tanımlanan daha geleneksel milliyetçilikten de nispeten daha geç bir milliyetçilik formu olan ulusalcılıktan da ayrıştığını belirtiyor. Altundağ'ın (2022) tabiriyle bu "daha seküler, kadın hakları konusunda daha ilerici ve bireyciliği daha ön plana koyan" bir milliyetçilik. Milliyetçi gençler üzerine Türkiye çapında derinlemesine görüşmeleri ve geniş sosyal medya analizini içeren niteliksel araştırmamız, gençler arasında karşılık bulan 'yeni' milliyetçiliğin daha derinlikli tartışılması ve kavranmasına katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Kendilerini milliyetçi olarak tanımlayan ve/veya milliyetçi değerlere yakın gören gençlerle yaptığımız derinlemesine birebir ve odak grup görüşmelerinin ortaya çıkardığı bulgular doğrultusunda bu bölümde gençlerin

yeni milliyetçiliğinin temel özelliklerini şu başlıklar altında analiz edeceğiz.

6.b. Gençler Milliyetçi Olmayı Nasıl Tanımlıyorlar?

Görüştüğümüz gençlerin milliyetçilikle ilişkisinde en dikkat çeken noktalardan biri milliyetçi kimliği sahiplenmeleri ve kendilerini bu şekilde tanımlamaktan “gururlu” olmalarıydı. Ancak “yanlış anlaşılmaktan” da endişeliydiler. Hemen hepsinin ortaklaşarak belirttiği gibi Türkiye’de milliyetçi olmak ülkücü ve/veya MHP’li olmakla özdeşleştiriliyordu ama kendi milliyetçilikleri bu gelenekten ayrı ve başkaydı. Örneğin 28 yaşındaki erkek inşaat işçisi bir genç bu durumu şöyle açıkladı:

“Bence şu anda milliyetçilik yanlış tanımlanıyor. Neden? Belli bir partiyi desteklersen seni milliyetçi zannediyorlar. Aslında milliyetçilik nedir? Milliyetçilik vatanını sevmektir. Milliyetçilik bayrağını sevmektir. Milliyetçilik aslında toprağını sevmek ve savunmaktır. Halkını sevmektir, saygı duymaktır insana, halkı gasp etmemektir. Ama şu anda belli bir siyasi kısmı desteklersen seni milliyetçi zannediyorlar ama saydığım şeyleri yapan insana milliyetçi denir. Yani benim açımdan milliyetçilik budur.

Benzer bir şekilde başka görüşmeciler de sahiplendikleri milliyetçi kimliği MHP geneğinden ayırmayı mutlaka vurgulamak istediler:

“Hani milliyetçi bir insanımdır ama bu Milliyetçi Hareket Partisi üyesi olduğum ya da ne bileyim, onları desteklediğim anlamına gelmiyor. Ben şu an hiçbirisini desteklemiyorum. Hepsi de birbirinden beter durumda benim için. Çünkü hiçbirinin bize faydası yok. Onların orada olmasının sebebi kendi menfaatleri, kendi ceplerindekine bakıyorlar. Hepsine söylüyorum bunu,

ben devletçi bir insanım. Vatanımı, milletimi seven bir insanım. Vatanıma zarar gelmesin. Ama milletime de zarar gelmesin kafasındayım ben, bu şekilde. (25 yaşında, erkek, antrenör)

“Ülkücülerin belli şeyleri var. Nasıl anlatayım? Daha çok, farklı bir partiye yanaşık bir şekilde oldukları için onunla anılmak istemiyorum. O yüzden kendilerinin de milliyetçiliği yanlış tanımladığını ve milliyetçilik kültürünü farklı lanse ettiklerini düşünüyorum. Milliyetçilik dediğin zaman daha çok –yine dinden gideceğim ama– Müslümanlıktan giden bir şey de var. Milliyetçilik dediğin zaman daha çok milliyetçisin, tamam, Müslümansın, falan. Bunlar akla geliyor ya ilk başta. (20 yaşında, kadın, üniversite öğrencisi)

“MHP ile büyüdüm ama şu anki MHP’nin eski MHP olduğunu ya da aynı milliyetçi algıyla ilerlediğini düşünmüyorum. Dediğin gibi, iktidara yakın olma çabası olduğu için partinin fikirlerinin de yansıdığı parti ya da kişinin düşünceleriyle birlikte tamamen değiştiğini düşünüyorum. O yüzden de tamamen farklı bir önyargım var MHP’ye karşı. Ama milliyetçiliği ben şu anki Milliyetçi Hareket Partisi olarak tanımlamam. (20 yaşında, kadın, üniversite öğrencisi)

Bu noktada, toplum içerisinde milliyetçiliğin sahip olduğu olumsuz imajdan şikâyet eden, buna karşın benimsedikleri milliyetçiliği ‘yere çöp atmamak’ gibi çevreyi/vatanı korumaya yönelik, gündelik pratik ve prensiplerle anılanlamdır, bir esnek kimlik olarak tasvir eden gençler vardı. Aşağıdaki sözler, milliyetçiliğin bu anlamda ne kadar geniş ve esnek bir şekilde anlaşıldığının da bir göstergesi olarak görülebilir:

“Yani milliyetçilik demek sadece bağırarak, çağırmak. Filmlerde, dizilerde milliyetçilere hep kötü deniyor. Milliyetçiler solcuları öldürür, solcuları döver. Ama solcular hep çok iyi insan-

lardır yine bu filmlerde, hiçbir şeye zararları yoktur. Halbuki bu aslında ideoloji ile değil, insanlıkla ilgili bir şeydir. Yani bence sokağa çöp atmamak da milliyetçiliktir. Bilinçli olmak da. Çünkü vatanını temiz tutma düşüncesidir. Çevreni, vatanını temiz tutmak da bence milliyetçiliktir. Yani milliyetçilik sadece askere gideyim, savaşayım, eylem yapayım demek değildir. Dediğim gibi, çevreni temiz tutmak, ülkeni temiz tutmak, ülkeni ağaçlandırmak, bir ağaç dikmek dahi bence milliyetçiliktir. (22 yaşında, erkek, üniversite öğrencisi)

Milliyetçilikten ne anladıklarını biraz daha detaylandırarak anlatmalarını istediğimizde ise her ne kadar vatan, bayrak ve millet sevgisi gibi toplumsal hafıza ve yaygın siyasi söylemden beslenen genel-geçer tanımlar kullansalar da sığınmacı karşıtlığı, Türklük vurgusu ve Atatürkçülük referanslarıyla şekillenen yeni milliyetçiliğin izlerini gençlerin anlatılarında yakından görmek mümkündü. Örneğin, 20 yaşında üniversite öğrencisi bir kadın görüşmeci kendini milliyetçi olarak tanımladıktan sonra Türk olmayı ne kadar sevdiğini söyledi. Özellikle milliyetçilik ve dinin ayrıştırılması gerektiği vurgusuyla kendi milliyetçiliğinin seküler hâlinin altını çizdi. Dinî aidiyet ve milliyetçilik arasındaki ayrıştırma, mevcut iktidar bloğunun temsil ettiği İslamcılık ve milliyetçiliğin iç içe geçmiş hâline de örtük bir eleştiri barındırıyor:

“Milliyetçi bir insan olduğumu düşünüyorum. Milletimi seviyorum ve Türkiye Cumhuriyeti'nin sadece Türklerden oluştuğunu söyleyebilirim. Türk olmak benim gurur duyduğum bir şey. Türk olmayı da seviyorum. Ama kendi kimliğimizin dışına çıktığımızı hissediyorum. Bu toplumsal açıdan hoşuma giden bir durum değil. Hepimiz farklı dinlere mensup olabiliriz. Ama hepimiz Türk olduktan sonra birbirimiz için savaşabiliriz. Ateist ya da Müslüman diye ayrıştırmadan, hepimiz Türküz ve bir milletiz. Dinin

bizi ayrıştırması gerektiğini kesinlikle düşünmüyorum. (20 yaşında, kadın, üniversite öğrencisi)

“Türk milliyetçiliğinde dinî ibare yok. Niye yok? Çünkü Türk milliyetçiliği şunu savunur: bugün Müslüman olmayan Türkler var. Zaten Türkçülüğün esası budur. Hristiyan olan Türkler var. Şamanist olan Türkler var. Altay inançlarına mensup olanlar var. Musevi olanlar var, Zerdüş olanlar var. Ama onlar da aynı Müslüman olan Türkler gibi Türk milliyetçiliğini savunuyorlar. (24 yaşında, erkek, memur)

Görüşmeci gençler Atatürkçü olmak ya da Atatürk'ü çok sevmekle milliyetçi olmayı tümüyle özdeşleştirdiklerini belirgin şekilde ifade ettiler:

“Araştırmacı: Kendini nasıl tanımlıyorsun diye ilk sorduğumda milliyetçi olduğumu söylemedin mesele. Ama milliyetçilikle aran nasıl diye sorduğumda kendimi milliyetçi olarak tanımlarım dedin. Ben sormasam söylemeyecek miydin?

Görüşmeci: Söylemem.

Araştırmacı: Neden?

Görüşmeci: Çünkü milliyetçilik dediğin zaman MHP falan gelir ya akla. O yüzden kendimi tanımlarken milliyetçiyim demem. Ama zaten Atatürk'ün izinden gidiyorsan milliyetçisindir. (20 yaşında, kadın, üniversite öğrencisi)

“Ben siyasi bakmıyorum. Parti ile ilişkili bir durumum yok. Ben Atatürk gençliyim. Atatürk'ün çocuğu, torunuyum. Atatürk'ün ışığında ilerliyorum. O da bize, ülkenize sahip çıkın, dedi. “Gençliğe Hitabe”si var. Onun ışığında gidiyorum. Benim başka bir şeyim yok. (21 yaşında, erkek, üniversiteden yeni mezun)

İstanbul İyi Parti Gençlik Kolları üyesi bir grup gençle gerçekleştirdiğimiz odak grup tartışmasında da görüşmecilerden biri

bu özdeşleşmeyi şu şekilde ifade etti:

“Ben Atatürkçülük ve milliyetçilik kavramlarının birbirinden ayrı olduğunu düşünmüyorum. Kendini Atatürkçü olarak tanımlayan bir insan milliyetçidir, milliyetçi olarak tanımlayan insanın da Atatürkçü olması gerekir. (21 yaşında, kadın, üniversite öğrencisi)

Öte yandan, kendini Türk milliyetçisi olarak tanımlayan dindar bir Kürt görüşmeci genç ise ırkçılıkla arasına mesafe koymayı vurgulamak istese de Arapları özellikle sevmediğini, arkadaşlarıyla bu konuda ortaklaştığını anlatıyor:

“Milliyetçilik bende şöyle... Vatan, bayrak benim için çok farklı şeyler. Zihnimde, duygularımda çok farklı bir yerdeler. Çünkü zor kazanılan şeyler ve bence bize ait olduğu için sonuna kadar sahip çıkılması gereken, herhangi bir hakarete izin verilmemesi gereken şeyler. Çünkü zor kazanıldı. Yani bu ülke çok zor kazanıldı ve bunların bırakılmaması gerekir. Bir de mesela genetik değişebilir ya da bozulabilir derler ya hani; öyle bir şey yok bence. Bana kalırsa yüzyıllardan beri genetikler hep aynı ilerlemiştir. Yani o vatan sevgisi önceden nasılsa bence şu anda da aynıdır. Ben kendime ırkçı diyemem. ırkçı değilim. Sadece arkadaşım “Arapları sevmiyorum” dediğinde “ben de sevmiyorum” diyorum. Ama gidip onlara ırkçılık yapmam. Bir de diyordum ki “Dünya üzerinde sevmediğim diğer millet Çin’dir”. Bunun nedenini biraz sorguladım. Galiba yüzyıllar boyu onlarla verdiğimiz savaştan ötürü. Arapları sevmememiz ise bence Osmanlı döneminde bize yaptıkları ihanetten ötürü. Ben öyle düşünüyorum. Milliyetçilik benim için ayrı yani. Kutsiyet diyemem ama sevgisini de tarif edebileceğim bir şey değil. (22 yaşında, kadın, üniversite mezunu, yüksek lisansa hazırlanıyor)

Görüşmeci gençlerin kendilerini milliyetçi olarak tanımlarken oluşturdukları anlatılarda öne çıkan sekülerlik, Atatürk sevgisi ve Atatürkçülükle özdeşleşme, sığınmacılara/ Araplara yönelik karşıtlık temalarını daha derinlemesine incelemekten önce, yeni milliyetçiliği daha geleneksel olandan ayıran unsurlardan birine değinmek önemli olacaktır. Bu kapsamda bir sonraki bölüm yeni nesil milliyetçi gençlerin devlet algılarına odaklanacaktır.

6.c. Yeni Nesil Milliyetçi Gençlerde ‘Devlet’ Algısı

Sosyolog Barış Ünlü *Türklük Sözleşmesi: Oluşumu, İşleyişi, Krizi* (2018) başlıklı çalışmasında önerdiği “sözleşme” kavramıyla esas olarak modern dünyada devlet ve vatandaş ilişkisinin temelinde halkın egemenliği ve rızasını elde etmenin yer aldığını ifade eder. Ünlü’ye göre:

Bir egemenlik modeli olarak ulusal sözleşme, bazen açık ama çoğu zaman örtük olarak verilmiş karşılıklı sözlerle ayakta duruyor. Devlet millete belli haklar, güvenceler, hizmetler sunuyor, millet de karşılığında devlete sadakat duyuyor, itaat ediyor, vergi veriyor ve devlet-millet için ölüme gidebiliyor. Bu modelde devlet ve millet bir bakıma bireyin içine işliyor, yani birey, millet ve devlet gibi düşünüyor, hissediyor, görüyor ve davranıyor. (2025, para

Yurttaşın devletle özdeşleşmesinin adeta bireyin doğasına işlediği bu *halk egemenliği* modelini, Türkiye’de eski ya da daha yakın zamanlı, resmî ya da sokak tabanlı tüm milliyetçiliklerin ortaklaştığı zemin olarak görmek mümkün. Bu noktada, geleneksel olarak devlet-yurttaşlık ilişkisini belirleyen, devletin koşulsuz sahiplenilmesi ve sorgulanamazlığını sürdürülebilir kılan bir sadakat biçiminden söz ediyoruz. Bu durum devletin hak ve özgürlükleri ihlal ettiği ve hatta çeşitli biçimlerde orantısız şiddet kullandığı durumlarda dahi pek çok milliyetçi tarafından sahiplenilmeye ve savunulmaya devam etti-

gi koşulsuz bir kabul hâlidir. Devlet ve hükümeti özenle ayrıştırırken yanlışları hükümet politikasına atfederek devleti kusursuz ve yüce addeden bu anlayış, 1982 anayasasının sonradan kaldırılan giriş bölümünde devlete kutsal olarak tanımlamaya kadar giderek anayasal bir statü bile kazanmıştı. Ancak çarpıcı bir şekilde, görüştüğümüz milliyetçi gençlerin neredeyse tamamı devlete atfedilen bu kutsallığa karşı olduklarının altını çizdiler. Aslında görüşmeciler gençlerin devlet tanımları siyasi hak ve özgürlüklerin korunması bahsinde liberal, devletin ekonomik rolü konusunda ise sosyal devletçi bir yaklaşımı benimsiyordu. AKP iktidarıyla birlikte devlet ve hükümet arasındaki ayrımın tartışmaya alan bırakmayacak şekilde yok olması da bu eleştirel tutumda etkili oldu. İYİ Parti Gençlik Kolları üyesi bir genç, devletin kutsallığına dair eleştirel yaklaşımını şöyle paylaşıyor:

“Az önce kutsallıktan bahsettik, şunu da eklemek isterim: ben devletin hiçbir şekilde kutsal olduğunu düşünmüyorum. Hiçbir şart, hiçbir koşul altında devlet kutsal değildir. (21 yaşında, erkek, üniversite öğrencisi).

Yine İYİ Parti’de aktif olarak siyaset yapan 28 yaşındaki erkek avukat görüşmeci de devlet konusundaki düşüncelerinin daha liberal olduğunun altını çiziyor:

“Çünkü siz devlete kutsallık verdiğiniz zaman bu sefer devletin başındaki insanlar o kutsallığı kendilerinde görüyorlar. İnsanlar, özellikle de gençler “ya sen kimsin?” noktasına geldi artık. “Biz seçiyoruz”a geldi. O yüzden ben daha liberal düşünüyorum bu konuda. Belki de seküler milliyetçiliği geleneksel milliyetçilikten ayıran nokta bu. Bence daha liberal bir ortam olmalı bu konuda.

Benzer şekilde 21 yaşındaki erkek üniversite öğrencisi olan ve üniversitesinde Atatürkçü Düşünce Kulübü’nün başkanlığını yapan görüşmeci genç, devlete

kutsallık atfetmenin ne kadar sakıncalı olduğunu eski Türk devlet geleneğine referans vererek anlatıyor:

“Kutsallık, kutsal dediğimiz kavram çok farklı bir şey. Benim bakış açım şu, Türkiye Cumhuriyeti Devleti 5.000 yıllık Türk tarihinin mevcut bayrak taşıyıcısıdır. Hatta buna Anadolu tarihini de katmak lazım, mevcut bayrak taşıyıcısıdır. Buradaki, Türk ve Anadolu kültürlerinin bir harmanı olan halkıyla beraber mevcut coğrafyasında ayakta kalmaya ve bu mirası devam ettirmeye çalışan devlet yapısıdır. Ancak bu kavramı kutsallaştırmak, insanüstü bir yere koymak (...) abinin dediği noktaya getirir. Devleti yönetmenin, 100 yıl, 200 yıl öncesinde olduğu gibi Allah’ın, Tanrı’nın onlara verdiği bir görevmiş gibi görülmesine; halka da bu şekilde yansımalarına, böylesi bir lider kültürünün oluşmasına ve demokrasiye aykırı noktalara varmasına yol açmaktadır. O yüzden bu konuda kutsallık atfetmek bence çok yanlış. Tabii ki önem verilmeli. Devlet kavramı kesinlikle çok önemli bir şey. İnsanlık tarihi boyunca var olmuş ve var olacak bir şey. Ancak dediğim gibi kutsallık çok ayrı bir noktada kalmalı bence. İnsanın vicdanı, bireyin vicdanı ile ilgili olması gereken bir şey kutsallık.

Zafer Partisi’nde aktif danışmanlık görevi olan ve İslamiyet öncesi Türk tarihi alanında doktora yapan erkek bir görüşmeci ise devlet anlayışını “Rousseaucu” ve genel anlamıyla “Batılı” olarak tanımlıyor. Güvenlik tehlikelerinin olduğu dönemlerde bile devletin yurttaşların hak ve özgürlüklerini sınırsızca kısıtlayamayacağını, bunun otoriterlikle sonuçlanmasının kaçınılmaz olduğunu belirtiyor. Görüşmecinin bu konudaki anlatısının dikkat çekici olduğunu söylemek mümkün:

“Devlet benim için vatandaşlık anlaşması gereğince kurduğumuz bir tüzel kişilik. J.J Rousseau ile hemen hemen aynı şeyi düşünüyorum

ben devlet için. Yani kutsal bir şey değil benim gözümde. Ben bir Batılı, devlet kavramına nasıl bakıyorsa aynı şekilde bakıyorum. Devlet bana hizmet için var olan bir kurum. Benim karşımdaki kişiyle aramdaki hukukî sorunları tarafsız olarak, tüzel kişilik olarak çözebilmesi, hukuku işletebilmesi, benim hakkımı başkasına karşı koruyabilecek bir otorite figürü oluşturabilmesi için var. Ben bu şekilde konumlandırıyorum devleti. Yani kutsal bir kavram değil. Ben var ettim zaten devleti. Devlet benim için var. Benim de bakış açım bu. Ama şu noktası var, güvenlikçi politikalar devreye girdiği zaman, sınırlar nerede belli olacak? Bu zaten hepimizin bildiği, liberalizm içinde de yaptığımız meşhur bir tartışmadır. O benim için de muğlak bir şey. Yani bir güvenlik durumu söz konusu olduğunda benim özel alanıma devletin ne kadar girebileceği, ne kadar kontrolcü olması gerektiği, bunu ne kadar süre sürdürebileceği... Çünkü bir kere başladığı zaman bunu durduramıyorsun da. Devlet kavramı otoriterleşmeye başlıyor. Devlet görevlileri devlet kavramını kullanarak kendi otoriterlerini inşa etmeye çalışıyorlar ki hâli hazırda Türkiye'deki durum bu. Zaten ben buna karşıyım. Bu noktalara da daha liberal bakıyorum. Devlet kutsal bir şey değildir. Ancak millet ve ülke kutsaldır.

Görüştüğümüz genç kadınlar bilhassa yaşam tarzına müdahale eden bir devlet fikrine tepkilerini ve eleştirilerini paylaştılar. Örneğin, 20 yaşındaki bir kadın üniversite öğrencisi devletin rolünü ve sınırlarını eleştirel bir yaklaşımla şöyle çizmekte:

“Devlet halkına karşı olmamalı, halkın yanında olmalı. Başka ülkelerin isteklerine göre değil, halkının çıkarları için çalışmalı. Kendi halkının ya da kendi kültürünün özünde hareket edip kendi halkına hizmet etmeli. Olanak sağlamalı, imkân sağlamalı. Özellikle gençlerine karşı daha ılımlı

yaklaşmalı ve farklı fikirlere açık olmalı. Gençlerin yaşam tarzına müdahale etmeden onlara imkân sağlaması gerektiğini düşünüyorum. Devlet milletin yanında olmalı, karşısında değil. (20 yaşında, kadın, üniversite öğrencisi)

İYİ Parti Gençlik kolları üyesi ve üniversite öğrencisi olan bir kadın görüşmeci de (21 yaşında) mevcut devlet yapısının özellikle gençlerin refahına hiç katkı sağlayamadığını ve bunun kendilerinde duygusal bir kopuş yarattığını “devlet baba” metaforu üzerinden çarpıcı bir şekilde açıklıyor:

“Hani hep devlet baba derler ya... Ama artık babayı bırakıp ayrı eve çıkmak istiyor gibi bütün gençler. Bu süreçte de olumsuz olaylara ses çıkarmama gibi bir durumla karşılaşılıyor. Aslında devlete karşı ses çıkarmak ona saygısızlık değildir. Babanla tartışırsın ama gün sonunda babanın seni sevdiğini bilirsin, baban da onu çok sevdiğini bilir. Ama artık gençler babalarının onları sevdiğini bilmiyorlar. Bu yüzden evi terk etmek istiyorlar. Çok uzatmak istemiyorum ama çok ufak bir örnek vereyim. Aile evinde yaşadığınızda diyelim ki babanız yan komşusuyla kavga etti. Size diyor ki, gel ve bana yardım et, kavga ediyorum. Ben de şunu söylüyorum: bu evde ortak yaşıyoruz ya da bütün maddi olarak gelirleri bölüşüyoruz. Elektriği ödüyorum, temizliğe yardım ediyorum, yemeğe yardım ediyorum. Ama duygusal bir bağlamda buluşamıyoruz artık seninle. Duygusal bir şeyler paylaşamıyoruz. Ben neden bu kavgada sana yardım edeyim? Yani onaylasam da onaylamasam da bence şu anki gençlerin devletle ilişkisi tamamen böyle ilerliyor. Evi terk etmek ve başka evde ya da başka ülkede yaşamak demek aslında devlete olan inancın kaybolması demek oluyor.

Görüşmecilerin anlatılarında önemli bir

ortak unsur olarak, devlet gençler nazarında *koruyan kollayan, yurttaşlarını gözeten, verdiği sözleri yerine getiren “devlet baba”* rolünü sürdüremeyen bir mekanizma olarak tanımlanıyor. Bunun bir neticesi olarak gençlerin devlete dair anlatılarında derin bir hayal kırıklığının duygusal ve politik izahatları sıkça karşımıza çıkmakta. Bu bulgular ışığında Barış Ünlü'nün (2025) son söyleşilerinden birinde “Türklük Sözleşmesinin devlet ayağı artık üstüne düşeni başaramıyor” açıklamasını önemli bulduğumuzu belirtmeliyiz:

“Türklük Sözleşmesinin krizine gilirsem, Türkiye’de tanık olduğumuz şey aslında çoklu bir çöküş. Devlet çöküşü, ahlak çöküşü, ekonomik çöküş, psikolojik çöküş vb. Türklük Sözleşmesinin devlet ayağı artık üstüne düşeni, yani modern, demokratik ve işleyen bir devlet mekanizması olmayı başaramıyor. Türklerde ne eğitime ne sağlığa ne yargıya ne seçimlere ne de orduya güven kaldı. Türkler kendilerine ve mesleklerine saygılarını sürdürerek devlette ve hatta özel sektörde bir yerlere gelemiyor artık. (2025, para. 26)

Yaptığımız görüşmeler milliyetçi gençlerin anlatılarında devletle özdeşleşmenin aksamaya uğradığını, bunun da devletin yurttaş nazarında meşruiyetini sağlayan ve yeniden üreten vaatlerini bir süredir yerine getirmemesinden kaynaklandığını gösteriyor. Bir yandan sembolik ve söylemsel düzeyde devleti baba olarak görmeye devam eden, devlete yüklenen ideal rolleri vurgulamayı sürdüren bir dil karşımıza çıkarken, aynı zamanda devlete olan inancın kaybolmasına yol açan ‘başarısız devlet baba’ algısının milliyetçi gençler arasında güçlendiğini tespit ediyoruz.

6.d. Atatürk Kültü ve Atatürkçü Kimliği Sahiplenme

Son yıllarda gençler üzerine yapılan kamuoyu araştırmalarının çoğu, gençler tarafın-

dan en çok sahiplenilen siyasi kimliğin “Atatürkçülük” olduğunu ortaya koyuyor. Yıllar içerisinde yükselişi devam eden bu eğilimin iktidarın dindar nesil yetiştirme projesinin başarısızlığı ve gençlerin tam da bu projeye karşı gösterdikleri bir direnç olarak okumak mümkün. Ancak böylesi bir direncin ötesinde, Atatürk ve Atatürkçülüğü, gençleri pek çok açıdan mutsuz eden iktidara karşı yeni bir umut ve kurtuluş projesi olarak algıladıklarını söylemek yanlış olmaz. Hem Mustafa Kemal Atatürk’ün kişiliği, hayatı ve başarıları, ortaya koyduğu siyasi vizyonun pek çok genç tarafından sahiplenildiği hem de gençler arasındaki yeni milliyetçiliğin yine Atatürk ve Atatürkçülükten beslendiğini, sırtını ona yasladığını ve bir anlamda meşruiyetini de ona dayanarak inşa ettiğini iddia etmek mümkün. Farklı şehirlerden, parti aidyetlerinden, ve eğitim seviyelerinden gelen gençlerin Atatürk’ü benzer biçimlerde yüceltmesi ve ona dair sevgilerini yoğun biçimde ifade etmeleri epey çarpıcı:

“Herhangi bir partiye mensup değilim. Herhangi bir parti tuttuğumu da söyleyemem. Sadece ben Atatürkçüyüm diyebilirim. Onun siyasetini ya da onun fikirlerini kendime yaşam tarzı olarak belirlemeye çalışıyorum. Onun verdiği yoldan gitmeye çalışıyorum ve her zaman onun yolundan da gidecek bir insanım. Kendimde onun dışında bir siyasi kimlik görmüyorum. Dünyanın en iyi lideri benim için. Fikirleri, konuşması, saygısı, farklı kültürlerle olan sevgisi, saygısı... Birçok konuya bilimsel olarak da yaklaşan bir lider. Benim için tam bir lider. Fikirleriyle örnek alacağım tek lider Atatürk. Kendi hayatımda da bunu uygulamaya çalışıyorum, onun fikirlerinden gitmeye çalışıyorum. Benim için çok farklı. Ben şu anda dışarıdaysam ya da bir kadın olarak bu ülkede yaşıyorsam, ben bunu Atatürk’e borçluyum. Okuyorsam Atatürk’e borçluyum. Ben bunları hep düşünüyorum. (20 yaşında, kadın, üniversite öğrencisi)

“Atatürk'ün asla ölmediğini düşünüyorum. Onun söylediği gibi.

Çünkü fikirlerini yaşıyoruz. Yaşatmaya her zaman, her alanda devam edeceğiz. Fikirleri yaşadığı sürece sadece Atatürk'ü bedenlen sakladığımızı düşünüyorum. Hiçbir zaman ölmedi, ölmeyecek, ölmesine müsaade etmeyeceğiz. (22 yaşında, erkek, üniversite öğrencisi)

“Allah rahmet etsin ve mekânı cennet olsun. Keşke burada olsaydı, keşke yaşasaydı. Vallahi. Yaşasaydı böyle değildik. Bana çok laf eden oluyor işte Atatürk alkol kullanmış, yok bunu yapmış, yok şunu yapmış. Kardeş, adam sana bir devlet vermiş, bir toprak vermiş, Türkiye Cumhuriyeti'ni kurmuş. (26 yaşında, erkek, müzisyen)

“Ben kapalı bir insanım, dinî duyguları gelişmiş bir insanım ama bu ülkeyi kurtarmış ve bizim için birçok fedakârlık yapmış biri. Ben hiçbir zaman Atatürk'ün maddiyatla ilgili bir bahsini duymadım. Sadece ülkeyi kurtarmakla alakalı şeyler geçiyor. Yani ben o yüzden de böyle bir insana hayranım. Kişisel olarak yaptığı hatalar onu ilgilendirir. Beni ilgilendirmez. Onun kendi tercihi ama ben ileri görüşlülüğü olsun, ülke yönetimi biçimi olsun, bir lider olarak favori olacaksa, o derim. (20 yaşında, kadın, üniversite sınavına hazırlanıyor)

Eskiden AKP'ye oy vermiş ancak artık muhalif olan 28 yaşındaki inşaat işçisi bir genç de gençlere Atatürk'ün unutturulmaya çalışıldığını Türkiye'nin düzlüğe çıkabilmesi için Atatürk'ün zamanında uyguladığı icraatların çok faydalı olacağını düşündüğünü belirtiyor:

“Medyanın insanlar üzerinde oluşturduğu algı yüzünden Atatürk de artık unutturulmuş vaziyette gençlerimize. Yani onu da unutturdular. Ben Atatürk'ün ilkelerini desteklemeyen bir insan değilim, tam tersine Atatürk'ün

ilkeleri uygulansa şu anda gerçekten güzel bir noktaya gelebiliriz. İnsanlara gelecek vad edebiliriz, gençlerimiz burada ailelerini bırakıp yurt dışına gitmeyebilir. Ben tarih okuyan bir insanım, inşaatçı olduğuma bakmayın. Tarihi okuyan, araştıran bir insanım ve Şırnak'ta da vaktim oldu. Boş vaktim vardı, okuyup öğrenen bir insanım. Atatürk'ün zamanında yapmış olduğu icraatlar ve politikalar aslında şu anda uygulansa şu anda da işe yarar.

İktidara Atatürk düşmanlığı yaptığı eleştirisini getiren 21 yaşındaki üniversite öğrencisi erkek görüşmeci ise yeni nesil gençlerin Atatürk'ü 'gerçekten anlamaya çalıştığını' ve iktidarın politikaları karşısında onu geçmişten daha çok ve daha sahici şekilde sahiplenmeye başladığını söylüyor:

“Mevcut iktidar son yirmi senedir Atatürk düşmanlığı yapmakta.

Atatürk ders kitaplarından çıkarılmakta, laikliğe aykırı gidecek politikalar ön plana çıkmakta. Bu ülkenin meclisinde bizzat başbakan tarafından Atatürk'e hakaret edildi. Tabii ki her tepki karşı tepki doğurur. Her devrim karşı devrimini doğurur. Gençler olarak da bu yirmi yıllık iktidarın bize öğrettiği en önemli şey bence Atatürk ilke ve inkılaplarının aslında ne kadar hayati ve kritik olduğu. Yani belki bizden önceki nesil Atatürk'ü “sarı saçlım, mavi gözlüm, başkomutanım” diye anarken biz şu an Atatürk'ün aslında ne yapılmasını istediğini, nasıl bir karakteri olduğunu ve nasıl hedefleri olduğunu çok daha net bir şekilde anlayabiliyoruz. Çünkü artık son çare olarak ona sarılmak zorunda kaldık.

Zafer Partisi'nde aktif olan doktora öğrencisi bir genç ise Atatürk çizgisinde bir Türk milliyetçiliğini benimsediğini vurguluyor ve bu tarz bir milliyetçiliğin Zafer Partisi dışında hiçbir parti tarafından temsil edilmediğini ideolojik bir tartışmaya girerek şöyle açıklıyor:

“Açıkçası benim için tek çıkış kapısı, gençlere de çıkış kapısı olarak, Türkiye Cumhuriyeti'nin kendisine de çıkış kapısı olarak gördüğüm ideoloji, Atatürk çizgisinde Türk Milliyetçiliği. Ne MHP gibi bir Türk İslam anlayışı, ne Yavuz Ali Ağırdoğan'ın geldiği Büyük Birlik Kuşağı gibi bir Türk İslam anlayışı. CHP de kendini daha çok sol liberalizm olarak oturtmuş durumda. Orada biraz merkez sağa oynuyor, biraz sol liberalizm oynuyor. Yani işte “ne deve ne de kuş” bir ideolojiyle ilerliyorlar. O konuda kendileri de yalpalıyor. Kendilerinin tam olarak nereye konumlandıracaklarını onlar da belirleyemiyorlar. Bu yüzden de benim görüşüm bir Atatürk çizgisinde Türk Milliyetçiliği. Bu söylemi bir siyasi parti güçlü bir şekilde kullanırsa, fikrî olarak bunu sahiplenebilirse ancak topluma bir şey vadedebileceğini düşünüyorum. Çünkü Atatürk'ün Gençliğe Hitabe ile Cumhuriyet'i gençlere emanet etmiş olması boşuna değil. Bu açıdan da ancak kurtuluşun bu noktada olduğunu düşünüyorum. Psikolojik olarak da toparlanmanın, hükümeti siyasi psikolojik üstünlükle yenebilmenin tek seçeneğinin bu olduğunu düşünüyorum. (...) Ben kurtuluş reçetesi olarak, Cumhuriyet'in fabrika ayarlarına geri dönmek gerektiğini düşünüyorum. Bunu söyleyen de bir tek Zafer Partisi olduğu için ben de fikrî olarak kendimi Zafer Partisi'ne yakın görüyorum. Bir Zafer Partisi seçmeni olarak kendimi konumlandırabiliyorum.

Atatürk çizgisinde bir Türk milliyetçiliği savunusunda Atatürk milliyetçiliğini ne şekilde tanımladıkları çok net olmasa da pek çok görüşmeci gencin “Ne mutlu Türküm diyene” sözünü referans aldığını, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan herkesin etnik kimliğinden bağımsız olarak kendine Türk diyebilmesi gerektiğinin altını özellikle çizdiklerini görüyoruz. Milli kimlik inşasını daha detaylı olarak inceleyeceğiz. Ancak bir sonraki bölümde Atatürk ve Atatürkçülüğü sahiplenmeye pa-

ralet başka bir eğilimden, yeni nesil gençlerin milliyetçiliklerini oldukça seküler bir yerden inşa etmelerine değineceğiz.

6.e. Laiklik/Sekülerlik Vurgusu

Bu bölümün giriş kısmında belirttiğimiz gibi ‘milliyetçilik’ ve ‘laiklik’ yeni cumhuriyetin kurucu ideolojisi olan altı okun iki çok önemli bileşeniydi. Erken cumhuriyet dönemi reformlarında da farklı hükümet politikalarında da bu iki ideoloji çoğu zaman ayrılmaz biçimlerde karşımıza çıkar. Görüştüğümüz gençler, milliyetçiliklerini anlamaya ve anlatmaya çalışırken laiklik vurgusunu her zaman merkeze aldılar. Bu birliktelik, bahsi geçen tarihsel mirasa dayandığı gibi iktidara olan muhalifliğin ve direncin bir göstergesi olarak da anlaşılabilir. İktidarın her alanda uyguladığı dindar ve muhafazakâr politikaların yarattığı rahatsızlık ve tahribata tepki olarak gençler seküler bir milliyetçiliğe sarılmış gibiler. Bu milliyetçilik şüphesiz MHP geleneğinin (ve ondan ayrılan bazı partilerin, örneğin Büyük Birlik Partisi) zaman içinde yaslandığı Türk-İslamcı bir milliyetçilikten de ayrışıyor. Örneğin 20 yaşında ve üniversitede biyoloji eğitimi gören bir kadın görüşmeci, iktidarın evrime dair her şeyi lise müfredatından kaldırdığını eleştiriyor:

“Kaldırıyorlar. 12. sınıf sınav konularından da kaldırıyorlardı. Genel olarak bilime dair olan çoğu şeyi kaldırıyorlar. Teorileri kaldırıyorlar. Bunları insanların ya da çocukların görmesini ya da duymasını, bunlara inanmasını istemedikleri için onları kaldırıyorlar. Yerine Kuran dersleri, din dersleri koyarak insanları tamamen dine çekebileceklerini düşünüyorlar. Bunun tamamen yanlış olduğunu düşünüyorum. Bir gerçek varsa, bir gerçek vardır. Bunu sen dersten kaldırarak, zorlayarak yaptıramazsın. Bu gerçeği değiştiremezsin. Eğitimdeki sıkıntımız da oradan başlıyor.

Çocuklara ve gençlere yönelik, görüşmelerin dayatmacı ve baskıcı olarak tanımladıkları politikaları, 28 yaşındaki avukat görüşmeci de şu şekilde detaylandırıyor:

“Mevcut hükümet ne yazık ki dinden soğutucu birçok politika getirdi.

Bunu şöyle anlatayım. Ekonomik olarak diyanet işlerinin bütçesi. Diyanet işlerine ayrılan bütçe, akılcı bir bütçe değil. Yatırımlar yapması gerekiyor devletin. Devlet dinî kaygılarla çocukları yanlış yönlendiriyor. Geçtim, eğitimdeki durum. Özellikle gençler son on beş yılda, liseye kabul alamayan ve İmam Hatip Okullarına gitmek zorunda kalan gençler var. Onlar büyüdü ve onlar da dinden soğumuş halde geliyorlar. O İmam Hatiplerin açılmasının sebebi belki dine yaklaştırmak içindi ama ters tepki gördü. Neden? Ben İmam Hatip'e gitmek istemiyorum ama benim önüme onu koyuyorsun. Mevcut yüzyıla uygun olmayan bir eğitim görüyorum ama ben onun öyle olmadığını biliyorum çünkü bir yandan da internete erişimim var. Bu sebeple eğitim açısından da karşısına din çıkıyor. İnsanlar Atatürk'ün ne kadar öngörülü olduğunu, yüzyıl sonrasını öngören açıklamalar yaptığını görüyor, okuyor. Ama bu sadece Atatürk düşmanlığı değil, düşmanlık hissiyatı var. Din ve din görevlilerinin; özellikle ön planda olan, devletteki muhafazakâr kesimin, muhafazakâr yöneticilerin, bakanların düşmanlık ifadelerinin çok yoğun olması insanları sosyolojik olarak yine dinden itiyor. Ayrıca devletteki rüşvet vb. ahlaka uygun olmayan, dine de uygun olmayan davranışların, söylemin içinde olan kişilerce yapılması; cemaatlerde bu gibi sorunların olması insanları ve özellikle gençleri dinden soğutan unsur oldu. Daha geniş perspektiften bir şey söylemek gerekirse insanların bireyselleştiği bir dönem yaşıyoruz. Dinin bireyselleşmesi laiklikli doğuran bir şey, herkesin dinini özgürce yaşayabildiği bir ortam. Tabii ki şu an uygulanan muha-

fazakâr politikalar, cemaatler ölçeğinde daha bireysellikten uzaklaştıran bir unsur fakat onlar da dinden uzaklaştırıyor bence.

Görüşmecilerin vurguladıkları ortak noktanın din merkezli bu politikaların gençleri dindarlaştırmaktan çok dinden soğutması ve uzaklaştırması oldu. Bu da gençleri kurucu ideolojinin laiklik ilkesine daha çok bağlanmaya Atatürk'ün laiklik alanındaki reformlarının ne kadar isabetli olduğunu vurgulamaya yönlendiriyor.

“Müslümanlıktan soğutulduğumu düşünüyorum. Bir dine mensup olduğumu düşünmüyorum şu an. Hâlâ araştırma içindeyim, ben Müslümanım deyip geçen bir insan değilim. Böyle olmaması gerektiğini de düşünüyorum. Bir insan Türkiye'de doğuyor, Müslüman bir ailede yetişiyor, “ben Müslümanım” diyor. Böyle bir durum yok. Kendi fikrini oluşturduktan sonra, belli bir yaşı geçtikten sonra, düşüncelerin oturduysa karar vermelisin. Hristiyan ailede yetiştiysen de ben Hristiyanım deyip geçmemelisin. Böyle olmuyor. (20 yaşında, kadın, üniversite öğrencisi).

“Atatürk'ü sevmek, Atatürk'ün düşünce ve değerlerine değer vermek... En başından buna karşı bir nefretle doğan ve yetiştirilen çocuklar çok var. Özellikle bu tarikat mevzuatında olduğu gibi, FETÖ'de, İsmailağa'da, Menzil'de vs.. Şu an Türkiye'de herhalde tespit edilmiş 76 tane cemaat var. Bu cemaatlerde yetişen çocukların ilk öğrendiği şey Atatürk düşmanlığı. Bununla birlikte ilerleyen bir zıt görüş var. (21 yaşında, kadın, üniversite öğrencisi)

Güçlü laiklik vurgusuna paralel olarak özellikle kadın görüşmecilerin anlatılarında çok yaygın olarak ortaya çıkan kadın hakları vurgusuna da değinmek gerekiyor:

“Toplumsal açıdan çok büyük değişimlere ihtiyacımız var. Dediğim gibi son zamanlarda çok fazla yoz-

laşma olduğu için biraz daha kendi kültürümüze doğru gitmemiz gerektiğini, Türk kültürüne gitmemiz gerektiğini düşünüyorum. Kadını aşağılayan tarzda bir yöneticinin başta olmaması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü bizim geçmişimizde de Cengizhan'dan da başlarsak en eski kültürümüzden baktığımız zaman, ata kadını bindirip kendisi yanında duran atalarımızdan geliyoruz biz. Atatürk'ü, en büyük örneği verecek olursak, fotoğraf çekilirken kadının yanında ayakta duran, kendisi oturmeyen bir liderden bahsediyorum. Bunlar bizim kültürümüz daha çok. Kadını aşağılayan zihniyetin tamamen gitmesi gerekiyor. Bu zihniyetlerden kurtulup kendi kültürümüze dönersek her şey daha güzel olacaktır. (20 yaşında, kadın, üniversite öğrencisi)

Görüşmecinin anlatısındaki kadın hakları vurgusunun İslam öncesi Türk kültürü ile Atatürk döneminde kadına verilen değere referansla yapılmış olması da çok dikkat çekici. Her iki dönem de din etkisi olmaksızın saf ve otantik görülen Türk kültürünün, yani "gerçek öz kültürün" kadın hakları konusunda ne kadar ilerici olduğunu hatırlatıyor. Artık farklı bir dönemi deneyimlemenin yası tutuluyor.

Gençlerin ortaklaşmış görüldüğü diğer bir nokta da laik devlet anlayışının yeniden tesis edilmesi gerektiği:

“Dinle devlet karıştığı zaman insanların dinî duyguları sömürülerek çok fazla yanlış şey yapılıyor, ben öyle düşünüyorum. O yüzden din ve devlet işlerinin karıştırılmasını ben de çok doğru bulmuyorum. Vicdani sömürü olarak din üzerinden yapılan çok fazla şey var. (20 yaşında, kadın, üniversite sınavına hazırlanıyor)

“Ama devletin laik yapısının kesinlikle bozulmaması gerektiğini, din ve devlet işlerinin kesinlikle ayrı olması gerektiğini düşünüyorum.

Ayrıca herhangi bir dine mensup insanların hiçbir ülkede kesinlikle bir avantaj sahip olmaması gerektiğini düşünüyorum. Yani bu ne Müslüman, ne Hristiyan, ne Yahudi için. Kesinlikle din, inanç kesinlikle insanların, bireylerin özgürlüğüdür. Bu özgürlüğe devlet yapısının da saygı duyması gerektiğini düşünüyorum. Ama laik devlet yapısının çok önemli olduğunu kesinlikle altın çizerek söylüyorum. (22 yaşında, erkek, üniversite öğrencisi)

6.f. Sığınmacı Karşıtlığı

Eğitim durumu, yerleşim yeri, etnik kimlik, parti aidiyeti ya da cinsiyet gibi değişkenlerden bağımsız olarak görüşme yaptığımız gençlerin istisnasız olarak ortaklaştıkları konu ise sığınmacı karşıtlığıydı. Gençler arasında yükselen yeni milliyetçiliğin en dikkat çekici özelliği olarak ortaya çıkan bu karşıtlık, literatür incelemesi kısmında tartıştığımız gibi şüphesiz ki küresel gelişmelerden de bağımsız değil. Aşırı sağ ve/veya sağ-popülist parti ve siyasetçilerin söylemleriyle yaygınlaşan göçmen ve sığınmacı karşıtlığı, tüm dünyada siyasetin dinamiklerini ciddi şekilde etkiliyor. Türkiye'deki gençler de hem her geçen gün derinleşen ekonomik kriz hem de yıllardır devam eden dindar-seküler eksenli kültür kavgaları etkisinde sığınmacı karşıtlığını siyasi kimliklerinin merkezine koymuş durumdalar. Sığınmacı karşıtlığı, bir taraftan "Türklük"ü vurgulamak, savunmak ve yüceltmek için önemli bir mecra, bir taraftan da ülkedeki sığınmacıların muhafazakâr ve koyu dindar olarak algılanmalarından ötürü laiklik savunusunun da önemli bir parçası. Bu anlamda, bu çalışmada yükselişine dikkat çektiğimiz seküler milliyetçi kimliğin inşasına da güçlü bir katkı sunuyor.

Ülkede sayıca bu kadar fazla sığınmacı ve düzensiz göçmen olmasını hükümetin yanlış politikalarına bağlasalar da gençler için sığınmacılar kendi başlarına ülkedeki her sorunun sebebi ve bu nedenle geri gönderil-

meleri çok elzem. Suriyeli sığınmacıları ekonomik bir yük, nüfus yapısına yönelik ciddi bir tehlike, güvenlik tehdidi ve ülkeyi daha da İslamileştiren bir toplumsal kesim olarak gören gençlerin sığınmacılara yönelik öfkesi endişe verici boyutlarda. Örneğin, kendisi zor şartlarda yaşam mücadelesi verip çocuğunu inşaatlarda çalışarak büyötmeye çalışan bir genç, Suriyelilerin ölkedeki tüm ekonomik dengeyi bozduğuna ve maddi olarak Türklerden çok daha iyi durumda olduğuna inanıyor. Kendisi devletten hiç sosyal yardım almazken Suriyelilerin aldığı yardımları kabul edilemez buluyor:

“Çok yanlış politikalar oldu. Özellikle mülteci politikaları. Yani ölkemizin %90'ına sorsanız %90'ı mültecileri ölkemizde istemiyoruz, der. Çünkü plansız ve aşırı bir göç dalgası oldu. Ölkede belli bir arz-talep dengesi vardı. Gıyım sektöründen gıda sektörüne, enerji sektöründen temel ihtiyaç sektörüne... şu anda aşırı bir göç dalgası olduğu için arz talebi karşılamıyor. Özellikle ev konusunda karşılamadığı için, ev fiyatları –hem kira hem de satış– uçup gitti. Bunda en büyük darbeyi Türk halkı yedi. En çok zararı Türk halkı çekti. Gelen mülteciye yine bir şey olmadı, niye? Çünkü örneğin bizzat şahit oldum: iki tane Suriyeli mülteci gözümün önünde Kızılay'da ATM'den yardım parası çektiler. Ben bugüne kadar devletin bir kuruş yardımından faydalanmış değilim. Çocuğum var, geçim sıkıntısı yaşıyorum, kiradayım, tek bir gelirim var, inşaatda çalışıyorum, başka hiçbir gelirim yok. Yani ben bu kadar zor şartlarda yaşamaya çalışmama rağmen devletin hiçbir yardımından faydalanmıyorum. Üstelik askerlik haricinde dört yıl bu ölkeye hizmet etmiş birisi olarak devletin bir kuruş yardımdan faydalanmıyorum. Ama ne idüğü belirsiz mülteciler geliyor benim ödediğim vergilerle, benden alınan paralarla devletten yardım alıyor. Bu zorumuza gidiyor, Türk halkının, herkesin zoruna

gidiyor. (28 yaşında, erkek, lise mezunu, inşaat işçisi)

Benzer şekilde, Türkiye'de 10 milyon mülteci olduğunu iddia eden bir üniversite öğrencisi genç kadın (20 yaşında) ekonomiye olan yüklerinden bahsediyor:

“Bildiğim kadarıyla onlara birçok imkân sağlanıyor. Doğumlarında, hastanede ya da birçok açıdan... Buna rağmen hâlâ her sene her sene çocuk doğuruyorlar ve sokakta ben onları görmek istemiyorum açıkçası. Birisini hâlâ para dileniyorken görmek istemiyorum. Tahmini son bildiğim rakam göre 10 milyon Suriyeli neden bizim ölkemizde olsun? Ekonomiye de vurur bunlar.

Görüşmecilerin en çok vurguladıkları noktalardan biri ise Suriyeli sığınmacı ailelerin çok çocuk sahibi olmalarından dolayı nüfus yapısına ciddi bir tehlike oluşturmaları. Pek çok genç görüşmeci hemen aynı sözcüklerle Suriyelilerin demografik yapıyı Türkler aleyhine bozabileceklerini, önümüzdeki on yıllarda Türklerin bu topraklarda azınlık hâline gelebileceğini ifade ettiler:

“Bundan 50 yıl sonra şu anki bizim nüfusumuzu geçeceklerine inanıyorum. Neden? Çünkü –daha çok olmadı okuyalı– Türklerin doğum oranı 0.95 olarak gözüküyor. Yani aile başı bir çocuk bile değil. Bunların doğum oranı ise 4.30 olarak gözüküyor. Zaten inanmamak elde değil. Ben bir yerden bir yere giderken bakıyorum bir tanesi kucağında, bir tanesi bebek arabasında, bir tanesi eşinin kucağında, bir tanesi elinde 4-5 tane çocuk... Yani onlar bu şekilde çocuk yaparsa 50 yıl bile sürmez bundan 20 yıl sonra bizim nüfusumuzu da geçeceklerine inanıyorum. Zamanında Akadların başına gelen er ya da geç bizim başımıza da gelecektir. (28 yaşında, erkek, lise mezunu, inşaat işçisi)

“ Gezmeye de mümkün mertebe az gelsinler ve gerçekten çok hızlı çoğalıyorlar. Çok çoğalıyorlar. Mesela her bir ailenin 7-8 tane çocukları var. Bu çok iyi rakamlar hocam ve bunlar daha sonraki Türkiye gibi. Mesela konum olarak Almanya’da veya İskandinav ülkelerinde olalım fark etmiyor. O tarz bir yerde olsaydık, bu kadar bir göçmen alsaydık belki bu kadar sıkıntı olmazdı. Ama biz konum olarak çok tehlikeli bir yerdeyiz ve bu kadar göçmenin en ufak bir savaşta bize ihanet etmeyeceğini bilemeyiz. (22 yaşında, kadın, üniversite mezunu, yüksek lisansa hazırlanıyor)

“ Ama İstanbul’a geldiğimde, demografinin bozulduğunu, yabancının burada ne kadar üstün olduklarını görüyorum. Aslında üstün olmamaları gerekiyor. Çünkü kaçak kişinin burada olmaması gerektiğinin farkına vardım. Bizim orada yabancı dışarıda asla görünmez çünkü sürekli baskılanır. Toplumun en muhafazakârından en soluna kadar hepsi milliyetçi. Yaşadığım ilçede ve ilde. O yüzden sürekli yabancılar hep tedirgin. İkinci seviyedeler. Ama İstanbul’da öyle değil. Bunda çok büyük bir sorun olduğunu fark ettim. (22 yaşında, erkek, üniversite öğrencisi)

“ Türkiye’nin birçok sorunu var. Ama en başında, eğer önlem alınmazsa çözemeyeceği bir demografik sorun var. Türkiye’de 2023’te doğum oranları dip seviyede idi. 2024’te bunun da altına indi. Nüfus artık kendini yenileyemeyecek durumda. Türkler Türk olarak üreyemiyor ve öteki taraftan gelen kaçak göçmenler maşallah 5-6 çocuk doğuruyorlar. Bu bizim aleyhimize bir durum. Bundan yaklaşık 10-20 sene sonra çok ciddi bir şekilde aleyhimize işleyecek bir durum. (21 yaşında, erkek, üniversite öğrencisi)

Gaziantep’te yaşayan ve Suriyeli sığınmacılarla gündelik hayatta sürekli karşılaşmalar

yaşayan bir genç de ‘biz mülteci gibiyiz’ sözleriyle hissiyatını anlatıyor:

“ Bizden daha değerliler. Biz onların yanında mülteci gibiyiz. Sınır kapılarımızın ne derece kapalı olduğu aşikâr zaten. Her gün, her hafta, her ay ne kadar insan girdiği belli ve o insanların da kimler olduğu belli. Ülkemizde savaş var, tamam. Ben bunlara karşı bir insan değilim. Ama eli silah tutan bir örgütlenmeye yakın olan insanlara karşıyım açıkçası. Buralarda görüyoruz, daha geçen gün Kayseri’de yaşandı. Tecavüz olayları, taciz olayları, adam bıçaklama, vurma, örgütlenme olayı biraz fazlalaştı. Bunlara karşıyım ben. Ülkesini satıp da gelen burada ne yapar? Kadınlara, çocuklara, yaşlılara bir şey dediğim yok ama o her şeyi “asarım, keserim” ile çözmeye çalışan kitleden bahsediyorum. Daha geçen gün karşılaştım trafikte. Hiçbir suçum yokken geldi, önümü kesti. Ne yapıyor-sun sen? Niye orada bir şey yapamadın da burada gelip benim önümü kesiyor-sun? Bu kitleye benim tepkim var ve bundan dolayı ben eli silah tutabilen insanların örgütlenmesine karşıyım. Onların geri iadesini en yakın zamanda isteyen kesimdenim açıkçası. (25 yaşında, erkek, antrenör)

İkinci sınıf vatandaş gibi hissetmek, azınlık gibi hissetmek, kendi ülkesinde mülteci gibi hissetmek duygu ifadelerinin gençler arasında yaygın olduğunu gözlemlemek mümkün:

“ Onlara (Suriyeliler) önem veriliyor, bizden daha çok önem veriliyor bence. (18 yaşında, erkek, üniversite sınavına hazırlanıyor)

“ Bir türk olarak ben kendimi azınlık gibi hissediyorum ve gidişat kötü. Kendimi kötü hissediyorum. (21 yaşında, erkek, üniversite öğrencisi)

“ Ben öğrenci olduğum için maalesef bunun öğrencilikle ilgili noktalarını biliyorum. Biz Türk öğrencileri

olarak kendimizi maalesef ikinci sınıfta hissediyoruz. Çünkü ülkemize gelen yabancı öğrencilere bizden çok daha fazla fırsat ve hatta ayrıcalık tanınıyor. (22 yaşında, erkek, üniversite öğrencisi)

“İlla ki bir siyasi akıl vardır ama onların bizim ülkemizde üstün tutulmasını ben çok yadırgıyorum. Çünkü kendi ülkemizde mülteci olan bence biziz. Çünkü onların bizden daha üstün görüldüğünü fark ediyorum. Yaşıyorum, hastanelerde görüyoruz, eczanelerde görüyoruz, okullarda görüyoruz. Hiç yaşamadım ama duyduklarım kadarıyla emniyette görüyoruz. Bizden üstün tuttuklarını görüyorum. Bizden daha fazla hak sahibi olduklarını görüyorum. Öncelikli olduklarını görüyorum. Hastanede daha geçen gün yaşadım. Sağlık sorunudur, tamam, eyvallah. Ama öncelik hâline getirilmemesi gerekiyor. Aynı durumda olan insanlardan bahsediyorum. Durumu ağır olur, bakılır ama aynı durumda olan insanlar da “bakayım, gitsin” düşüncesindeler. Ama aynı durumda ben de varım. Ben ondan önce gelmişim, bana bakılmıyor. (25 yaşında,erkek, antrenör)

Görüşmeci gençler Suriyeli sığınmacıları farklı açılardan birer güvenlik tehdidi olarak gördüklerinin de sürekli altını çizdiler. Bu gençlere göre Suriyeliler hem Türkiye sokaklarını daha tehlikeli hâle getiriyor, hem de Türkiye’de bir iç savaş tehlikesi yaratıyorlar:

“Geneli için konuşursak örneğin şu an çok fazla Suriyeli göçmen var, öncelikle onların biraz azaltılmasını istiyorum. Çünkü çok fazlalar, gerçekten çok fazlalar. Fazla oldukları için de başka türlü bir tehlike arz ediyorlar. Bu bir gerçek.... Mesela, ben lisede staj gördüm ve lisede yabancı uyruklu, Suriyeli çok insan vardı ve bunlar kendi aralarında birer grup hâлиндelerdi. Bir şey olduğunda çok hızlı toplanıp, hızlı

bir şekilde çıkış yapabiliyorlardı. Aynı şekilde aileleri de bazı şeylere çok hızlı bir şekilde çıkış yapabiliyorlardı. Bu hoş bir durum değil. Başkasının ülkesinde, bu şekilde hızlı bir çıkış yapamazsınız. Bazı haklar tanınıyor ama o hakları daha çok kullanamazsınız. Yani misafirliklerini artık bilmiyorlar diyebilirim. Bir de açıkçası onların olduğu yerde güvende hissetmiyoruz. Ben hissetmiyorum. Onların olduğu birçok sokaktan geçiyorum. Yani okuduğum yerde sokakları vardı. Oradan geçince o kadar tedirgin geçiyordum ki. Çünkü korku içinde oluyordum ve zaten çok tip tip bakıyorlar her şeye. Bu da beni çok rahatsız eden bir durum oluyor. Üstelik bana bakıyorlardı, ben yanımdaki açık arkadaşları düşünemiyorum yani. Bu çok sinir bozucu bir şey. (22 yaşında, kadın, üniversite mezunu, yüksek lisansa hazırlanıyor)

“(...) bir de bunlar sokağa çıktığı zaman gruplar halinde geziyorlar, en az üç-dört kişilik. Bundan yaklaşık iki-üç ay önce bir Türk kızımızı bir tane Suriyeli taciz etti. Olaylar oldu, ben de dahildim, protesto etmeye gittik. Bir nebze de olsa onlara biraz korku gitti. Hafiften göç etmişler, oraları boşaltmışlar. Ama ben isterim ki kimsenin canı yanmadan bunları gönderelim. İlla birimizin kızının canı yanmasın, illa birimizin oğlunun canına kastedilmesin. Bunlar yine bir ay önce Pazarcık’ta bir adamı ateşe verip öldürmüşler. Yani bunlar çok canı bir millet. Acımasız bir millet, vicdanı olmayan bir millet. (28 yaşında, erkek, lise mezunu, inşaat işçisi)

“Hali hazırda sokakta insanlar birbirlerini öldürüyorlar. Yarın öbür gün bir kıvılcımın çıkması anında Suriyelilerle Türkler arasında veya Suriyelilerle Suriyeliler arasında bile olabilir. Çünkü Esad’a muhalif olan Suriyeliler de var, Esadçı Suriyeliler de

var Türkiye’de. Veyahut Türkiye’deki Arap Aleviler, Hatay’daki mesela Türk vatandaşı olan Arap kökenli Alevilerle aynı bölgeye en radikal Sünni Suriyelileri yerleştirdi hükümet. Yarın bir gün burada bir tansiyon çıkmayacağını teminatını kim neye göre verebilir? Bu açıdan Türkiye’nin bir an önce Suriyelileri, insanlık onurunu da çiğnemedi göndermesi gerekiyor. Burada ama insanlık onurunun çiğnenmesi mi, Türkiye Cumhuriyeti’nin menfaatleri mi denildiği noktada tabii ki Türkiye Cumhuriyeti’nin ali menfaatleri olacak. O yüzden de gerekirse zorla diyoruz. Ben de Sayın Ümit Özdağ gibi, gerekirse zorla kavramını kullanıyorum. Çünkü Türkiye’nin herhangi bir iç savaş yaşamaması için burada potansiyel tehdit oluşturan, dinî-kültürel hiçbir şekilde Türkiye Cumhuriyeti’ne bağı olmayan insanların ülkenin içinden çıkarılması gerekiyor. Bu kadar kalabalık bir nüfus, bir ülkede iç savaş çıkarır normal şartlarda. (27 yaşında, erkek, doktora öğrencisi)

Görüşmeci gençler Türkler ve Araplar arasındaki kültürel ve din temelli farklılıklara da sürekli vurgu yaptılar. Gençlere göre bu farklılıklar ve güçlü bir tarihsel ortaklığın da olmaması, Suriyelilerin ülkeye gerçek anlamda entegre olmalarını imkânsız kılıyor. Örneğin bir kadın görüşmeci Suriyelileri Türkiye’ye şeriatı taşımakla suçluyor:

“Ben her zaman mültecileri şöyle gördüm: Kendi ülkelerinde şeriatı savunuyorlar. Kendi ülkelerine şeriat geldikten sonra başka bir ülkeye kaçıyorlar. Bu sefer orada da şeriat istiyorlar ve senin yaşam tarzına müdahale ediyorlar. Mesela mülteci bir insan, Suriyeli ya da Afgan... Madem çok seviyorsun şeriatı, ikisi de şeriatla yönetiliyor. Git kardeşim ülkeneye. Hayır, buraya geliyor, burada duruyor. Seni mini etekle gördüğü zaman laf atıyor. Geliyor, başını kapatacaksın diye beni tehdit ediyor. Bir ara bunlar çok viral olan

şeylerdi: “Türkiye’ye şeriatı getireceğiz.” Türkiye’nin tarihinde, Türklerin tarihinde, Osmanlı’dan öncesinde de kadına verilen belli bir değer vardı. Şu anda ben böyle bir değer verildiğini düşünmüyorum. Bu sadece dinsel açıdan da değil. Çok yozlaştırdıkları için dinin etkisi de vardır, yoktur. Bilmiyorum. Ama şu anda düşünce tarzı olarak tamamen kadını değersizleştirme gibi bir şey var. Bunlar beni yoran şeyler. Neden benim ülkemden olmayan birisi gelip de bana ne yapabileceğimi ya da ne giyebileceğimi söylüyor? Ya da ben belli bir saatten sonra neden dışarı çıkarken ailem “kızım çok yabancı var, dikkat et” ya da “şunu giyme, bunu giyme” ya da “şu saatten önce eve gel” diye söylüyor bana? İşten çıkıyorum, bir yerde oturacağım. saat on iki olduğu zaman annem “Meryem dikkat et, sokaklar tehlikeli” diyor. Neden bunu söylesin? Bu sadece mültecilerden kaynaklı. Mülteciler beni aşırı daha rahatsız ediyor. Düşünce tarzı ya da görüntü olarak da korkunç gözükkenleri var. (...) Bu durumun özellikle mülteci sorunundan sonra olduğunu düşünüyorum. Savaş vardı, savaştan kaçıyorlar. Ama savaş bitti, savaş artık yok. Onların sokakları bizim sokaklarımızdan daha ileriye dönük diyebileceğim bir şekilde. Kendileri gitmiyor, kendileri o yaşamı sevmiyor. Ama buraya gelip farklı bir şekilde bize yaptırmaya çalışmaları benim zoruma giden bir şey. Çünkü Türklerin tarihinde hiç ben böyle bir dinleşme ya da İslamlaştırma gibi bir şey olduğunu düşünmüyorum. (20 yaşında, kadın, üniversite öğrencisi)

Başka görüşmeciler ise hem mezhepsel hem kültürel farklılıkların ne kadar derin olduğuna dikkat çekmek istiyor:

“Neden dinî olarak bizle aynı değil, diyorum. Evet onlar da Sünni, onlar da Müslüman. Ama bir Türk Sünnisinin, yani mezhepçi olmayan bir Müslüman Türk’ün, kendini Sünni, ehl-i sünnet diye tanımlayan bir

Türk'ün dini açıdan herhangi bir Alevi ile geçinmesini engelleyecek hiçbir sorun yok. Çünkü bir sürü Alevi var, namaz kılıyorlar. Beş vakit namaz kılanı da var. İslami kaideleri de biliyorlar. Ama mesela hâlihazırda benim bu yaşadığım mahallede, semtte olmak üzere – ki AK Parti seçmenin daha yüksek olduğu yer– cuma namazında camiye gidelim, bir tane Arap yok, Suriyeli yok. Halbuki Suriyeli dolu burada. Cemaatlerini ayırdılar. Çünkü bizim arkamızda namaz kılmak istemiyorlar. Bizi Müslüman görmüyorlar. Bizim imamlarımız Arap olmadığı için arkasında namaza durulmak istenmiyor. Şimdi bunlarla senin aslında dinî bir aidiyetin de yok. O kendini Arap olarak tanımlıyor. Adamın ana dili Arapça olduğu için benden daha iyi Kuran okuyabiliyor. Ben Hanefi mezhebinden geliyorum. O adam Hanefi değil. Mezhepsel açıdan da farklı, fıkhi farklar da var bakış açısı olarak. Ben bir cumhuriyet fikriyle yetiştim. Belirli kaidelerle büyüdük. İsteddiği kadar laikliğe karşı olsun, istediği kadar Atatürk düşmanı bir mezhepçi olsun. Okuldaki aldığı eğitimin onun bilinçaltına yerleştirdiği bazı kaideler var. O kaidelerden dolayı ne olursa olsun bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşının, ateist veya Arap kökenli, Kürt kökenli, Alevi kökenli herhangi bir vatandaşın, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşına olan kültürel yakınlığıyla o Arap'a olan kültürel yakınlığı arasında dağlar kadar fark var. Bundan dolayı da aslında bir hayal dayatması var. Bizim Suriyelilerle herhangi bir şekilde ne kültürel ne dinî bağımız var. Hiçbir bağımız ortada yok. Zorla dayatılmış, ümmetçilik politikası ile dayatılmış bir göz yumma durumu var. Ama bu göz yumma hükümete rağmen ne kadar devam edebilir bilmiyorum. Çünkü seçmenleri çok rahatsız bu durumdan. (27 yaşında, erkek, doktora öğrencisi)

“Örnek veriyorum Arap kökenli bir kişi, şu an en çok gördüğümüz hâlihazırda vatandaş adayları veyahut da yeni vatandaşlar... İsterse on, isters on iki, isterse on yıl Türkiye’de ikamet etsinler. Benim tamamen kişisel düşüncem, onlarla ortak bir paydada buluşmamız çok zor. Ben çok uluslu yapısı olan bir üniversitede okuyorum ve takdir edersiniz ki çoğunluğu Arap kökenli insanlar oluyor. İstedikleri kadar Türkiye’de yaşamış olsunlar. Gün sonunda, İngilizce bir şekilde dahi olsa, sizi adap ve görgü kurallarının ciddi anlamda dışına çıkarak rahatsız etmeye başlıyorlar. Bu konunun parayla, maddiyatla, kültürle ilgisi yok. Burada farklı olduğumuz şey kültür değil de vizyon. Vizyon edinseler bile ortak bir paydada buluşmamız çok zor oluyor. Çünkü ben şuna inanıyorum: O, o ülkede doğup büyümüş olmasın. İsterse onun çocuğu Türkiye’de doğsun. Ama oradan gelmiş bir aile onu büyütüyor. Ya da iki nesil geçirelim. İki nesil boyunca Türkiye’de yaşasınlar. Yani bu Türkiye’de hâlihazırda var olan farklı kültürler. Aslında Karadeniz yöresi, Marmara, Ege, bu insanlar bile yüzyıllar geçsin İstanbul’da ikamet ediyor olsunlar ama yine kültürlerini, aile geleneklerine dair bazı şeyleri taşıyorlar. Fakat bu vatandaşlar Türkiye’ye yerleştikten sonra ortak bir paydada buluşmamız çok zor oluyor. Çünkü ben inanıyorum ki onların gelenek ve görenekleri Türk vatandaşları, Türk gençleri için ayak uydurulması çok zor, çok güç olan durumlar. (21 yaşında, kadın, üniversite öğrencisi)

Kuşkusuz, ülkedeki sığınmacılara yönelik bu kadar olumsuz algı, düşünce ve duygunun kaynaklarını da siyasi tezahürlerini de anlamak çok önemli. Görüşmeci gençlerin pek çoğu, sığınmacı karşıtlığı konusundaki düşüncelerini ifade ederken Ümit Özdağ ve Zafer Partisi’ne referans verdiler. Özellikle sosyal medyada Zafer Partisi’nin yaptığı paylaşımların gençler arasında yaygın bir şekilde

takip edildiğini düşünmek yanlış olmaz. Ancak vurgulamaya çalıştığımız gibi sığınmacı karşıtlığı aynı zamanda dindar-seküler eksenli kutuplaşmayla da iç içe geçmiş görünüyor. Kültürel uyumsuzluk bahsinde sığınmacıların çok dindar olmaları ya da onların İslam anlayışıyla Türkiye’de yaşanan Müslümanlığın farklı oluşunun sık sık altı çiziliyor. Dünyanın pek çok bölgesinde toplumsal ve politik yaşamı derinden etkileyen göçmen karşıtlığı dalgasının Türkiye’de de yaygınlaşmış olması uluslararası konjonktürün de etkisi üzerine düşünmenin önemini ortaya koyuyor.

6.g. Türklük Merkezli Ulusal Kimlik, Ortak Tarih ve Birarada Yaşam

Gençler arasında yükselen yeni milliyetçiliğin en önemli tezahürlerinden biri olarak akla gelen mevzu gençlerin, Türkiye gibi farklı etnik grupların yüzyıllardır bir arada yaşadığı bir ülkede, ulusal kimliği ve vatandaşlığı nasıl tanımladıkları sorunsalı. Dolayısıyla, sığınmacı karşıtlığı bu kadar güçlü olarak siyasi kimliklerinin parçası hâline gelmişken gençler, Türkler dışındaki yerleşik etnik gruplara da mesafeli mi yaklaşıyorlar yoksa daha kapsayıcı bir vatandaşlık tanımları mı var sorusu, gençlerle yaptığımız görüşmelerin odak noktalarından birisiydi. Gençler bu konuda istisnasız bir ortak kültür ve ortak tarih vurgusu yaptılar. Görüşmecilerimize göre Türkiye topraklarında yıllardır Türklerle birlikte yaşayan Kürtler, Lazlar, Çerkesler, Ermeniler, vs. “bizdendi”; onlara yönelik bir ayrımcılık söz konusu olamazdı. Ancak bir şartla. Tüm bu farklı gruplar, etnik olarak farklı kökenden geldiklerini kabul ve teslim etseler de gençler için bu etnik grupların mensupları gururla ve gocunmadan kendilerine Türk diyebildikleri sürece bu vatanın bir parçasıydılar. Bu noktada, Türklük kimliğinin bu farklı etnik gruplara ait vatandaşlar tarafından kabul edilmesi gerekliliğinin özellikle altının çizildiğini belirtelim. Pek çok görüşmeci gencin

“Türkiyelilik” kavramına karşı oldukça öfke duyduğunu, herkesin baskın ve esas kimlik olarak gördükleri Türk kimliği altında birleşmeleri gerektiğini vurgulamaları da şüphesiz önemli. Bir odak grup görüşmesi sırasında biri İYİ Parti’de aktif olarak çalışan, diğeri ise artık İYİ Parti ile bağlarını koparmış iki görüşmeci, Kurtuluş Savaşı’nda omuz omuza savaşılmış olmak, ortak tarih ve kültür ve birlikte yaşama arzusundan bahsediyor:

“Yurttaşlık benim için belli bir toprak parçasında, birliktelik duygusuyla yaşayan insan topluluğu. Bizim ülkemiz için de bu geçerli. Örneğin bunun en büyük örneğini Kurtuluş Savaşı zamanından verebiliriz. O dönemde farklı milletlerin beraber çarpışarak tek bir millet oluşturma çabası. Daha sonra Atatürk’ün böyle bir çabası oldu ve bunu başardı. Şu anda bize Türkiye Cumhuriyeti’ni bıraktı. Bir imparatorluktan bir milli devlete dönüştürdü. Aslında kökenlerimize baktığımızda çok farklı ırksal unsurlar görüyoruz. Ama burada en sonunda bir milli bütünlük oluştu ve bir yurttaşlık oluştu. Bence yurttaşlık bu demek. Yani bir arada yaşama arzusu olması demek. (28 yaşında, erkek, avukat)

“Yani Atatürk’ün “Ne mutlu Türk’üm diyene” sözünde de kastettiği şey budur. Yani aynı tarihi, aynı dili, ortak geçmiş paylaştık ve Kurtuluş Savaşı’nda beraber mücadele etmiş olan halka Türk denir, Türk milleti denir. Benim için yurttaşlık budur. Tabii ama göçmen olmamın da getirdiği bir şey var ki ben hem göçmen halklara, göçmen Türklere, Rumeli Türklerine, hâlâ orada yaşayan Türklere ve Kırımlılara; aynı şekilde Orta Asya Türklerine de, aynı millet olmak dışında, kardeşlik bağına da önem gösteriyorum. Orada bir kardeş olarak görüyorum onları. Irak’taki Türkler ya da Suriye’deki Türkler... Benim için hiç fark etmiyor. (21 yaşında, erkek, üniversite öğrencisi)

Nihal Atsız'ın daha etnik ve ırksal temellere dayanan Türklük tanımlamasına karşı olduğunu belirten Zafer Partili bir genç Gök kalpçi bir yaklaşımla yine ortak kültür ve tarih referanslarını, "aynı felaketlere üzüldüğümüz aynı mutlu olaylarda birleşebilmeyi" merkeze aldığını söylüyor:

“Ben millet kavramı ile ilgili olarak etnik tanımlamalara karşıyım, yani Atsız çizgisinden daha uzakta duruyorum. Milletin ortak kültürü paylaşmış olması gerekiyor. Ümit Özdağ'ın, sayın genel başkanımın da söylediği çok güzel bir söz var; bizimle birlikte milli takımın zaferine mutlu olmayacak olan bir Suriyeli doğ al olarak zaten Türk olamaz. Veyahut Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan, ayrılıkçı politikalar izleyen, HDP seçmeni olan, PKK sempaticisi olan, vatan haini konumundaki kişiler zaten Türkiye ile Portekiz maçı oynanırken Twitter'da "hadi Portekiz gol at" diye tweet atan adamlar. Bunlar zaten Türk değil. Bunlar Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı da değ iller, belgede vatandaşlar. Çünkü kültürel bağının olması lazım. Aynı felaketlere üzüldüğümüz aynı mutluluklara sevinebiliyor olman gerekiyor bir millet olabilmek için. Millet kavramı burada geçerli. Yani senin Edirne'de, Van'da, Antalya'da veya Hakkari'de yaşamak önemli değil. Senin dinî, mezhepsel, etnik aidiyet olarak farklı kökenlerden gelmiş olman da önemli değil. Önemli olan nokta şu: sen Maraş depreminde üzüldün mü? Gözyaşı döktün mü? Bu ülke şehit verdiğinde üzüldüğün mü? Bu ülke bir başarı elde ettiğinde seviniyor musun? Bu seni o millete mensup yapar. Sen kendini kültür olarak Alman milletine mensup hissediyorsan sen Alman milletinin mensubusundur. Ben o yüzden kültür milliyetçiliğini savunurum. Çünkü etnik kökenler tarihin her döneminde çok rahat geçişkenliği olan bir şey. DNA üzerine de çalıştığım için söyleyebilir-

im ki –hâlihazırda Altayistik üzerine çalışıyorum– kavimlerin göçleri var. Bir sürü Hint-Avrupalı kavmin, Altaylı kavimlerin birbirleriyle yaptıkları genetik temaslar, fiziki temaslar, kavimsel alışverişler var. Tarihin hiçbir döneminde kimse etnik olarak %100 Alman, %100 Fransız, %100 Türk diye doğ madı. Zaten öyle bir şey yok ortada. Bunlar kültürel kavramlar, dil üzerinden giden unsurlar. O yüzden millet tanımım benim kendini Türk hisseden kişilerin Türk olduğu şeklinde. Türk hissetmeyen bir kişiye de "sen Türk'sün, hayır Türk hissetmek zorundasın" demem. Umurumda bile olmaz. "Ne güzel, Türk hissetmiyorsan bana ne." der geçerim. Benim için hiç önemli değil. Yani böyle İslamiyet'teki gibi herkesi Müslüman yapma mecburiyeti gibi bir şey yok zaten, veyahut diğer dinlerdeki gibi. O yüzden benim millet tanımım çok düz, kültür milliyeti üzerinden gidiyor. Gök kalp fikrine daha yakın. Örnek olarak Türk milliyetçiliği içerisinde örnek verebilecek olsam Ziya Gökalp'i veririm (...) Doğ al olarak burada şey sorusu gelebilir, peki Orta Asya Türkleri ne olacak? Zaten onlarla da benim kültürel bağım var. Türkçe konuşuyorlar, dil zaten kültürel bağın en güzel göstergesidir. Hâlihazırda Türkçe konuşuyorlar, hâlihazırda benim Oğuz Türkü olarak geldiğim yer Kazakistan. (27 yaşında, erkek, doktora öğrencisi, İstanbul)

Başka bir görüşmeci genç de Atatürk milliyetçiliğine referansla Türklüğün kapsayıcı olduğunu şu şekilde vurguluyor:

“Atatürk Türk milliyetçiliğinde ırkçılığı reddediyor ve diyor ki, –hatta anayasada da bu geçer– Türkiye Cumhuriyeti'ne vatandaşlık bağıyla bağlı olan herkes Türktür. Yani Türklüğü bir üst yapı olarak görüyor. Mesela işte Çerkesler, Lazlar, Kürtler... Onları da Türklüğe bağlı kollar olarak görüyor. (24 yaşında, erkek, memur)

Benzer bir şekilde başka bir genç de Türk-lüğün anayasal bir statü olduğunu ve şemsiye bir kimlik olarak Türkiye'deki tüm etnik grup-ları kapsadığını belirtiyor. "Bu haliyle Türklük, kucaklayıcı bir kavram olabilir" diyor:

“Bana sorarsanız anayasada da yazdığı gibi Türkiye Cumhuriyeti'ne vatandaşlık bağıyla bağlı olan herkes Türktür. "Türk" tek bir etnisiteyi içine alan bir kavram değildir kesinlikle. Ülkenin içinde bir sürü etnik kimlik var. Bunları teker teker saymaya kalksak çok uzun sürer. O yüzden ben bugün Doğu Karadenizli bir Türk'üm. Aşırı sağcılığın çok ilerlediği bir dünyada tutunmamız gereken birkaç değerimiz olduğuna inanıyorum. Bu değerlerin ülkemizde milliyetçi olarak kendini tanımlayan insanların diğerlerine yaptığı zorbalıktan sonra, milliyetçiliğin daha kucaklayıcı bir kavram olabileceğini düşünüyorum. (28 yaşında, erkek, esnaf)

Türkiye'deki Ermeni vatandaşlar mevzu-bahis olduğunda "Ermeni kültürüyle alakası kalmamışsa" Türk olarak görülebileceğini vurgulayan başka bir genç, Kürtler söz konusu olduğunda da savaşlarda birlikte mücadele edilmesine vurgu yaparak Türk-Kürt ayrımı yapmadığından bahsediyor:

“Neleri tasvip edip neleri dışladığına bağlı. Burada doğup büyüyen Ermeni asıllı biri Türklüğü ve Türkleri sevip tasvip edip onları benimsemişse; Türklüğü benimsemişse, Ermenilerin ahlaki ve kültürüyle herhangi bir bağlantısı, alakası kalmamışsa ve doğma büyüme, dededen beri buralıysa benim için o da Türk'tür. Benim için Kürt ve Türk yoktur. Çünkü hepimiz bu topraklarda yaşıyoruz. Hepimiz bu toprakların evladıyız. İnsanları Türk, Kürt, sol, sağ, Alevi, Sünni, Çerkes, Laz diyerek yıllarca birbirine düşman etmeye, oyalamaya çalıştılar. Türkler Kürtlerle Çanakkale'de de İkinci Dünya Savaşı'nda da omuz omuza ve sırt sırta verdiler.

Yani onlar da bu ülke için savaştı. Biz de bu ülke için savaştık. Onlar da bizim kardeşimizdir. (28 yaşında, erkek, lise mezunu, inşaat işçisi)

Benzer bir şekilde "millete, bayrağa, devlete zarar vermiyorlarsa" farklı etnik gruptan olan vatandaşlara ayrımcılık yapmayacaklarını belirtiyorlar:

“Bu ülkeyi beraber kurduğumuz insanlar, etnik kökenler belli zaten ya hepsinin kanı dökülmüş, bu bayrak hepsinin kanı. Ayrımcı bir insan değilim. Ben de Avar Türkü'yüm. Çok bilinmiyor ama bu taraflarda biraz yoğunuz. Kendimi Türk olarak görüyorum. Yani Türk'üm zaten, boylarımdan bahsediyorum sadece. Ama benim üniversite dönemindeki en yakın arkadaşım Kürt'tü. Lazları da çok severim. Takım arkadaşlarım arasında Çerkesler de çoktu. Abimin en yakın arkadaşı Çerkes, onlarla sürekli diyalog hâlindeyiz. Hiçbir kötülüklerini görmedim. Bu ülkenin içinde illa ki bir şekilde yaşayıp gidiyoruz ama bunları ayırtıran insanlar çok var. Bunlar arayı kızırtıyor, aslında kimsenin kimseyle bir alıp veremediği yok. Ama bu insanlar arayı kızırtıyor, o insanlara inanmamak gerekir, güvenmemek gerekir. Herkesin kendi fikri, kendi özgür iradesi var. Bayrağa, millete, devlete, içindeki insanlara zarar gelmedikten sonra herkes kardeşçe yaşayabilir diye düşünüyorum ben. (25 yaşında, erkek, antrenör)

“Ben Kürt-Türk ayrımı yapan bir insan değilim. Kürt de benim kardeşim, Türk de benim kardeşim. Laz da aynı şekilde. Kendi içimizde bir ayrım yapmamamız gerektiğini düşünüyorum. Kürt'sen farklı da Türk'sündür. Yine benim kardeşimsin. O konuda bir sıkıntı yok ama teröre bağlıysan... Bu sefer Kürt-Türk değil, terörist ya da normal vatandaş sınıfına girersin. Terörle bir ilgin olmadığı,

Türkiye'ye ya da Atatürk'e bir nefret beslemediğin sürece benim kardeşim-sindir. Bu konuda Laz-Kürt-Çerkes ayrımı yapmam. (20 yaşında, kadın, üniversite öğrencisi)

Bu noktada, özellikle muhacir kökenden gelen gençler, Türkiye'ye farklı dönemlerde gelen muhacirlerin de Türk kültürünün parçası olduğunu ya da hızlıca kültüre adapte olarak gerçek birer yurttaş hâline gelebildiğini vurgulama ihtiyacı duyuyor. Dolayısıyla aynı tarihe sahip olmak, Türkiye topraklarında uzun yıllar birlikte yaşamak gibi kriterler, adapte olma yeteneğine, ekonomik olarak ülkeye fayda sağlamış olma kriterine dönüşmüş oluyor birden:

“Bizimkiler tabii daha önce 50'li yıllarda geldiler. Ama özellikle 80'li yıllarda Demir Perde ülkelerinden, Bulgaristan'dan çok fazla muhacir geldi Türkiye'ye. Yugoslavya'dan gelenler oldu. Aynı şekilde daha da eskiye dönersek Balkan Savaşlarında Arnavutlar geldi, Makedonlar geldi. Bakın bu insanların bazıları muhacir. 80'lerde gelen muhacirler Türk değil, ülke olarak baktığımızda. Ancak geldikleri zaman bu toprağa faydalı oldular. Çalıştılar, tüccarlık yaptılar. Benim babam keza öyle bir insan. Ustaalık yaptılar, aşçılık yaptılar, restoran açtılar. Ekonomiye bir katkı sağladılar. Savaş durumunda da gelmedi bu insanlar, bir baskı ortamından dolayı kaçıp geldiler. Geldikleri zaman buraya çok kolay uyum sağlayıp hemen çalışmaya başladılar. Ben o zamanki şeylere baktığımda çok ufak kesimler hariç hiç kimsenin bu muhacirlere kötü gözle baktığını görmedim. Ancak günümüze geldiğimiz zaman, sonuçta evet, savaş durumu çok korkunç bir şey. İç savaş durumu daha da korkunç bir şey. İç savaştan gelmiş olan insanlar bir türlü burada kabul ettiremiyorlar kendilerini. 200 yıl öncesine, 100 yıl öncesine gittiğimiz zaman onlarla da ortak bir tarih var. Ortak bir dünyaya

sahibiz ama bizim kültürümüzü bir türlü benimsemiyorlar. Buraya uyum sağlamak konusunda, bağ kurulması konusunda burada bir problem yaşıyorlar. Bir taraftan da savaş durumu var. Bizim askerimiz şu an orada. İnsanların belki de en çok tepki verdiği durumlardan biri burada Suriyeli erkeklerin sahillerde oturuyor olması. (21 yaşında, erkek, üniversite öğrencisi)

Tüm bu yer yer çelişkili Türklük ve vatandaşlık tanımlamalarının yanında ortaklaşılacak bir nokta da “parayla vatandaş olmuş” kişilere yönelik eleştirilerde ortaya çıkıyor. Görüşmecilere göre, Türkiye'de ev alarak ya da yatırım yaparak vatandaşlık almış bu kişiler gönül bağıyla vatandaş olamaz. Ama bir görüşmeciye göre bu şekilde vatandaşlık almış kişilerin çocukları için umut var:

“Mesela ev alarak vatandaş olan bir sürü Katarlı var. Katar vatandaşı olan Arap var. Şimdi o adamlara “sen Türk'sün” desen, sana gülerler. Ben Türk değilim ki Arap'ım diyecek. Çünkü Asabbiye politikasından dolayı Arap kimlik olarak da kültürel bir Araplık var. Ondan dolayı istese de Türk olamaz o. O yüzden Afganlar, Pakiler, Hindular, Afrikalılar, vesaire Türk olamaz. Millet tanımı içine giremezler. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı almış olur en fazla. Belki ondan sonraki gelecek olan çocukları Türk olabilir. Mesela Ege bölgesinde Osmanlı'nın köleliği kaldırmasından sonrasında kalan siyahi Türkler var. Türk diyorum çünkü Türk onlar, Türkçe konuşuyorlar, Türk gibi yaşıyorlar. Türk örf adetlerinde büyüdüler, Türk kültürüyle yetiştiler, Türkçeyle yetiştiler. Onlar birer Türk. Onun benim gibi bir Çorumludan hiçbir farkı yok. Ten rengi farklı sadece ama zihin yapısı, kültür yapısı benimle aynı. Türk yani. O adama ben “Türk değilsin” diyemiyorum. Diyemem de zaten. (27 yaşında, erkek, doktora öğrencisi)

“Günümüzdeki vatandaşlık politikasıyla kesinlikle uyduğumu düşünmüyorum. Günümüzde, 200 bin dolar gibi bir fiyat mıydı? Ev sahibi, mal mülk sahibi olmak Türk vatandaşı olmak için yeterli. Bu denli bir vatandaşlık bağının Türklükle asla ilgili olmadığını düşünüyorum. Ama dediğim gibi, bu coğrafyanın insanı olarak etnik kökenler fark etmeksizin “ne mutlu Türk’üm diyene” sözünü benimseyerek Türk vatandaşı olmak, Türklüğe bağlı olmak benim için tabii ki önemli. Yani Ermeni kökenli bir insan, kendini Türk olarak pek tabii tanımlayabilir, hakkıdır. Ama sonradan mal mülk alarak vatandaş olmuş bir insan kesinlikle kendini Türk olarak tanımlayamaz. Çünkü bu toprağın, bu bölgenin insanı değil. (22 yaşında, erkek, üniversite öğrencisi)

“Yani şimdi vatandaşlığa dönersek esasında bu son zamanlarda alınan vatandaşlıklar.. Mesela o insanları vatandaşım olarak görmüyorum ben. Çünkü neyden bahsetmişim? Bir tarihsel değerden, bir ortak kültürel değerden, bir aidiyet duygusundan bahsetmişim. Bu bağlamda Türkiye’de başkalaştırılmış bir yurttaşlık ve vatandaşlık kavramı olduğundan bahsedebilirim. Tekrar söylüyorum, 400 bin dolara satın alınan vatandaşlıklar, Benim için vatandaş değiller. (21 yaşında, erkek, üniversite öğrencisi)

6.h. Kürtler ve Kürt Meselesine Bakış

Araştırmamıza konu ‘yeni’ milliyetçiliğin önemli göstergelerinden biri, Türklük merkezli ulusal kimlik ve vatandaşlık anlatılarında Kürtlerin konumuna dair bir söylemsel değişimin söz konusu olmasıdır. İlk olarak gençlerin milliyetçi söylemlerinin başat unsurlarından biri hâline gelen Suriyeli sığınmacılar karşıtlığı, Kürtlere ilişkin karşıtlığı

ikincilleştirmekte ve/veya askıya alınmasına yol açmaktadır. Türklüğün varlığına tehdit oluşturan başlıca karşıt kimliğin Suriyeli sığınmacılar ve Araplar olarak işaretlendiği anlatılarda Kürtlere dair daha kapsayıcı bir Türklük söylemi gözlemliyoruz:

“Ülkedeki güneydoğu problemi çözülemez. Ben buna eminim. İnsanların fikirlerini biz ötededik. Bir millet bilinci oluşturmalyız. Türk ve Kürt olmak azınlığa düştü. Ülkedeki mültecilerin yaptıklarına karşı bir arada olmalıyız. Terör örgütüne bağlı Kürtlerden bahsetmiyorum. Kürtlerle Türkler birlikte çalışıyorlar bölgede. (21 yaşında, kadın, üniversite öğrencisi)

Genç görüşmecilerin kendi milliyetçi kimlik ve tutumlarını tasvir ederken doğrudan referans verdikleri ‘Atatürk milliyetçiliği’ ve ‘kültür milliyetçiliği’ ortak bir tarih ve kültür miti üzerine otururken bu noktada Kürtlerin kimliğini yok saymayan, görmezden gelmeyen, Kürtlerin varlığını tanıdığını ifade eden bir söylemle karşılaşyoruz. Bunun daha ötesinde, önemli oranda genç görüşmecinin Kürt, Türk ayrımına karşı olduklarını belirtmesi, hatta bazı görüşmecilerin geçmişte devletin ayrımcı politikalarının Kürt sorununun oluşmasında etkili olmuş olabileceğini ifade etmesi dikkat çekici noktalardan biri:

“Terör konusunda ben şöyle söyleyebilirim. Şu anda Türkiye’deki terör dediğimiz şey, bütün sorunu, Kürt sorununu, terör olarak adlandırmamız lazım. Burada bir yurttaşlık bağının biraz hasar görmesi söz konusu aslında, 90’lı yıllarda özellikle. Bu sadece Kürtlerin, Türklere karşı olan, Kürt ırkından olan yurttaşların Türklere karşı olan geliştirdiği bir şey değil. Aynı zamanda karşılıklı olan bir şey. Yani buradaki bir gencin askere gitmesindeki o hüznü zamanları, annesinin ağlaması, Doğu’ya gidiyor diye. Bunları da Batı’daki insanlar da yaşadı.” (28 yaşında, erkek, avukat)

“Yıllarca Kürt, Türk ayrımı yapıldı ve ben buna karşı bir insanım. En yakın arkadaşım Kürt’tür, Mardinlidir mesela. Onunla paylaşabileceğim çok şey var. Mesela o kendi halkını savunuyor. Ben kendi halkımı savunuyorum. Ama bir çatı altında toplanabiliyorduk ikimiz de. Aynı odada kalıyorduk mesela, ikimiz de aynı şeyi savunuyorduk. Hepimiz aynı yerde yaşıyoruz ve bunu aynı sınırlar içinde güzel şekilde yaşayabilelim diye savunuyorduk. Ama onlarla savunamıyorsun, onlar şu an “ben buraya ülke kurayım” gibi bir çaba içine girmeye başladılar. Eylem yapmaya başladılar. Onlarla hiçbir şey paylaşılmıyor. Dediğim gibi devlet onlara daha fazla hak tanıdığı için Türk halkı da Kürtler de duvar örüyorlar onlara karşı. O yüzden bir konuşma yok aramızda. Konuşma olmadığı için de bir şey paylaşamıyoruz. O zaman aynı ayrımı Kürtler ya da Lazlar için de yapabilirlerdi; onlara da farklı bir yargılama yapabilirlerdi. (...) Mesela Kürtler de Türk vatandaşı olduğu için bizle aynı haklara sahip ki böyle olması gerekiyor. Çünkü tek bir ülke içinde yaşıyorsak herkesin aynı haklara sahip olması gerekiyor. (24 yaşında, kadın, üniversiteden yeni mezun/işsiz)

“Kürtleri ayırtıramam çünkü birlikte yaşadığımızı düşünüyorum. Daha doğrusu bu vatanda birlikte yaşıyoruz ve Kürtleri ayıramam böyle düşünüyorum. Yani Türkleri Kürtlerden ayırdığım an Türkler de yok olur. Ama Ermeniler eskiden millet-i sabıka olarak biliniyorlarmış zaten. Yani hani bizlerle çok içli dışlı iken bir anda Kurtuluş Savaşı’nda bazı sorunlar yaşanmış ve onları buradan yollamışız. Ama bu şu demek değil: Ermeniler bize düşman. Hayır, anlamamışız. Herkes tabii ki kendi çıkarını gözetmek zorunda. Biz kendi çıkarımızı gözetmişiz. Onlar kendi çıkarlarını gözetmiş ama Ermenilere düşman gözüyle bakmıyo-

rum. Hatta depremde bize yardım ettiler. (27 yaşında, kadın, öğretmen)

Kendisini Türk milliyetçisi olarak tanımlayan bir Kürt görüşmeci ise son zamanlara kadar Türkiye’de Türk-Kürt ayrımı yapıldığını ancak mevcut iktidarın faşizme varacak düzeyde bu ayrımı körüklediği eleştirisini yapıyor:

“Öncelikle milliyetçilik adı altında faşizm yapmayı bıraksınlar. Çünkü milliyetçilik bu değil. Milliyet dediğiniz sadece kendi milletinize mensup olan kişileri savunmak anlamına gelmiyor. Mesela Türk dediğimiz ırkın ataları böyle değildi. Kendinden olmayana da sahip çıkardı. İlla kendinden olacak diye bir şey yok. Onlar aynı şekilde kendinden olmayana da savunuyorlardı. Onlara zarar gelmesini istemiyorlardı. Ama şu an öyle bir durumdayız ki kendi düşünce yapısında olmayan hiç kimseyi Türkiye’de barındırmak istemiyorlar. Mesela hiçbir Türk lideri Kürtleri ayrı tutmadı bu ülkeden. Aynı çatı altında topladılar. Nasıl Lazları, Çerkesleri aynı şekilde görüyorlarsa biz de onlar gibiydik. Ama şu ankiler öyle değil. Tam tersi olarak gördükleri için, dışarıdan gelmişçesine muamele ettikleri için bu artık faşistlik bana kalırsa. (22 yaşında, kadın, üniversite mezunu, yüksek lisansa hazırlanıyor)

Diğer yandan ise gençlerin, iktidarın Kürt sorununa dair milliyetçi, devletçi söylem ve politikalarını büyük ölçüde normalleştirmiş olduklarını ve bu söylemleri yeniden ürettiklerini vurgulamalıyız. Kürtlerin kimlik hakları ve eşit yurttaşlık talepleri için siyasal alanda mücadele yürütülmesine dair gençler arasında ortak biçimde negatif bir tavrın var olduğunu görmekteyiz. Bu bakımdan iktidar blokunun özellikle 2015’ten sonra Kürt meselesine ilişkin uyguladığı, medya organlarında ve sosyal medyada yaygın biçimde yeniden üretilen kutuplaştırıcı, düşmanlaştırıcı politikanın ve söylemlerin gençlerin

Kürtlere dair anlatılarına nüfuz ettiğini anlıyoruz. Kürtlerin kültürel olarak kimliğini, anadilini inkâr etmeyen ancak anayasal ve siyasal düzlemde Kürtlerle eşitliği kabul etmeyen bir yaklaşım hâlen gençler arasında hakim. Bunun göstergelerinden biri olarak, 'terör sorunu', 'PKK sorunu' gibi ifadeler Kürtlere ve Kürt sorununa ilişkin sorduğumuz sorulara verilen yanıtlarda yaygın olarak karşımıza çıkmakta.

“ Ben bir Kürt sorunu olduğunu düşünmüyorum ama bir terör sorunu var. Neden bir Kürt sorunu yok? Anayasada vatandaşlıkla ilgili belli maddeler var, ilk dört maddesi örnek veriyorum. Çok yakın zamanda yaşanan, bazı belediyelerde ve ilçelerde yaya geçitlerine vb. Kürtçe, isim yazmak... Şimdi, kendini ırk olarak “Kürt” olarak nitelendiren vatandaşlar... Hangi ülkenin vatandaşı? Türkiye Cumhuriyeti'nin. Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi dili Türkçedir. Kamu kurum ve kuruluşlarında Türkçe resmî dildir ve Türkçe konuşulmak zorundadır. Şimdi yaya geçitlerine Kürtçe yazdılar ve bunlar silindi. Hop, ne oldu? Kürtleri dışlıyorlar, bu bizim hakkımız, biz yazacağız, vs... Bir Kürt sorunu yoktu. Kürt sorununu Kürtler yaratmış oldu. Kendileri için bir Kürt sorunu olabilir. Ama ben Türkiye ve Türk vatandaşları için bir Kürt sorununun var olduğunu düşünmüyorum. (22 yaşında, kadın, üniversite öğrencisi)

“ Hani PKK'yla –Pekeke değil, Peka-ka ile– bir bağlantısı var mı? Ben İstanbul'da doğmuş büyümüş biri olarak hayatımda hiç doğuya gitmedim. Ama doğudan gelen arkadaşlarım, üniversitede tanıştığım arkadaşlarım, yapısal olarak nasıl olduklarını anlatıyordu. Orada bir AK Partili arkadaşımla görüştüğümde neden bu işlerin devam ettiğini bana durmadan anlatıyordu. Bence kesinlikle orada bu terör durmadan insanlara pompalan-

dı. Kürt milliyetçiliği yapıldı. Sizi zaten Türkler eziyordu deyip yanan bir ateşi durmadan harlamaya çalışan insanlar var. Ben bu sorunun hiçbir zaman biteceğini düşünmüyorum. Ancak teknoloji çok iyi olacak da gelişecek de çünkü eğitim konusu çok ciddi bir sorun. Benim ablam psikolog. Doğuya gitti. Çocuklarla ilgilendi. Bana geldiğinde şunu söyledi. Çocuklarını şehre götürmüyorlar. Kız çocuklarının gözleri açılmasını istiyorlar. Ben şok oldum. İstanbullu olarak bu bana çok mantıksız, abes gelebiliyor. Ben ciddi bir eğitime ihtiyaç olduğunu düşünüyorum. Ancak o zaman geçeceğini düşünüyorum. Ama bence de çözülmeyecek bu sorun, hep var olacağına inanıyorum. (23 yaşında, erkek, üniversiteden yeni mezun/işsiz)

Görüşmeciler gençler arasında Kürtlere ve Kürt meselesine dair yeknesak bir yaklaşımın söz konusu olmadığını, kayda değer farklılıkların yer aldığını da not düşmeliyiz. Örneğin, Kürtlerle birlikte yaşama deneyimi olan, komşu, arkadaş veya akrabalık ilişkisi olan milliyetçi gençlerin Kürtlere ve Kürt sorununa bakışta diğerlerinden ayrıldığını görüyoruz. Van'da ve Antep'te Kürtleri birebir tanıma, gündelik yaşamın içerisinde arkadaşlıklar kurma olanağı bulan genç görüşmecilerde Kürt toplumuna ilişkin negatif, ayrımcı söylemlerin yoğunluğu belli oranda azalmakta, birarada yaşam vurgusu daha öne çıkmakta:

“ Kürtlerin belli bir kısmı var bölünmek isteyen, onlara karşı benim de çok sert bir tepkim var. Ama genel olarak bütün Kürtlerin böyle yansıtıldığını düşünüyorum. Sosyal medya ve ana akım medyada bu böyle. Kendi çevrem de çoğu Kürt, böyle düşünmeme rağmen. Onların da aynı bu milliyetçiliğe sahip olanlarına çok saygım var ama bölünmek isteyenlerine saygım yok. (23 yaşında, kadın, üniversite son sınıf öğrencisi)

“Arkadaşlarımın çoğu Kürt. Böyle içlerinden bir tanesi, iki tanesi arasında Erzurumlu var, İstanbul’dan gelen var. Onun dışında Van’ın yerlisi olup da Türk olan yok. Hepsi Kürtler. Çok da iyiler, ben çok seviyorum. Kesinlikle benimle o tartışmaya da girmezler. Bizde öyle, sen Türksün, ben Kürdüm vs. gibi bir ayrım asla olmaz. Çünkü dini bakımdan da bakarsak zaten öbür dünyaya gittiğimizde yaptığımız iyiliklerden, kötülüklerden sorguya çekileceğiz. Hani sen Türk’sün, sen Arap’sın diye çekilmeyeceğiz. (20 yaşında, kadın, meslek lisesi mezunu)

6.i. Otoriterleşme Eleştirisi ve Demokrasi Savunusu

Gençler arasında yükselen yeni nesil milliyetçiliğin ‘muhalif’ olduğunun altını çizmiştik. Bu muhalifliğin odak noktaları uzun yıllardır iktidarda olan hükümetin ekonomi politikasına, sığınmacı politikasına ve dayatmacı dindarlık anlayışına güçlü eleştiri olarak özetlenebilir. Ancak bunların yanı sıra görüştüğümüz gençler, Türkiye’nin giderek otoriterleşmesine ve demokratik kazanımların kaybına dair eleştirilerini de sıklıkla dile getirdiler. Otoriterleşme eleştirisinin Türkiye’deki gençlerin milliyetçiliğini, diğer ülkelerde sağ-populist söylemlerle milliyetçileşen gençlerin tutumlarından ayırdığını söylemek çok yanlış olmaz. Diğer ülkelerde artan milliyetçilik ve yabancı düşmanlığı, gençler (ve bu eğilimlere sahip tüm toplum kesimleri) arasında otoriter politikalara eğilimi de beraberinde getirirken Türkiye’de gençler, uzun döneme yayılmış bir otoriterleşmeyi deneyimlediklerinden bu konuda daha farklı bir tavır alıyor gibiler. Görüşmeci gençler özellikle ifade özgürlüğü alanındaki ihlallerden duydukları rahatsızlığı sıkça dile getirdiler:

“Sosyal medyayı da kullanıyorum. Orada ssürekli “Silivri soğuktur.” diyorlar. Siz de duymuşsunuzdur.

Yani sosyal medyada herhangi bir paylaşım yaptığın zaman altına yorum yapıyorlar. “Silivri soğuktur kardeşim, dikkat et.” diyorlar. Neden? Çünkü iktidar aleyhine herhangi bir paylaşımında bulunduğu direkt seni gözaltına alıyorlar. Yani kendi görüşlerini özgürce ifade edebildiğin bir ülke olmaktan çıktı artık Türkiye. İnsanlar Amerika’da Trump geçen dönemde başta iken seçimlerden hemen önce Trump’ın maketini yaktılar cayır cayır, polisler da orada seyrediyordu hiçbir şey yapmadılar. Şayet burada öyle bir şey olsa o maketi yapıp da yakarı bir ömür içinden çıkarmazlardı. Niye? Çünkü bizim ülkemizde erken öten horozun başını keserler. Biri bir şey söylediği zaman hemen onun başını kesmeye çalışıyorlar burada. Kimseyi konuşturmuyorlar. Bu böyle devam ettikçe de insanlar düşüncelerini ifade etmek istemiyorlar. Gençlerimiz siyasete atılmak istemiyorlar. Yanlış bir şey yaparsam beni içeri atarlar, hapse girerim diye düşünüyorlar çünkü. (28 yaşında, erkek, lise mezunu, inşaat işçisi)

“Artık herkes her istediğini konuşmuyor. Çünkü internette, sosyal medyada ya da haberlerde görüyoruz. Tek bir sözden dava açılan onlarca insanın içeride yattığını görüyoruz. Ama tacizdir, tecavüzdür, adam öldürmedir, kazalardır, ihmalkârlıktır falan bunlardan dolayı cezai işlem çok uygulanmıyor. Fakat birisi bir şey söylüyor hop, hemen soruşturma, hop, hemen evinden aldır. Terörist muamelesi görüyorlar bu şekilde. (25 yaşında, erkek, antrenör)

“Türkiye’de birçok insanın fikir özgürlüğü yok. Olumlu ya da olumsuz fikir beyan etme özgürlüğü yok insanların. İnsanlar “Bir fikrimi beyan edersem bir yaptırımla karşılaşmıyım?” diye düşünüyor hep. En basitinden mesela ben çalıştığım sek-

tördeki büyük bir kurumla ilgili bir sorunumu Twitter'a yazamıyorum. Çünkü bu sektördeki en iyi kurum olduğunu düşündüğüm için şu anda. Yarın bir gün beni işe almazlar mı, korkusu oluyor mesela. Bu yüzden bu denli basit bir şeyi bile ben herhangi bir sosyal medya platformunda beyan edemiyorum. Ya da okulumda, üniversitemde çok sevdiğim değerli hocalarımın üniversite işlerine son verdi. Bu konuda rektörlüğe karşı bir fikir beyanında bulunamıyorum çünkü rektörlük, dekanlar bana nasıl bir tutum sergiler, benim eğitim hayatımda bir sorun olur mu, bilemiyorum. Bunu bilemediğim için de sevdiğim hocalarımla ilgili bile bir fikrimi beyan edemiyorum. Çünkü fikrimi beyan ettiğim noktada bir sorunla önümün kesilmesi gibi bir durumla karşı karşıya kalır mıyım bilmiyorum. Türkiye'de çok büyük bir özgürlük kısıtlaması var insanlara. (22 yaşında, kadın, üniversite öğrencisi)

Konya'da doğup büyüyen, İstanbul'a üniversite okumaya gelen başka bir görüşmeci protesto hakkına yönelik kısıtlamalara dair değişen düşüncelerini Konya ve İstanbul karşılaştırması yaparak çarpıcı bir şekilde aktarıyor:

“Yanlış zamanda yanlış yerde bulundum. Saraçhane'nin ortasında daydım. Şunu fark ettim. Mesela Konya'dan baktığımız zaman: Eylemciler var, polisle çatışıyor. O zaman bu eylemciler terörist. Böyle görüyorum. Çünkü bizim orada hiçbir şekilde devlet baskısı yok. Herkes serbest bir şekilde yaşıyor. Ama buradayken görüyorum ki adam protesto yapacak, buna izin verilmiyor. Hani Abdülhamid dönemi de öyle. İzin verilmiyor, adam ne yapsın? Mecbur çatışması lazım. O farkı gördüm ve o yüzden o şahıslara olan, o diktatörlere olan hayranlığım gerçekten son buldu yani. (22 yaşında, erkek, üniversite öğrencisi)

İktidarın yaşam tarzı müdahalelerinden ne kadar rahatsız olduğunu anlatan bir kadın görüşmeci de bu tarz müdahaleleri ne kadar kabul edilmez bulduğunu ve gelecekte iktidar değişirse başörtülü bir kadına yapılan müdahalede -ki artık bunun hiç mümkün olmadığını vurguluyor- onun haklarını mutlaka savunacağını söylüyor:

“Şöyle söylemleri ben çok fazla okudum: CHP başa gelirse bizim dinimiz kalmayacak, imanımız kalmayacak. Bu yüzden bile AKP'ye oy verenler vardı. Böyle bir durumu kabul etmiyorum. Kimse senin başını zorla açmayacak. O devirler yok. Ben açık bir kadınıam ama böyle bir şeye ben bile müsaade etmeyeceğim. Benim istediğim tek şey benim yaşam tarzıma müdahale edilmemesi. Ben senin de yaşam tarzını savunurum başkasının da. Eşcinsel insanların da ben yaşam şeklini savunurum. İslamcının da savunurum. Seveyim, sevmeyeyim; kabul edeyim, etmeyeyim fark etmez.. Benim görüşüm farklı olsun. Ben sadece insanın hayatını yaşama şekline müdahale edilmesini sevmiyorum. Ben sana müdahale ettirmem. Seni savunurum. Ama sen de beni savun. Sen beni savunmuyorsun. Bu yüzden çok kötü bir denklem var ortada. (20 yaşında, kadın, üniversite öğrencisi)

Başka bir görüşmeci kadın 2017 referandumuyla cumhurbaşkanına verilen yetkilerin bu kadar geniş olmasının yarattığı olumsuz sonuçlara değiniyor:

“Bir insanın eline çok fazla güç verirsiniz o, insanı değiştirir. O kişi artık seni dinlemez, halkını dinlemez. Kendisi farklı bir yaşam kurar ama geride bıraktıkları hiçbir zaman umurunda olmaz. Şu anda da umurunda olduğunu düşünüyorum. O gücü vermemek lazımdı ama yine de öyle düşünülmüş ki verildi. O yüzden son seçimden sonra ben artık her şey bitti diye düşündüm. Çünkü güç artık tamamen tek bir kişi-

nin elindeyse bu bizim anayasamızda çok fazla yer bulabilecek bir şey değil. Tek adam rejimi yapmıyoruz biz. Padişahlık devri de bitti. Böyle bir durumda olmak beni üzüyor. (20 yaşında, kadın, üniversite öğrencisi)

Gençler arasındaki yaygın uzlaşılardan biri de parlamenter sisteme geri dönülmesi gerektiği. Bir görüşmeci bu konuya değinirken parlamentonun önemine vurgu yapıyor:

“Tabii ki bir otoritenin olması şart. Ama parlamenter sistemin ülkemiz için çok daha uygun olduğunu düşünüyorum. Evet, dediğim gibi bir otorite olmalı. Ancak bu otoritenin fikirleri parlamentoda, daha doğrusu muhalefetten, milletvekillerinden gelecek fikirler ile tartışılmalı ve sonrasında yürürlüğe girilmeli. Tek bir otoritenin söylemleri, bazen şahsın durumları kendisi için avantaja çevirmesine sebebiyet verebilir. Bu yüzden evet, otorite olmalı ancak dediğim gibi parlamenter sistemin ülkemize ben çok daha fazla yakıştığını düşünüyorum. (22 yaşında, erkek, üniversite öğrencisi)

Pek çok görüşmeci özellikle kuvvetler ayrılığı ilkesinin artık işlemez hâle geldiğini ve bunun Türkiye’de demokrasiye çok zarar verdiğini vurguladı. Örneğin bir görüşmeci, hukukun üstünlüğü ilkesinden ayrılmanın kabul edilemezliğini vurgulayarak hayalinin güçler ayrılığının yeniden tesis edildiği demokratik bir sistem olduğunu anlatıyor:

“Kesinlikle hukukun dışına çıkılamaz, bu hiçbir ideoloji için kabul edilemez. Eskiden olduğu gibi “hadi milliyetçiler olarak gidip HDP binası basalım” veya “Alevi şeyi yapalım”, “bu İslam dini, gidelim bunları taşıyalım” vs... Bunların hiçbirini kabul edilebilir şeyler değil. Türkiye Cumhuriyeti bir hukuk devleti olmak zorunda, vatandaş kendini devletin yerine koyarak karar alamaz. Bunun tekrar tesis edilmesi gerekiyor. Türk milletine devletin geri verilmesini talep ediyorum, bunun geri verilmesi gerekiyor

kesinlikle. Ancak bu şartlarla Türkiye Cumhuriyeti muasır medeniyetler seviyesine ulaşabilir. Bilimsel bir Türkiye, aklın ve bilimin ışığında ilerleyen bir Türkiye. İdeolojilerin saplantısında veya bireylerin ruh haline göre faizlerin indirilip kaldırıldığı bir ülke olamaz. Veya hut bir gün “Esad dostumdur”, öbür gün “Esad haindir” denilip; “bir gece ansızın Yunanistan’a geliriz” gibi boş söylemlerle değil, hamasetle yönetilen ülke olmaz. Bir şey yapılacaksa yapılır. Bedeli neyse ödenir, o ayrı bir şeydir. Ama zikzaklar çizilmeden, debelenmeden, boş hamaset söylemleriyle, gaz alma siyasetiyle değil; işin bütün bilimsel yönleriyle bakılıp, taktiksel, uluslararası çıkar gözüyle; yani en kısa tabiriyle devletin devlet olarak yapması gereken şeyler yapılmalı. Bir ailenin müstemlekesi değil bir milletin mensup olduğu; bir millete hizmet için var olan bir siyasi organizmaya dönüştürülmesi gerekiyor tekrardan. Bürokrasinin yeniden inşa edilmesi, bunun liyakat esasıyla olması gerekiyor. Herhangi bir ideolojik ayrım olmaksızın; dinî, ekonomik ayrım olmaksızın yapılması gerekiyor. Burada önemli olan milletin ali menfaatleri ve bu da bürokrasiyi gerektiriyor, hukuk gerektiriyor, hukukun bütün ilkelerine uymayı gerektiriyor. Gerekirse hukuk emrediyor diye ideolojik arzuları dizginlemek gerekiyor. Yani anayasa mahkemesi “HDP’yi kaldıramazsınız” dediğinde “Anayasa mahkemesini de kaldıracağız” diye aptalca bir söylemde bulunarak anayasal suç işlemek gerekiyor. Devlet bütün kaidelerine uygun bir şekilde sistemin ilerleyeceği, gerçek anlamda bir devlete geri kavuşturulmuş, bürokrasinin yönettiği, güçler ayrılığı ilkesinin oturduğu, demokratik bir sistem üzerinden giden, gelir adaletinin olduğu, refah payının adil dağıtıldığı, bilime ve akla önem verilen, Atatürk reformlarına, Cumhuriyet’in ilkelerine uygun bir Türkiye hayal ediyorum. Bu Türkiye için

çabalıyorum, insanlara bu Türkiye'yi anlatıyorum, talep ediyorum ve ancak bu sayede olabileceğine inanıyorum. (Erkek, doktora öğrencisi, İstanbul)

Tarihsel olarak baktığımızda hem Türkiye'de hem de dünyada milliyetçiliğin demokrasiyle birlikteliğinin örneklerinin yaygın olmadığını söyleyebiliriz. Bu bölümün başında da belirttiğimiz gibi milliyetçiliği merkeze alan aşırı sağ ya da sağ popülist hareketlerin otoriterleşme bir eğilime sahip olduğunu bu akımların iktidara geldiği veya iktidara aday olduğu pek çok ülkede gözlemliyoruz. Türkiye gibi, bir süredir otoriterleşme güzergâhında ilerleyen bir ülkede milliyetçileşen gençler ise belirgin bir biçimde otoriterleşme eleştirisi yapıyor ve demokratik bir rejime sahip çıktıklarını vurguluyorlar. Bu çelişkili birlikteliğin –milliyetçilik ve demokratik rejim savunusunun– Türkiye'nin yakın ve orta vadeli geleceğinde otoriter bir milliyetçiliği mi besleyeceği yoksa demokrasinin galebe çalacağı bir milliyetçiliğe doğru mu evrileceğini öngörmek zor. Gençler dahil olmak üzere bu alandaki demokratik aktörlerin geliştireceği politika ve söylemlerle tarihsel, yapısal ve makro düzeyde gelişmelerin buna yön ve şekil vereceğini belirtebiliriz.

Öte yandan, gençlerin anlatılarında karşıımıza çıkan otoriterleşme eleştirisi ve demokrasi savunusu üzerinde dururken bir parantez açmanın önemli olduğunu düşünüyoruz. Zira gençlerin anti-otoriteryanizm ve demokrasi savunusu ile çelişen bazı politik söylem ve davranışları ihtiyatlı bir tavır gerektiriyor. Aşağıda örnek olarak paylaşacağımız anlatılar özellikle otoriter politik kültürün gençlerin demokrasiye dair algı ve düşünüş biçimlerine nasıl nüfuz edebildiğini göstermesi bakımından önem arz ediyor. Örneğin, İstanbul'da üniversite üçüncü sınıf öğrencisi bir genç kadın (22 yaşında), bir yandan ifade özgürlüğünün kısıtlandığına dair eleştirilerini dile getirirken, öte yandan belirli sosyal grupların (işçilerin, LGBTİ+'ların) ifade, toplanma ve örgütlenme özgürlüğüne dair çelişki içeren bir tavır gösteriyor:

“Türkiye'de insanların birçok konuda kısıtlandıklarını düşünüyorum. Örneğin insanların eylem yapma, bay-

ram kutlama gibi özgürlükleri bile yok. Evet, maalesef bazı örgütler 1 Mayıs'ın arkasına saklanarak terör faaliyetlerinde ya da kargaşa, kaos çıkaracak faaliyetlerde bulunuyorlar. Bunun karşısında tedbirler alınmalı fakat işçilerin bayramlarının kutlanması engellenmemeli. Tabii bunun arkasına sığınarak çıkarılan kaoslar kesinlikle engellenmeli ve devletimizin bunu engelleyebilecek kadar güçlü olduğunu düşünüyorum. Fakat örneğin Onur Yürüyüşü konusunda çok olumlu düşüncelerim yok. Çünkü bu bence özel hayat mevzusu. İnsanların özel hayatlarını bu denli bir bayrama çevirmenin doğru olmadığını düşünüyorum. Saçma olduğunu düşünüyorum. Bununla beraber onur yürüyüşünde de kaos çıkarılmak isteniyor. Terör eylemleri yapılmaya çalışılıyor. Mesela bunun bir özgürlük olduğunu düşünmüyorum. Devletin bu konudaki politikalarını doğru bulduğumu söyleyebilirim. Özgürlük denilen şey bu kadar sıkışık bir konu değil.

Bu anlatıyı, iktidarın Gezi protestolarından bu yana toplumu kutuplaştıran, sokak eylemlerini ve protesto hakkını sembolik, siyasi ve yasal olarak kapatan veya marjinalize eden sistematik politikasının gençlerin politik dünyalarına nasıl etki ettiğinin tezahürlerinden biri olarak görmek mümkün. Trabzon'dan bir genç görüşmeci (yaş 28, erkek, üniversite mezunu) Türkiye'de özgürlüklere dair neler düşündüğü sorusunu yanıtlarken basın özgürlüğünün kısıtlandığına dair bir eleştirel yaklaşımı paylaşıyor ancak 'özgürlüğün sınırsız olmadığı, çözülemeyecek bir mesele olduğu' gibi bir muhafazakâr vurguyu önceliklendiriyor:

“Özgürlük öyle bir kavram ki. Kişiden kişiye değişkenlik gösteriyor.. Beni rahatsız etmediğin sürece, kendi top aralığında takılabilirsin ama beni rahatsız etmek... Özgürlük konusu bu yüzden her zaman problem olacak insanlar için. Çünkü insanlar hep daha fazla özgürlük isteyecek. Verdiğin zaman, daha faz-

lasını isteyecek. O yüzden bu her zaman problem olacak. Özgürlük, çözülemeyecek bir problem, çünkü bunun sınırı yok. (...) Basın hiçbir şekilde özgür değil. Artık ben hiç takip etmiyorum ama takip eden çok büyük bir kitle var. 40 yaş ve üstü televizyon izliyor, tamamen oradan bilgi alıyorlar. Biz Twitter'a girdiğimizde bir şeyler yazabiliyoruz ama tabii biraz daha sansürlü yazıyoruz. "Silivri soğuktur" diyoruz ama bu espriyi de yapabiliyoruz mesela anlıyor musunuz ? Bu da hoşuma gidiyor. Örneğin "Olacak O Kadar" skeçleri her zaman, bir devletin yayınlanması gereken bir konsept. bir skeç. Tam olarak içeriklerini bilmiyorum ama bu tarz skeçlerin olması gerekiyor çünkü devlet arada kendine bakmalı. Onlar devletin dönüp kendine bakmasını sağlayan eleştiriler.

6. j. Seküler Milliyetçilik Gençler Arasında Neden Yükseliyor?

Artık ağırlıklı olarak metropollerin çok kültürlü ortamında yaşayan, yükseköğrenime erişim şansı geçmişe kıyasla daha yüksek olan, internet sayesinde dünyadaki olaylardan, başka hayatlardan ve insanlardan haberdar olabilen, kısacası, içinde yaşadıkları sosyo-kültürel şartlar çerçevesinde milliyetçileşmek yerine daha kozmopolit ve kapsayıcı değerlere sahip olabileceklerini varsaydığımız gençlerin neden milliyetçileştikleri önemli bir sorun. Tüm dünyada yükselen aşırı sağ ve sağ-popülist siyaset ve bu siyaset tarzının göçmen-karşıtlığı ile milliyetçilik ve içe kapanmacılığı merkeze alması, Türkiye gibi milyonlarca sığınmacı ve kaçak göçmene ev sahipliği yapan bir ülkede de kaçınılmaz olarak siyasal değerleri etkiliyor. Aşırı sağın Türkiye'deki muadili olan Zafer Partisi ve lideri Ümit Özdağ'ın söylemlerinin gençler arasında epey popüler olduğundan daha önce bahsetmiştik. Ancak bunun yanı sıra

Türkiye'de gençlerin seküler bir tarz yeni milliyetçiliğe meyletmesinin bazı Türkiye'ye özgü koşullardan dolayı ortaya çıktığını da göz ardı etmemek gerekiyor. Bu noktada, bu yeni milliyetçiliğin 'seküler' hâlinin neredeyse milliyetçilik kadar baskın olduğunu ve esas belirleyen olduğunun altını çizmek önemli. İYİ Parti Gençlik Kolları'nda aktif olan bir genç, gençlerin neden milliyetçileştiğini şöyle açıklıyor:

“Çünkü nihayetinde baskı sonuç getirir. Türklüğü unutturulmaya çalışılan; dili, dinî geleneği unutturulmaya çalışılan gençler buna reaksiyon gösteriyor. Dünya'nın her yerinde böyledir. İran'da ateizm yükselir. Uygur Türkleri arasında İslamcılık yükselir. Ama ben şöyle bir yanlış tarafın olduğunu düşünüyorum... Yani biz her türlü milliyetçiliği ayaklar altına almış bir iktidarız diyen bir zatın yönettiği ülkede yaşıyoruz. Ben başka iktidar görmedim, 21 yaşındayım. Bu iktidarın gölgesinde büyüyen bir genç olarak tabii ki bu Arapçılığa, bu İslamcılığa karşı reaksiyonlar vereceğim. Benim gibi bir sürü de genç var, bahsetmek istediğim bu. (21 yaşında, erkek, üniversite öğrencisi)

Bu görüşmeciye göre, dayatılan bir Arapçılık ve İslamcılık söz konusu ve bunların karşısında Türklüğü hatırlamak, ona sahip çıkmak şeklinde ortaya çıkan reaksiyonlar bir milliyetçilikle karşı karşıyayız. Görüştüğümüz gençlerin "İslamcılık, dindarlaştırma, laik sisteme zarar verme" gibi farklı şekillerde tanımlasalar da aynı şiddetle muhalefet ettikleri iktidar politikaları karşısında verdikleri tepkinin milliyetçiliği sahiplenmek, onu yeniden icat etmek ya da belki daha doğru bir tabirle milliyetçiliğe sığınmak olduğunu iddia edebiliriz. Yine de örneğin yukarıda alıntıladığımız görüşmecinin verdiği İran örneğinde bahsettiği gibi İslamcılık karşısında tek başına ateizme sığınmak da bir cevap olabilirdi. Bu nedenle, milliyetçiliğin yükselişindeki çok katmanlı nedenleri analiz edebilmek gerekiyor. Özel-

likle ekonomik sorunların Türkiye’de genç olmayı ne kadar zorlaştırdığını ve bu durumun da milliyetçi bir reaksiyon yaratmış olabileceğini dikkate almak gerekiyor.

Görüştüğümüz gençlerin tamamı ekonomik olarak çok zorlandıklarını, kendilerinden bir ve belki iki önceki kuşaklara kıyasla gençliklerini daha dezavantajlı koşullarda yaşadıklarını ve aslında ‘genç gibi’ hissedemediklerini anlattılar:

“Özellikle erkek olmak bence çok zor bir şey. Çünkü 1900’lü yıllardan beri her nesil bir önceki nesilden daha varlıklı olurken bu ilk defa bizim dönemimizde tersine döndü. Önceki nesilden daha fakiriz. Şu an ekonomik bozulma nedeniyle, ailenin evi yoksa, sıfırdan bir ev alabilmek için ve iyi bir yerde alabilmek için 7-8 milyon lira biriktirmen gerekiyor ve halkın yarısının asgari ücretle çalıştığını varsayarsak bunun imkânsız olduğunu söyleyebilirim. Gençlerden beklenti var ve “iş beğenmiyor” diye suçlanıyoruz. Fakat beğenmediğimiz işler genellikle insanî olmayan işler. Mesela Avrupa’da hayat ve iş dengesine baktığımızda 4 gün iş 3 gün tatil var. Hatta bir araştırma görmüştüm, bu araştırmaya göre Meksika dünyada birinci, Türkiye ikinci, ABD dokuzuncu sırada. Çok kötü bir hayat ve iş dengesi var yani. Türkiye’de genç olmak, üçüncü dünya ülkeleri hariç her yerden daha zor. (19 Yaşında, erkek, üniversite öğrencisi)

“Yaşadığımız günümüz toplumunda ekonomik güvensizlikle birlikte uyumak, dünyanın en zor şeyi. Yani bir yakınınızı bile kaybetmeniz, çok yakın birini, yarına uyanırken bir kaygıyla uyanmıyorsunuz. Sadece üzüntüyle uyanıyorsunuz. Ama ekonomik kaygıyla yastığa başını koymak dünyanın en zor şeylerinden biri. Çünkü yarın hayatta kalabileceğinden emin olmadan yaşıyorsun bir şekilde. Yani “müreffeh toplum” derler ya tırnak içinde...

Biz refahın olmadığı bir toplum haline dönüştük. (28 yaşında, erkek, esnaf)

“Kendimi genç hissetmiyorum. Şu anda çalışıyorum. Çalıştığım zaman kendime ait bir hayat yaşadığımı düşünmüyorum. 09.30-10.00’da işe giriyorum. Akşam 21.30-22.00’de çıkıyorum. En erken çıktığım zamanlar böyle. 23.00-23.30’a kadar çalıştığımız oluyor. Ondan sonra da zaten yorgun oluyorsun. Bir şey yapacak hâlin kalmıyor. O yüzden sıkıntılı bir durum. Ben bu yaşta çalışmak istemezdim. Bir gelir kaynağım olsaydı, bir destek sağlansaydı ya da ailemin durumu çok iyi olsaydı hiç çalışmazdım. Ama mecbur olduğum için çalışıyorum. Bu benim zoruma giden bir şey. Kendi ülkemde bu yaşta geçimimi sağlamak için, aileme yük oluyormuş gibi hissettiğim için çalışmak zorunda olmak zoruma gidiyor. (20 yaşında, kadın, üniversite öğrencisi)

Gençler kendi hayatlarını yurtdışındaki akranlarının hayatlarıyla karşılaştırarak daha da büyük bir mutsuzluk ve umutsuzluk hissediyorlar:

“Ben pek keyif almadım Türkiye’de genç olmaktan açıkçası. 21. yüzyılda başka bir yerde genç olan biri ne yapar? Zamanını nasıl geçirir? Onun karşılaştırmasını yaptığımda, kendimi dünyada üçüncü, dördüncü sınıf bir genç olarak gördüm. Çünkü kendi işim olmasına rağmen yeterince gezemedim, yeterince zaman bulamadım veya gündemde yaşadığımız şeylerden fırsat kalmadı. O yüzden ben Türkiye’de genç olmanın iyi bir deneyim olduğunu düşünmüyorum. (28 yaşında, erkek, esnaf)

“Bir Türk genci olmasam Türkiye’de yaşamak istemem. Kendi işletmem olmasa, kendi iş yerim olmasa, iyi şartlara sahip olmasam ben Türkiye’de yaşamak istemem. Ne can güvenliğim var, ne ekonomik özgürlüğüm.

Çalıştığım hâlde ekonomik anlamda özgür değilim. 21.000 lira maaş, 15.000'i kiraya gidiyor. E 5.000 lirayla ben nasıl geçineceğim? O yüzden de insanlar yurt dışına çıkmak istiyorlar. Çünkü yurt dışına gittikleri zaman, herhangi bir yerde, asgari ücretle çalıştıkları andan itibaren, hem evinin kirasını ödeyebiliyor hem de kaliteli yaşayabiliyor. İki ay sonra arabasını alabiliyor. Herkesin hayalidir, hedefidir: iş hayatına girersin, telefon istersin alırsın, araba istersin alırsın, ev istersin alırsın. Hayat adımdır. Ama Türkiye'de asgari ücretle çalışmaya başlayan biri hayal edemiyor. Hayali ancak kredi çekip bir hafta tatile gitmek, bir sene boyunca o krediyi ödemek. Hayal bu. İnsanlar burada niye yaşamak istesin ki bu saat-ten sonra? (28 yaşında, erkek, esnaf)

Gençlerin hayatlarını belirleyen kriz, güvencesizlik, belirsizlik, kendi deyimleriyle gençliklerini yaşayamama ve genç olamama hâli içerisinde gençler için Türk kimliği ve milliyetçi değerler, tarihsel referansları, mitleri ve sabit hâllerıyla güven veren bir zemin sağlıyor. Bir başka deyişle, hayatın ve geleceğin tekinsizliği karşısında milli kimlik ve milliyetçilik gençler için korunaklı birer sığınak işlevi görüyor. Bilhassa ekonomik ve sosyal statüleri bakımından belirsiz bir gelecekle karşı karşıya olan gençler arasında, ülkedeki sığınmacıların varlığıyla tetiklenen bir "hak ettiğini alamama, vatandaşlık hak ve imkanlarından yeterince yararlanamama, kimliğin tehdit altında olabileceği" hissinin iç içe geçen biçimde deneyimlendiğini görmekteyiz. Bu kolektif deneyimin milliyetçi perspektif ve konum alışlarını inşa ettiğini ve güçlendirdiğini iddia edebiliriz. Bunun beraberinde iktidarın eşitsizlikleri derinleştiren ekonomi politikalarına ve otoriter politikalarına yönelik öfkenin de gençler arasında Atatürkçü bir milliyetçilikle daha meşru bir ifade edilme ve örgütlenme alanı bulduğunu söyleyebiliriz.

7

Söz Konusu Olanlar “Yeni” Milliyetçilikler mi?:

**Şehir-Taşra,
Seküler-Muhafazakâr
Milliyetçilikler Nasıl
Ayrışıyor veya Kesişiyor?**

7.a. Seküler-Muhafazakâr/ Dindar Milliyetçilik Ayrımı:

Milliyetçilik olgusu ve din arasında doğrudan bir bağ olduğu araştırmanın literatür taraması kısmında uzun uzun tartışılmıştır. Türkiye Cumhuriyet tarihi ve modernleşme sürecinde dinî/İslami söylem ve yaşam biçimlerinin kendini tanımlama ve tanınma sürecinde en kolay eklenilebildiği ideoloji milliyetçi-muhafazakâr söylem olmuştur. Tarihsel anlamda bir var olma biçimi olan İslam'ın bir kimlik olarak tanınması ve ideolojiye dönüşmesi 1980 sonrasında hızlanmıştır. Her ne kadar bir ideoloji olarak siyasette ve gündelik yaşamda güçlü karşılıklar edinmiş olsa da milliyetçi ve muhafazakâr ideoloji ile tarihsel olarak paylaştığı bağlardan tam olarak kopamamış ve ekonomik-siyasal-yaşam tarzı görünüm-lerinde de tanımlayıcı bir unsur olarak etkisi devam etmiştir. Son yıllardaki AKP ve MHP koalisyonu, bunun en son örneğidir. Fakat bu çalışma kapsamında gençler arasında hızlı bir artış eğiliminde olduğu gözlemlenen “yeni” milliyetçi söylemin dikkat çeken özelliklerinden biri ise dine mesafeli duruşudur. Son derece geniş bir spektruma sahip olan bu “yeni” milliyetçi söylem içinde “önce Türk olmak ve vatan önemlidir”, “ümmet değil önemli olan Türk milletidir” diyen gençlerden “aslında ateistim ve Türk milliyetçisiyim” diyen gençlere kadar epey çoğul bir

görünüm söz konusudur.

Dinin odağa alındığı milliyetçi söylemde İslamî yaşam tarzları, din kardeşliği, İslamî göstergeler milliyetçilik tanımının odağında yer alırken yeni milliyetçilik, söyleminin odağına Türklük, Cumhuriyet, ulusal sınırlar gibi göstergeleri yerleştirir. Bu durumda 2011 yılında Suriye iç savaşının başlaması sonrasında Türkiye'ye yönelik hızlı ve yoğun göç hareketinin etkili olduğu söylenebilir. Son 14 yıllık sürecin sonrasında göçmenler bir tehdit olarak algılanmış ve birincil önem etnik kimlik ve ulusal sınırlar üzerinden savunulmuştur. Bu durum milliyetçi söylemin yabancı karşıtlığı üzerinden yeniden üretildiği “yeni” bir milliyetçiliğe neden olmuştur.

Çalışma kapsamında ele alınan “yeni” milliyetçilik söyleminde din ve milliyetçilik arasındaki bu bağın kopmaya başladığı ve hatta kendini tanımlamanın ilk aracının/ göstergesinin dine olan mesafe olarak vurgulanması dikkat çekicidir. Bu mesafe, iktidarın “din kardeşliği” söyleminden yardım olarak sürdürdüğü göçmen-sığınmacı politikalarına ilişkin gençlerin geliştirdiği karşı tutumların bir sonucu olarak da görülebilir. Bu tavır sadece Suriye'den gelen göçmenlere değil, Afganistan, Pakistan gibi ülkelerden gelen göçmen nüfusa da yöneliktir. Bu durum belirgin olarak milliyetçi söylem içinde dinin dışarıda bırakılarak, etnik kimlik, ulusal sınırlar ve Cumhuriyet ideolojisinin savunulduğu bir söylemi inşa etmektedir. Bu çerçevede ulusal ve kültürel değerlerin

tahribi, demografik dengelerin bozulması, azınlık olma korkusu gibi toplumsal ve kimliksel kaygıların yanı sıra ekonomik sıkıntılar, güvencesiz kalma ve gelecek kaygısı gibi ekonomik ve bireysel kaygılar belirleyici olabilmektedir.

leme dönüşmesi daha çabuk ve yıkıcı olabilmektedir. Bu çalışmanın sosyal medya vaka analizlerinde tartışılan “Kayseri Olayları” ise bunun en belirgin örneklerinden biridir.

7.b. Taşra-Metropol Ayrımı:

Gençler arasında milliyetçiliğin taşradan merkeze ve büyük kentlere doğru söylemsel olarak aynı çizgide kaldığı söylenebilir. Özellikle yabancı ve mülteci karşıtlığına dair milliyetçi söylem çizgisinin aynı kaynaklardan beslendiği (sosyal medya araçlarının bu konuda etkisi belirgindir) ve yerelde farklı olmadığı görülür. Fakat milliyetçi söylemin herhangi bir vaka karşısında bir eyleme dönüşmesi küçük kentlerde daha sık görülmektedir. Bilhassa göçmen karşıtı eylem ve tavırların küçük kentlerde ve kasabalarda daha çok karşımıza çıkması dikkat çekicidir. Çünkü küçük yerleşim yerlerinde insanlar yabancı karşıtı olarak daha kolay örgütlenebilmekte ve daha sert tepkiler sergileyebilmektedirler. Dolayısıyla taşra ve büyük kentler arasındaki en belirgin ayrım söylemin pratiğe dönüşmesinde görülebilir. Sosyal medya ve internet mecralarının gücü ve yaygınlığı söylemi güçlendirmenin yanı sıra aynılaştırırken, küçük yerleşim yerlerinde ise (nerede olursa olsun) yaşanan olumsuz bir vaka karşısında bu söylemin ey-

8

Sonuç

.....

Milliyetçi siyasi düşüncenin çeşitli akım ve temsillerine ilgi ve aidiyet duyan gençler arasında homojen bir milliyetçi kimlik ve anlatıdan söz etmek mümkün değilse de bu rapora zemin oluşturan, Türkiye çapında birebir ve derinlemesine görüşmeler ve kapsamlı sosyal medya analizleri, gençlerin milliyetçilik deneyimleri ve perspektiflerine dair *ortak yönleri* ve *farklılıkları* ortaya koyan bir yaklaşımı mümkün kıldı. Rapor da ele alınan, gençlerin milliyetçi kimlik ve düşünce inşalarının üzerine kurulduğu temel ideolojik, politik ve söylemsel unsurları özetlemek gerekirse:

1. Geleneksel Milliyetçilikle Mesafelenme:

Gençler milliyetçi kimlik ve görüşlerini Milliyetçi Hareket Partisinin temsil ettiği geleneksel milliyetçilikle mesafelerini vurgulayarak tarif ediyorlar. Özellikle Ülkü Ocaklarının temsilcisi olduğu militer, çatışmacı kimlik yerine daha *esnek* ve *sivil* bir milliyetçilik tanımını tercih ediyor.

2. Milliyetçiliğin Seküler Hâli:

Milliyetçi gençler 'ülkücülük'le mesafelerini açıklarken ülkücülüğün İslamcılıkla iç içeliğini vurguluyor. Türkçülük ile sekülerlik gençlerin çoğu için birbirinden

ayrılmaz iki unsur olarak tanımlanıyor. Öte yandan milliyetçilikle dinî kimlik birbirinden ayrıştırılıyor. İktidar blokunun temsil ettiği İslamcılık ve Türk milliyetçiliğinin birlikteliğine ortak bir itiraz söz konusu. Dayatmacı, baskıcı olarak tanımlanan muhafazakârlaştırma politikalarına karşı *laiklik* savunusu öne çıkıyor. Bu bakımdan gençler arasında ilgi ve karşılık bulan seküler milliyetçilik *reaksiyoner*, *muhallif* ve *anti-otoriter* ve özgürlükçü bir nitelik taşıyor.

3. Atatürk Milliyetçiliği:

Atatürk kültü, gençler arasında yayılan 'yeni' milliyetçiliğin ana referans noktasını oluşturuyor. Mustafa Kemal Atatürk'ün siyasi yaşamı ve kimliği, iktidarın sosyal eşitsizlikleri derinleştiren neoliberal ekonomi politikaları, dindar nesil projesi ve otoriter politikaları karşısında gençlerin milliyetçi konumlanmalarına *kurucu* nitelikte yön veren tarihsel bir *mit* ve ideolojik bir *pusul*a olarak işlev görüyor. Atatürk milliyetçiliği, ekonomik ve sosyal statüleri bakımından güvencesiz ve belirsiz bir gelecekle karşı karşıya olan gençler arasında politik kimlik ve öznelliklerini *inşa edici* bir rol oynuyor.

4. Sığınmacı Karşıtlığı & Sınır Milliyetçiliği:

Sığınmacı ve Arap karşıtı söylem ve tutum, derinleşen ekonomik kriz ve yıllardır

süregelen dindar-seküler eksenli kültür kavgalarının etkisi altında gençlerin milliyetçi siyasi kimliklerinin inşasını güçlendiren merkezî bir rol oynuyor. Ekonomik olarak derin bir belirsizlik ve gelecek kaygısı taşıyan milliyetçi gençler, devletin sığınmacılara yönelik hizmetlerine sık sık referans vererek kendilerini *azınlık durumuna düşme tehdidi yaşayan, hakkı yenen, mağdur Türk* olarak konumlandırıyorlar. Ayrıca, gençlerin göç hareketlerinin etkisiyle yaşanan kültürel ve demografik değişimlere dair refleksleri, *sınır* ve *güvenlik* eksenlerini öne çıkaran bir politik söylemi belirginleştiriyor. Sığınmacı karşıtlığı, yalnızca Türklüğün merkezî ve yüce olduğu bir dünya tasavvurunun harcı olmakla kalmıyor; aynı zamanda –ülkedeki sığınmacıların muhafazakâr ve koyu dindar olarak algılanmalarından ötürü– siyasal İslam karşıtlığının, laiklik savunusunun ve dolayısıyla seküler milliyetçi kimliğin inşasının önemli bir parçası olarak işlev görüyor.

5. Türklük Merkezli Ortak Tarih ve Kültür Anlatısı:

Milliyetçi gençlerin anlatıları Türklük merkezli bir ulusal kimlik ve vatandaşlık inşasını yeniden üretirken kurucu ideoloji olarak Kemalizm ve ülkücü ideolojiden farklılaşarak Türklük çatısı altında farklı etnik kimliklerin yer alabileceği daha kapsayıcı bir milliyetçiliği temsil ediyor. Kurtuluş Savaşı'nda birlikte savaşmış olmak gibi ortak tarih ve kültüre dair referanslar, farklı etnik kimliklerle –Kürtler, Lazlar, Çerkezler, Ermeniler– bir arada yaşamın gerekliliğine dair bir konsensüsü beraberinde getiriyor. Bu bakımdan kültür milliyetçiliği gençler arasında karşılık bulan milliyetçi kimlik ve perspektifleri tarifleyen anahtar tanımlardan biri. Öte yandan, farklı etnik kimliklerin eşitliğinden ziyade 'Türklük'ün merkezde bulunduğu ve farklılıkların ancak Türklük çatısı altında toplandığında 'bizden' sayıldığı bir vatandaşlık anlayışı gençler arasında hakimiyetini sürdürüyor.

6. Kürt Meselesi:

Ortak tarih ve ortak kültür anlatısını öne çıkaran 'kültür milliyetçiliği', Kürtlere dair geleneksel milliyetçi ve devletçi düşüncenin *inkâr* söylemini terk etmiş görünüyor. Milliyetçi gençlerin yurttaşlık anlatıları, Kürtlerin kültürel kimliğini, ana dilini, hatta bir tarihsel sorun olarak Kürt meselesinin varlığını yok saymıyor. Ancak Kürtlerin eşit yurttaşlık haklarına ve siyasal alandaki varlıklarına dair olumsuz yaklaşmayı sürdürüyor. Bu noktada, iktidar blokunun 2015'ten itibaren Kürt meselesinde izlediği güvenlikçi ve askerî güzergâhın gençlerin milliyetçi düşünce ve kimlik inşalarına yadsınamaz bir katkısı söz konusu. Gençler arasında karşılık bulan 'yeni', 'sivil' milliyetçilik, Kürt meselesini bir güvenlik ve bölünme sorunu olarak kodlayan geleneksel anlayışı büyük ölçüde devam ettiriyor ve yeniden üretiyor.

7. Kutsal Devlete Eleştirel Yaklaşım:

Türkiye'de son yıllarda gençler arasında güçlenen bir siyasal akım olarak milliyetçiliğin *muhalif* karakterini ortaya koyan önemli unsurlardan biri, gençlerin devlet algısında yaşanan kırılmalar. Milliyetçi gençlerin anlatılarında devlet, devlet-yurttaş sözleşmesinin gereği olarak yurttaşlarının haklarını (eğitim, sağlık, istihdam, güvenceli yaşam) gözetken 'devlet baba' rolünü artık yerine getiremiyor. Gençlerin eğitim, sosyal ve ekonomik yaşamlarında derinleşen belirsizlik ve zorluklar devlete dair hayal kırıklığı içeren bir eleştirel yaklaşımı ortaya çıkarmış görünüyor. Gençlerin algısında 'kutsal, eleştirilemez devlet baba', yerini yurttaşla verdiği sözü yerine getiremeyen, içi boşaltılmış, şirket gibi yönetilen, bu sebeple eleştirilmesi gereken 'başarısız devlet'e bırakmış durumda.

8. Anti-Otoriterlik ve Demokrasi Savunusu:

Gençler anti-otoriter ve demokrat bir milliyetçiliği tercih ediyor. Hukukun üstünlüğü, kuvvetler ayrılığı, hesap verilebilirlik gibi demokrasinin temel normlarının büyük erozyona uğradığı bir dönemde milliyetçi gençler, Cumhuriyetin demokratik kazanımlarının –çoğulcu parlamenter sistem, ifade özgürlüğü, kadın hakları– kaybının yaşamlarında etkilerini görüyor. Bunun bir sonucu olarak da *demokrasi ve özgürlükler söylemini* öne çıkarıyor. Türkiye’de gençler arasında yaygın biçimde karşılık bulan milliyetçiliğin anti-otoriter karakteri, Avrupa ve dünyanın diğer ülkelerinde gençler arasında yükseliş trendinde olan aşırı sağ-milliyetçi hareketlerin demokrasi-karşıtı yönelimlerinden farklılık gösteriyor. Ancak öte yandan, kendilerini Türk milliyetçisi olarak tanımlayan ya da milliyetçi ideolojiyi benimseyen gençler arasında gözlemlediğimiz LGBTİ+ karşıtlığı ve yabancı-mülteci karşıtlığı, küresel olarak yükselişte olan aşırı sağ-milliyetçi hareketlerin söylemleriyle örtüşüyor. Ayrıca, iktidar blokunun sokak hareketlerini marjinalize eden, örgütlenme ve protesto hakkını neredeyse ortadan kaldıran muhafazakâr-kutuplaştırıcı politika ve söylemleri milliyetçi gençlerin politik düşünce ve söylemlerine nüfuz etmeyi başarmış görünüyor.

9. Tekno-Milliyetçilik, Yerli ve Milli Savunma:

Milliyetçi gençler iktidarın başta *savunma sanayisine* yaptığı yatırımlar ve *TeknoFest* etkinlikleri olmak üzere teknolojik alanda ve ulusal savunma alanındaki politika ve girişimlerine pozitif yaklaşıyor. Hemen hemen tüm gençler ülkenin küresel arenada bilimsel ve teknolojik üstünlüğünü sağlayacak adımları atmasının milliyetçiliğin politik ajandasının en başında gelen unsurlarından biri olduğu inancını taşıyor. Özellikle savunma sanayisinin gelişmesinin gerekliliğine

ilişkin ortak perspektifleri, sınır güvenliği ve askerî güç vurgularını öne çıkarıyor. Teknolojik alandaki *yerli ve milli* başarının ve askerî gücün gurur kaynağı olarak yaşanması, gençlerin milliyetçi kimlik inşa ve anlatılarını tahkim eden önemli bir unsur olarak karşımıza çıkıyor. Bununla birlikte metropollerde, özellikle İstanbul’da yaşayan gençler arasında savunma sanayisi yatırımlarına ilişkin daha eleştirel bir tutumun benimsendiğini, bu noktada taşra-metropol ayrımının belirginleştiğini dikkate almak gerekiyor.

Kaynakça

Ahmad, F. (1993). *The Making of Modern Turkey*. London; New York: Routledge.

Aktürk, Ş. (2018). One nation under Allah? Islamic multiculturalism, Muslim nationalism and Turkey's reforms for Kurds, Alevis, and non-Muslims. *Turkish Studies*, 19(4)

Altundağ, M. Y. (2022). (Yeni) seküler Türk milliyetçiliğinin doğuşu. *Politikayol*, 3 Temmuz 2022.

Anderson, B. (1991). *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism* (2nd edition). London: Verso.

Aydın, S. (2015). 'Popüler Kültür ve Milliyetçilik: Sokağın Hissi', Coşar, S., & Özman, A. (Eds.), *Milliyetçilik ve Toplumsal Cinsiyet: Edebiyat, Medya, Siyaset*, İstanbul: İletişim. 19–76.

Aydın, S. and Y. Taşkın (2015). *1960'tan Günüme Türkiye Tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Baker, J. O., Perry, S., & Whitehead, A. L. (2020). Keep America Christian (and White): Christian nationalism, fear of ethnoracial outsiders, and intention to vote for Donald Trump in the 2020 presidential election. *Sociology of Religion*, 81(6).

Bonikowski, B. (2017). Ethno-nationalist populism and the mobilization of collective resentment, *The British Journal of Sociology*, Volume 68 Issue S1

Barth, F. (1969). *Ethnic groups and boundaries: The social organization of cultural difference*. Boston: Little, Brown and Company.

BBC News. (2019, November 13). *Europe and right-wing nationalism: A country-by-country guide*. BBC. <https://www.bbc.com/news/world-europe-36130006>

Bieber, F. (2018). Is nationalism on the rise? Assessing global trends.

Billig, M. (1995). *Banal nationalism*. London: Sage.

Bora, T., & Can, K. (1991&2004). *Devlet Ocak Dergâh: 12 Eylül'den 1990'lara Ülkücü Hareket*. İstanbul: İletişim.

Bora, T. (2017). *Cereyanlar: Türkiye'de Siyasi İdeolojiler*. İstanbul: İletişim Yayınları

Brubaker, R. (2004). *Ethnicity without groups*. Harvard: Library of Congress Cataloging in Publication Data.

Burchard, M. (2016). Recalling modernity: How nationalist memories shape religious diversity in Quebec and Catalonia. *Nations and Nationalism*, 1(21).

Can, K. (2002). "Ülkücü Hareketin İdeolojisi". In T. Bora ve M. Gültekinil *Modern Türkiye'de*

Siyasi Düşünce: Milliyetçilik (pp. 663-685). İstanbul:İletişim Yayınları.

Chen, R.-L. (2020). Trends in economic inequality and its impact on Chinese nationalism. *Journal of Contemporary China*, 121(29).

Çetinkaya, D. (2008). 'Tarih ve Kuram Arasında Toplumsal Hareketler.' Çetinkaya, D. (Ed.), *Toplumsal Hareketler: Tarih, Teori ve Deneyim*. İstanbul: İletişim Yayınları. 15–61.

Dijital Global (2024). Dijital 2024 in Turkey. <https://datareportal.com/digital-in-turkey> (son erişim tarihi: 10.11.2024). Edensor, T. (2002). *National identity, popular culture and everyday life*. Oxford: Berg.

Evans, P. (2020). "Techno-nationalism in China-US relations: Implications for universities". *East Asian Policy*, 12(02), 80-92. <https://doi.org/10.1142/s1793930520000161>

Fox, J. E., & Miller-Idriss, C. (2008). Every-day nationhood. *Ethnicities*, 8(4), 536–563.

Georgeon, F. (2007). 'Les Jeunes Turcs étaient-ils jeunes ? Sur le phénomène des générations, de l'Empire ottoman à la République turque', Georgeon, F., Kreiser, K. (Eds.), *Enfances et jeunesses dans le monde musulman*, Paris: Maisonneuve & Larose. 147–173.

Hobsbawm, E. J. (1991). *Nations and nationalism since 1780: Programme, myth, reality*. Cambridge: Cambridge University Press.

Husserl, E. (2010). Fenomenoloji Üzerine Beş Ders, (çev. H. Tepe). İstanbul: Kabalcı Yayınları

Kabacalı, A. (2007). *Türkiye'de Gençlik Hareketleri*. İstanbul: Güner Yayınları.

Karadeniz, H. (2015). *Olaylı Yıllar ve Gençlik*. İstanbul: Literatür.

Kedourie, E. (1960). *Nationalism*. London: Hutchinson University Library.

Kimmel, M. (2013). *Angry white men: American masculinity at the end of an era*. Nati-on Books.

Lüküslü, D. (2009). *Türkiye'de "Gençlik Miti" ve 1980 Sonrası Türkiye Gençliği*. İstanbul: İletişim.

Miller-Idriss, C. (2023). Anavatanda Nefret: Yeni Küresel Aşırı Sağ. (çev. B. Hiroğlu). İstanbul: Ayrıntı Yayınları

Mrozowicki, A., & Kajta, J. (2021). Young people, precarious employment and nationalism in Poland: Exploring the (missing) links. *European Review*, 29(4), 470–483.

Neyzi, L. (2001). "Object or Subject? The Paradox of 'Youth' in Turkey". *International Journal of Middle East Studies*, 33, 411–32.

Özbudun, E. (1976). *Social Change and Political Participation In Turkey*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.

Renan, E. ([1882] 1997). *Qu'est-ce qu'une nation?* Paris: Éditions Mille et Une Nuits.

Sayarı S. (2010). "Political Violence and Terrorism in Turkey, 1976-1980: A Retrospective Analysis". *Terrorism and Political Violence*, (22), 198-215.

ShiftDelete (2024). Türkiye'de Sosyal Medya Kullanıcı Oranları. [https://shiftdelete.net/turkiye-internet-sosyal-medya-kullanici-sa-](https://shiftdelete.net/turkiye-internet-sosyal-medya-kullanici-sa-yisi)

[yisi](#) (son erişim tarihi: 16.11.2024)

Smith, A. (1986). *The ethnic origins of nations*. Oxford: Blackwell.

Stockemer, D., & Amengay, A. (2015). The voters of the FN under Jean-Marie Le Pen and Marine Le Pen: Continuity or change? *French Politics*, 13(4).

Szyliowicz, J. S. (1972). *A Political Analysis of Student Activism: The Turkish Case*. Beverly Hills&London: Sage Publications.

TÜİK (2024). Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisi-2024-53492> (son erişim tarihi: 15.11.2024)

Türkölmez, O. (2020). Dindar milliyetçiliği kavramı ve Türkiye'de dindar milliyetçiliği.

Türkmen, G. (2021). *Under the banner of Islam: Turks, Kurds and the limits of religious unity*. Oxford University Press.

Uzun, E. (2021). Sokaktaki milliyetçiliğin "yeni" sesi: Öfkeli genç Türkler. *Birikim*, 14 Ekim 2021.

Ünlü, B. (2025). "Barış Ünlü: Türklük Sözleşmesinin devlet ayağı artık üstüne düşeni başaramıyor." QAD Barış Meydanı, 10 Ocak 2025. <https://qad.institute/index.php/baris-unlu-turkluk-sozlesmesinin-devlet-ayagi-artik-ustune-duseni-basaramiyor/52/>

Üstel, F. (2004). *"Makbul Vatandaş"ın Peşinde, II. Meşrutiyet'ten Bugüne Vatandaşlık Eğitimi*. İstanbul: İletişim.

Vollmer, B., & Karakayali, S. (2017). The Volatility of the Discourse on Refugees in Germany. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 16(1–2), 118–139.

Yavuz, H. (2003). *Islamic political identity in Turkey*. Oxford University Press.

Zahavi, D. (2020). Fenomenoloji: İlk Temeller. (çev. S. Bayazıt). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Yazarlar Hakkında

Begüm Uzun

Lisans öğrenimini Marmara Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümünde (2005), yüksek lisans öğrenimini Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümünde (2008), doktorasını ise Toronto Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümünde (2019) tamamladı. Temmuz 2020'de MEF Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümüne tam zamanlı olarak katıldı. 2017-2020 yılları arasında MEF Üniversitesi'nde yarı-zamanlı dersler verdi. Dr. Uzun, karşılaştırmalı siyaset, Türkiye siyaseti, gençlerin siyasal katılımı, devlet-toplum ilişkileri, siyasal rejimler ve rejim değişiklikleri alanlarında araştırmalar yapmaktadır. İstanbul Gençlik Araştırmaları Merkezi'nin eş koordinatörlerindendir.

Özlem Avcı Aksoy

Sırasıyla Hacettepe Sosyoloji, Galatasaray İletişim, MSGSU Sosyoloji bölümlerinde akademik eğitimini tamamladı. "İstanbul'da Dindar Üniversite Gençliği" başlıklı teziyle doktorasını aldı. Doktora sonrasında University of Illinois at Urbana-Champaign Ortadoğu Araştırmaları Merkezi'nde ve Royal Holloway University of London Medya Araştırmaları Bölümünde misafir araştırmacı olarak çalıştı. İslami Gençlik Hareketleri, Kültürel Çalışmalar ve Medya Araştırmaları, Sosyal Bilimlerde Metodoloji ana başlıklarında çalışmalarına devam etmektedir. 2014 yılından beri UNESCO Türkiye Milli Komisyonu İletişim İhtisas Komitesi seçilmiş üyesi olan Özlem Avcı, halen Uşak Üniversitesi Sosyoloji Bölümü öğretim üyesidir.

Cihan Erdal

2025 yılında Carleton Üniversitesi'nden Sosyoloji alanında doktora derecesini almıştır. Araştırma alanları, gençlik kültürleri, toplumsal hareketler, demokrasi, koalisyonel siyaset, zaman/sallık deneyimleri, kolektif bellek, politik fenomenoloji, yurttaşlık eğitimi ve etnografik yöntemleri içermektedir. Doktora tezini *Yenilgi ve Zaferin Ötesinde: 2010'lar ve 2020'ler Avrupa'sında Neoliberalizm Altında Aktivist Gençlik Kapasitelerinin Siyasal Fenomenolojisi* başlığıyla kaleme almıştır. İstanbul Gençlik Araştırmaları Merkezi'nin kurucu direktörü ve koordinatörlerindendir. 2019 yılından bu yana Kanada'daki Carleton Üniversitesi'nde, Kentli Gençlik Araştırmaları Merkezi'nin koordinatörü olarak görev yapmaktadır. 2025'te yayına başlayan *Qad-Barış Meydanı*'nın editörlüğünü yürütmektedir.

Künye

Proje Koordinatörleri:

Dr. Begüm Uzun Taşkın, Doç. Dr. Özlem Avcı Aksoy, Dr. Cihan Erdal

Proje Asistanları:

Alkım Bayraktar, Güneş Akkurt, Kübra Kurt Çalışkan, Ozan Bal

Tasarım:

Cihat Demirtaş

Redaksiyon:

Ezgi Karadayı

Teşekkür:

Doç. Dr. Hakan Yücel, İstem Gizem Demir ve Sedef Erdem'e saha çalışmaları sürecindeki katkıları için teşekkürlerimizi sunarız.

Nisan 2025

.....

ARAşTIRMA RAPORU

MİLLİYETÇİLİĞİN DÖNÜşÜMÜ VE 'GENÇ' YÜZLERİ

VAKALAR, SÖYLEMLER, ANALİZLER

